

KZADRY'S

1976
KOVAS
Nr. 3

KARYS

1976
Nr. 3 (1520)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoją:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOŲ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Dail. J. Rūtenis — Rimties sonata	viršelis
Z. Raulinaitis — Varingų puldinėjimų audra Pabaltijų	81
A. Šova — Generolas Petras Kubiliūnas	87
P. Juotka — Paskutinės Rinktinės paskutinės dienos	93
E. Vengianskas — A.A. gen. S. Dirmanto mirties vienerių metų sukaktis	96
TREMTIES TRIMITAS	
A. Budreckas — Pagrindinės žmogaus teisės	99
LŠS veikla 1940 m. pradž. ir likvidavimas	101
V. Neverauskas — Lietuvos kariuomenė amžių bėgyje	108
KARINĖS ŽINIOS	110
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	112
KRONIKA	113

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS,
Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S.J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Jz. Venys, 6796 Schoenberg-Kuebel-
berg 1, Duererstr. 13

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentmall Ave., Blair
Athol, 5084, SA.
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141,
NSW.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

'Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00 — SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1520)

KOVAS — MARCH

1976

XI AMŽIUS LIETUVIŲ KARINĖJE ISTORIJOJE

Varingų puldinėjimų audra Pabaltijy XI amžiaus bėgyje

Z. RAULINAITIS

ŠVEDŲ VARINGAI

Išsisiūbavę X amžiaus bėgyje vikingų-varingų puldinėjimai Vakarų Europos ir Pabaltijo kraštų tebesitęsė ir XI amžiuje. Skandinavų kronikos jų žygius pamini tik trumpais įrašais. Kiek smulkiau vienas kitas varingų žygis yra aprašytas jų sagose ir kartais pailiustruotas įrėžtais ar iškaltais įrašais paminkliniuose akmenyse. Akmenyse paminėti daugiausia švedų varingai, kai sagos ir kronikos kalba daugiau apie danų ir norvegų žygius.

Varingų puldinėjimai turėjo pasipelnymo tikslą prisiplėšiant, arba įsitvirtinant prekybos keliuose. Skandinavų pirkliai, ypač švedų, į Rytus gabendavo įvairias prekes, kurių pagrindinės buvo vergai ir kailiai. Pradžioje, šios prekybos pagrindiniai keliai ėjo per Vakarų Europą ir Viduržemio jūrą. Tačiau, nuo IX a. skandinavai labiau ir labiau naudojosi Rusios keliais. Plėšikavimas ir prekyba jiems buvo ankštai surištos sąvokos. Iš šiaurės rytinės Europos kraštų jie gabe no vergus ir kailius, iš Norvegijos ir Švedijos — geležį ir iš Baltijos kraštų — gintarą.

Pagrindinis tos prekybos centras buvo švedų Birkos miestas, kuriam XI a. pabaigoje žlugus, iškilo kitas — Sigtunos miestas. Prekybinis ryšius tarp Baltijos kraštų ir švedų Sigtunos miesto pailiustruoja, be jau kitur minėto Mervalos paminklinio akmens, įdomus radinys Švedijoje: tai varinė dėžutė, rasta Sigtunos miesto vietoje, manoma, padaryta dar prieš 1050-sius metus. Dėžutės paskirtis — talpinti pirkliausuglaudžiamąsias svarstyklėles, vartotas sverti auksą ir sidabrą. Ant jos yra toki du, A ir B, rūnų įrašai:

A. "Djarfas įsigijo šias svarstyklių lėkšteles iš sembo (*simskum*) vyro . . . . šalyje; Virmundas įrašė rūnas".

B. "Paukštis išmėsinėjo išblyškusį plėšiko la voną. Matėsi kaip peslys išputo".¹

Kai kurie tyrinėtojai mano, kad *simskum* gali reikšti ir Žiemgalą. Manoma, kad abu įrašai, A ir B, turi tarpusavio ryšį, būtent, Djarfas užmušė sembą, ar žiemgalį iš kurio atėmė tą dėžutę. Kiti tyrinėtojai mano, kad B rūnos yra tik užkeikimas, kurio tikslas atbaidyti galimą dėžutės vagį.

Gyva prekybinė skandinavų veikla iššaukė ataveiksmį Baltijos kraštuose. X a. ir XI a. bėgyje, pagal Dauguvos ir Nemuno tekmes susikūrė stipresnės aisčių valstybės, kurios pradėjo varžyti tą varingų prekybą, išstumti jų įkurtus prekybos taškus. Tuo pačiu jos ėmėsi tiesioginių prekybos ryšių su Švedija ir Rusia. Tas daugiau išryškėjo XI a. bėgyje. Tada iškilo žymus Žiemgalių uostas prie Dauguvos (galimas dalykas, toje vietoje dabar yra Daugmalės piliakalnis). Žiemgaliai buvo pajėgūs kad ir iš Daugmalės pilies reikalauti maito mokesčio iš skandinavų už prekes plukdomas Dauguva į Rusiją ir tolyn į Rytus. Tą pailiustruoja bent trys akmeniniai paminklai iš Soedermanlando, Švedijoje, išlikę iš pirmosios XI a. pusės. Jų įrašai kalba apie švedus, kritusius Dauguvos žio tyse, arba plaukiojusius į Žiemgalą (*Seimgala*) turtingais laivais ir net "auksą dalinusius".²

Tokiu būdu, XI a. pradžioje Baltijos kraštams įgyjant vis didesnę reikšmę Švedų prekyboje, didėjo ir švedų pastangos išlaikyti duoklę mokėti priverstas sritis savo rankose, ir vis

Varinė dėžutė iš Sigtunos

daugiau skandinavų prekybininkų, o kartu ir varingų-plėšeikų, ima Pabaltijį lankyti.

Tuo atžvilgiu yra įdomi Ingvaro saga, kurios pradžioje pasakojama apie sagos didvyrio jaunatvę. Ingvaras, švedų sritinio valdovėlio sūnus, buvo švedų karaliaus Olavo Skoetkonungo (990-1020 m.) sūnaus Anundo, tokio pat jaunuolio, draugas. Sagoje pasakojama taip:

Kai buvo sužinota, kad kokia tai tauta, Žiemgaliais (*Seimgaler*) vadinama, jau kuris laikas nebemoka duoklės, tai užpykęs karalius Olavas liepė Anundai ir Ingvarui vykti trimis laivais ir išreikalauti duoklę. Laivams pasiekus Žiemgalių pajūrį, jiedu sušaukė gyventojus į seimą ir pareikalavo atiduoti karaliui duoklę. Būdamas iškalbus, Ingvaras įtikino Žiemgalių karalių (*regi*) ir daugumą jų kunigaikščių (*principibus*) duoklę atiduoti. Tačiau trys didikai duoklę duoti ir klausyti savojo karaliaus atsisakė, net subūrė savo karių. Žiemgalių karalius tada, davęs savo karių pagalbą Ingvarui ir Anundai, liepė stoti į mūšį. Kovos būta didelės ir žiaurios, kurią tie trys didikai pralaimėjo ir spruko iš kovos lauko. Vienas iš jų, tačiau, kuris daugiausia priešinosi duoklės mokėjimui, buvo pagautas ir pakartas ant medžio. Kiti du pabėgo. Po mūšio švedai paėmė didžiulį grobį, atėmė iš gyventojų dar ir jų turta ir atgavo visą duoklę. Taip reikalus sutvarkę, jiedu grįžo pas karalių Olavą, atgabendami didelį grobį aukso, sidabro ir kitų brangenybių. Tuo žygiu Ingvaro garbė tiek pakilo, kad karalius jį pastatė aukščiau visų kitų Švedijos kunigaikščių.³

Vėliau, Švediją valdant Anundai ir jo įpėdiniui Emundui, Švedų politika buvo nukreipta bendra Rytų kryptimi. Švedų karaliaus Olavo dukra Ingigerda, patardama tėvui laikyti taiką su Norvegijos karalium Olavu Storuoju (vėliau paskelbtu šventuoju), kalbėjo:

“Jei nuo manęs pareitų, tu turėtumei atsakyti savo kėslų į Norvegiją, o geriau stengtumeis veržtis į Rytų kraštus (Pabaltijį. Z.R.), ten užkariauti valstybę dar nuo senovės Švedų karalių valdytą, kurią mūsų giminaitis Styrbjornas nesenai buvo sau užkariavęs”.⁴ (Styrbjornas, Eriko Nugalėtojo brolio sūnus, plėšęs Baltijos kraštuose ir užkariavęs Jomsburgą, Odros žiotyse). Dar ūkininkas Torgnis savo kalboje, pasakytoje 1019 m. seime, reikalavo Švedų karalių Olavą grįžti prie Rytų politikos (žiūr. Z.R. Karinė Veikla Pabaltijy IX A. Pabaigoje, 1971 m. KARYS Nr. 4). Reikalas ėjo, greičiausia, apie paramą Rusios didž. kunig. Jaroslavui. Apie tą paramą 1019 m. Upsalos Thinge (seime) ir buvo ginčijamasi. Torgnio šalininkai, švedų stambieji ūkininkai — žemvaldžiai norėjo, kad Švedija paremtų Jaroslavą. Mat, už tą paramą švedai buvo palikti šeimininkauti Ladogos (Aldeigjuborgo) kunigaikštijoje iš kurios kelias ėjo į netolimą Naugardą — Holmgardą, labai svarbią tais laikais kryžkelę. Iš tiesų, Jaroslavui įsigalėjus Rusios soste (švedų varingams padedant) skandinavų įtaka ten buvo labai iškilusi, tačiau ji baigėsi su jo mirtimi (1054 m.). Jaroslavas buvo paskutinis varingų kilmės didysis kniazis, ten valdęs ir naudojęsis nuolatine švedų parama. Artimų ryšių palaikymui su Švedija jis buvo vedęs, jau minėtą, karaliaus Olavo dukrą Ingigerdą. Jos giminaitis Ingvaras (galimas dalykas, tas pats, buvęs Žiemgaliuose), pasižymėjęs tolimais žygiais, 1040 m. atliko vieną didelį karą žygi į Serklandą (taip sagose vadinami kraštai apie Kaspijos ežerą). Pravardžiuotas *Toliažygiu-Vidfarne* (ar *Vidfoerlu*), Ingvaras tada žygiavo per Baltijos kraštus ir per Rusiją. Aišku, tas žygis buvo daromas su Jaroslavo sutikimu.

Kad toks švedų — varingų žygis 1040 m. ėjo per Pabaltijį liudija švedų paminklinių akmenų įrašai. Upplando provincijoje, Steninge vietovėje rastas akmuo, kurio rūnų įrašas sako: “Jis nukreipė savo laivą į Rytus, kartu su Ingvaru vykdamas į Aisčius (*astalatu*)”.⁵

Akmuo rastas Vestergoetlande, Norra Aasarp vietovėje, Himmelsbergo šlaite turi įrašą, kuris, galimas dalykas, mini to pat žygio kitą dalį: “Guvė pastate šitą akmenį Olavo atminimui, kuris buvo veiklus ir sugebantis jaunas vyras. Jis

buvo užmuštas Aisčiuose (*i Estlatum*)”.¹ Šis įrašas rodytų, kad žygis per Baltų kraštus buvo trukdomas ir pareikalavo švedų aukų.

Vienas dabar jau dingęs akmuo Soedermanlande turėjo įrašą su Dauguvos vardu — “*tuna*”.¹

Ingvaro žygį mini 25 paminkliniai akmenys pastatyti ež. Maelaro srityje prisiminti įvairius jo dalyvius. Daugumos tų akmenų įrašai sako: “Jis išvyko su Ingvaru”, “Jis krito Rytų kelyje su Ingvaru”, arba, “Jis krito Ingvaro gvardijoje”.

Ingvaro žygis, pagal sagą, pradėtas su 30-čia laivų, paplėšikavus Pabaltijo pajūriuose, vykęs Dauguva į Rusiją ir tolyn į musulmonų kraštus, baigėsi tragiškai. Nė vienas iš to žygio dalyvių, kurių galėjo būti daugiau kaip 1000 vyrų, nebegrižo į savo tėvynę, visi žuvo, jei ne pakeliui, tai “pietuose, Serklande” — Šilko krašte. Apie tai būdingai kalba Gripsholmo akmens įrašas:

“Kaip karžygiai jie
Išvyko toli aukso ieškodami,
Rytuose, tačiau, jie
Pamaitino erelius,
Jie visi žuvo pietuose, Serklande”.¹

Norra Aasarp vietovės paminklinis akmuo: “Jis buvo užmuštas Aisčiuose”.

... “Jie pamaitino erelius”. Gripsholmo akmuo.

“Pamaitino erelius”, tai yra, peslius, besimaitinančius lavonais.

Kad Ingvaro žygis vyko Dauguvos upe, paliudija *Gaungu-Hrolf* saga. Bepasakodamas apie Holmgardo karalių Regvidą, kuris plėšęs Padauguviais ir net buvęs tuos kraštus užkariavęs, sagos autorius aprašo Dauguvos upę ir mini, kad ja keliavęs ir Ingvaras iki pat jos aukštupio:

“... ši upė (Dauguva-*Dynu*) yra viena didžiųjų upių, gal trečia ar ketvirta pagal dydį; jos šaltinius ištyrė Ingvaras, tas kuris toli keliavo, kaip kad jo istorijoje yra papasakota; tuo keliu bekeliaudamas karalius Regvidas, sakoma, praleidęs ištisus septynerius metus ir taip numiręs...”³

Pirmajai XI a. pusei, ar jo viduriui galima priskirti dar keturis švedų paminklinius akmenis, turinčius tarpusavio ryšį; iš jų galima atsekti tūlo varingo Froeįgeirio žygius vykdytus į Suomiją, į Oezelio salą ir lybių žemę.

Viename tų paminklų (Nr. 187, pagal A. Ruprechtą) įrašyta:

“Brusi pastatė šį akmenį savo brolio Egilio atminimui; jis žuvo Tavastalande (p.-v. Suomijoje, Z.R.) kai Brusi už savo brolių vedė krašto kariuomenę; jis buvo išvykęs su Froeįgeiriu. Dieve ir Dievo Motina, gelbėk jo sielą! Sveinas ir Asmundas įrėžė rūnas”.

Kitame (Nr. 144, pagal A.R.) yra toks įrašas: “Bjoernas ir Staeinfridhas liepė pastatyti ak-

menį Grisliui. Jis krito svetimame krašte, Froejeirio palydoje”.

Trečiame — (Nr. 146, pagal A.R.): “Sufaras liepė pastatyti akmenį savo sūnaus Asgeiro atminimui. Jis krito Lybių žemėje (*a liflainthi*) Froejeirio palydoje”.

Pagaliau, ketvirtame akmenyje: “Thorgaerdha ir Sveinas liepė pastatyti akmenį Ormaeiro, Ornulfo ir Froejeirio atminimui. Šis žuvo Oezelyje (*i Silu*), anie — Graikijoje. Dieve, gelbėk jų dvasias ir sielas”. Vienas iš žuvusiųjų — buvęs Thorgaerdos vyras, kiti du — jos sūnūs ir Sveino broliai. Po daugybės žygių ir šis varingų vadas (Froejeiris) pats krito Oezelio saloje, kur buvo užsukęs grįždamas iš karo žygio į Graikus.⁶

Rašytuose istorijos šaltiniuose maža kas tėra užrašyta apie švedų varingų žygius į Rytus, vykdytus antroje XI a. pusėje. Gal buvo nerašoma todėl, kad tada švedų varingai nuotykių ieškoti vykdavo į Bizantijos imperatoriaus dvarą, į Konstantinopolį — Micklegardą, kur jie tarnaudavo imperatoriaus gvardijoje. Mat varingų korpas Konstantinopolyje, atsiradęs X a. pabaigoje, ar anksčiau, ypač iškilo XI a. pradžioje, sudarydamas imperatoriaus kariuomenės rinktinę dalį.

Tačiau, tuo švedų puldinėjimai nepasibaigė. Apie jų dažnus žygius, gal tik mažesnio masto, liudija daugiau kaip 80 paminklinių akmenų Švedijoje, kurių įrašai kalba apie vyrus išvykusius ir žuvusius *Austr*, *Austrvegi* ir pan., kas reiškė Rytus, Rytų kelią, dažniausiai ėjusį per Baltijos kraštus, pagal A. Švabę — Dauguvos upe. Tie jų žygiai neapsieidavę be aukų. Baltijos kraštų gyventojai, kurdami savas sritines valstybes (kuršiai, žiemgaliai, lybiai, estai) nors ir mažas, vistiek sugebėdavo sėkmingai priešintis. Štai, keletas įrašų paminkliniuose akmenyse, kurie tebeliudija apie tuos žygius iki šių dienų:

“Šį akmenį pastatė Gulli, atminčiai savo žmonos brolių Aesbjorno ir Jolio, labai garbingų karžygių. Jie žuvo karių būryje Rytuose”. Kryžiaus ženklas (Nr. 39, pagal A.R.).

“Šį akmenį pastatė Brandas savo brolio Asmundo atminimui. Jis buvo užmuštas Rytuose (*Otustiki*)... (sugadinta *a austrvegi* žodžio forma. Nr. 42, pagal A.R.).

“Tokis ir jo broliai pastatė šį akmenį savo brolių atminimui. Vienas žuvo Vakaruose, o kitas — Rytuose (*outr*)”. Kryžiaus ženklas. (Nr. 43, pagal A.R.).

“Sigstaeinas liepė pastatyti šią akmenį savo sūnaus Ingvaro atminimui. Jis žuvo Rytuose (*austr*)”. Kryžiaus. (Nr. 71, pagal A.R.).

“Jis žuvo Ventos upėje...” Paminklinis akmuo Sjonhemo vietovėje.

“Kaetilis ir Bjoernas pastatė šį akmenį atminti jų tėvą Thorstaeiną, Anundas — atminti jo brolių, o palyda — atminti Teisingąjį, gi Kaetiloey — atminti jos vyrą. Broliai buvo iš geriausių vyrų karių būryje, krašte ir užsieniuose, savo šeimyną (palydą) užlaikė jie gerai. Jis krito kovoje Rytuose (*austr*), Gardarikyje, būdamas karių būrio vadas, savo krašto geriausias”. Kryžius. (Nr. 79, pagal A.R.).

Šis pastarasis, puošnus paminklas rodo, kad žuvęs Thorsteinas ir jo brolis Anundas bus buvę žymūs ir turtingi varingų vadai.

“Styrlaugas ir Holmbras pastatė šį akmenį, arčiausiai prie kelio, savo brolių atminimui. Abu jie žuvo žygyje į Rytus (*austruiki*) Thorkaelis ir Styrbjoernas, abu g. i. kariai. Ingigerda liepė pastatyti kitą akmenį savo sūnų atminimui ir padarė aiškius įrašus. Dieve, padėk jų dvasioms! Thoridas iškalė”. Kryžius. (Nr. 84, pagal A.R.).

“Inga pastatė šį akmenį Alaeifo, jos paveldėtojo, atminimui. Jis skrodė bangas laivu į Rytus (*austrarla*) ir mirė Langobardų krašte”. Kryžius. (Nr. 88, pagal A.R.). Alaeifas žuvo š. Italijoje, greičiausia, betarnaudamas Bizantijos imperatoriaus varingų gvardijoje.

“Ragnfrida liepė pastatyti šią akmenį jos ir Kaetilmundo sūnaus Bjoerno atminimui. Dieve ir Dievo Motina, gelbėk jo sielą! Jis žuvo Virlande (*uirlanti*). Asmundas įrėžė rūnas”. Kryžius. (Nr. 137, pagal A.R.). Šis akmuo yra iš XI a.

antrojo ketvirčio. Čia įrašytas Virlando kraštas yra dabartinės Estijos š.r. sritis Virumaa, prie Suomiių įlankos pietinio kranto.

“Sigruda liepė pastatyti akmenį jos sūnaus Anundo atminimui. Jis buvo užmuštas Virlande (*uirranti*)” (Nr. 141, pagal A.R.).

Dar būta vieno akmens su panašiu įrašu, mininčiu Virlandą. Tačiau, tas akmuo yra jau dingęs.

Galimas dalykas, jog abu varingai (akmenys Nr. 137 ir 141) dalyvavo tame pačiame žygyje į estus ir ten kartu žuvo, nes tarp tų dviejų paminklinių akmenų yra tik 40 km atstumas, t.y., abu kariai buvo kilę iš tos pačios srities.

“Haermodas liepė iškalti uoloje (uolos plokštėje) savo brolio Bergvido atminimui. Jis prigėrė Lybiuose (*if:lanti*)”. (Pagal Jansoną). Akmuo yra iš XI a. antrosios pusės.¹

“...atminimui Runfasto, savo brolio. Jis žuvo keliaudamas į Runnoe (*runo*)”. (Nr. 185, pagal A.R.). Sala Runnoe yra Rygos įlankoje.

“Šis akmuo Liknato atminimui. Jis žuvo Ventspilyje (ar Ventos upėje — *uitau*). Dvi seserys pragyveno tris brolius. Rothvaldas ir Rodhgotas, Rodharas ir Thostainas, jie yra jos tėvo broliai”. Kryžius. (Nr. 192, pagal A.R.). Iš Ventos upės žiočių galima pasiekti daug vietų Kurše. Trumpiausias atstumas iš Gotlando salos per Baltijos jūrą yra iki Ventos. Pagal T.J. Arne, šis akmuo yra iš 1100 m.⁷

Kai kuriuose rūnų įrašuose kartojasi asmenvardžiai, greičiau, pravardės: *Estfare*, *Estulv* ir *Est* ir pan., kurios pazymi tuos varingus, kurie dalyvavo zgyuose į Aisčių kraštus, bet ne į Estiją, kaip kad kai kur yra aiškinama. Estija, kaip ištisa šalis, rūnų įrašuose nėra minima. Minimos tik jos atskiros sritys, pav. Virlandas.

“*isifara* (*Aeistfari*?) ir... jų (brolis ar tėvas?). Jis mirė Graikijoje (*Krikum*).” (Nr. 159, pagal A.R.). Čia *isifara* reikštų keliavusį į Aisčius.

Paminklinis akmuo iš Slaebro, Soedermanlande, turi įrašą, kuris kalba apie tūlą varingą Geirfasto vardo, tačiau pravardžiuotą *Aistfari*, t.y., keliautoju į Aisčių kraštus.⁷

Adomas Brememetis tvirtina, kad jo laikais (apie 1070 m.) Pabaltijo kraštai, jų tarpe ir Kuršas, anot jo sala, priklausė Švedijai: “Šitoje jūroje (Baltijos) yra daug salų, kurios visos yra valdomos danų ir švedų, nors kelios yra užimtos slavų... Yra taip pat kitų, tolimesnių salų, kurios yra švedų valdžioje. Jų didžiausia yra vadinama Kurlandija (*Churland*); ją skersai pereiti reikia aštuonių dienų. Nuo jos gyventojų, kurie yra nepaprastai žiaurūs dėl jų atkaklaus atsida-

vimo stabų garbinimui, visi bėga. Aukso ten gausybė, arkliai patys geriausi...” (XVI sk.).⁸ Nėra tačiau, jokių žinių iš kitų šaltinių, kurie paaiškintų kokių būdu tie kraštai pateko švedų valdžion ir kaip ilgai ir kaip tvirtai švedai išvaldė Kuršą. Neatrodo, kad jie ten būtų šeiminkavę iki XI a. galo, nes kaip jau minėta, su Rusios kniaziaus Jaroslavo mirtimi (1054 m.) baigėsi skandinavų vyravimas Rusioje, tuo pačiu ir jų įtaka kaimyniniuose kraštuose.

Taigi, apie švedų varingų puldinėjimus Baltijos kraštų, daugiau sužinome iš įrašų paminkliniuose akmenyse, kaip iš rašytinių šaltinių. Kitas vaizdas yra apie norvegų ir danų varingų žygius į Pabaltijį. Pagrindiniai šaltiniai apie jų puldinėjimus yra sagos ir kronikos.

NORVEGŲ VARINGAI

Apie norvegų siautėjimą Baltijos jūroje ir pajūriuose XI a. daugiausia žinių patiekia Snorrės *Heimskringla*. Skyriuje “Karaliaus Olavo Šventojo Istorija” rašoma, kad Olavas pradėjo vikingauti dar prieš tapdamas Norvrgų karaliumi (1015 m.), gal net nuo 1007 metų.

Taip, vieną rudenį, Olavas suruošė karo žygį į Gotlando salą. Tačiau, gotlandiečiai sugebėjo atsipirkti nuo plėšikaujančių vikingų duokle, net ir nebandydami gintis. Apie tą žygį skaldas Ot-taras Juodasis taip eiliavo:

Auksu turėjo atsipirkti
Gotlandiečiai tau, vargan patekę,
Vikingų kunigaikšti.
Jie nedrįso ginti savo žemės.
Spruko Oezelio (*Eysyslu*) kariuomenė...”

Iš šios poemos patiriame, kad Gotlando sąjungininkai tuo metu buvo estai, atvykę iš Saaremos — Oezelio salos.

Olavas, aisku, neužmiršo ir neatleido saaremiečiams už Gotlando rėmimą. Snorrė, skirsnyje “Olavo Antrasis Mūšis”, rašo:

“Toliau tenka pasakyti, kad karalius Olavas pavasarį patraukė tolyn į rytus Oeselio link, kad ten plėštų. Jis išsikėlė į salą ir oeseliečiai atvyko į pajūrį, kur jie susitikę susikovė. Karalius Olavas laimėjo pergalę ir persekiodamas bėgančius, naikino kraštą. Pradžioje, kai karalius Olavas su savo vyrais atvyko į Oezelį, pasakojama, kad ūkininkai pasiūlė jam duoklę. Tačiau, kai jie atėjo duoklę mokėti į pajūrį, karalius Olavas išėjo prieš juos su ginkluota kariuomene ir išėjo kitaip, kaip ūkininkai galvojo. Mat, jie nė negalvojo sumokėti duoklę, o atėjo pilnai ginkluoti ir susikovė su karalium mūšyje,

kaip anksčiau buvo minėta. Skaldas Sigvatas eliaivo:

Patraukė į Ozelelį
 Olavas: įvyko kitas mūšis.
 Eysysloje buvo patirta apgaulė —
 Kovose per kraštą jis žengė —
 Tik savo kojoms dėkingi ūkininkai
 Drebėdami išlakstė, gelbėdami gyvybes,
 Nedaugelis tik pasipriešino
 Likdami sužeisti.⁴

Tas Olavo žygis prieš saaramiečius galėjo įvykti 1008 metų vasarą.

Toliau Heimskringloje pasakojama apie tai, kaip Olavas puolė suomių ir plėšė Danų ir Fryzų pajūriuose.

Olavo Šventojo varžovas dėl Norvegijos sosto Sveinas tarėsi su Švedų karaliumi, taip pat Olavo vardo, apie bendrą žygį prieš Norvegių karalių:

“Tačiau, tuo tarpu, jie sugalvojo tą vasarą, pirmiausia, suruošti vikingų žygį į Rytus, tikslu prisigrobtį ten grobio... (Jarlas Sveinas, miręs 1016 m., patraukė su savo kariuomene į Rusiją ir plėšė ten. Rudeniui prasidėjus, jis grįžo į Švediją su savo kariuomene...)”.

“Eyvindas Stumbro Ragas buvo kilęs iš rytinės Agdės srities. Jis buvo galingas vyras iš didžios genties ir kiekvieną vasarą vykdavo vikingauti, tai į Vakarų jūrą, tai į Rytus, arba ir į Fryzų kraštą, pietuose. Jis turėjo dvidešimties irklų laivą su gera įgaula”. Olavo paves-tas, tas Eyvindas kovėsi prieš kitą vikingą var-du Hrojū: “Hrojus krito kartu su, maždaug, tris-dešimčia vyrų. Eyvindas paėmė visą mantą, kurią Hrojus buvo turėjęs ir iš ten nuvyko vikingauti į Rytus. Tas jo žygis truko ištisą vasarą”.

Tačiau, kai kuriems varingams daugiau rūpėjo prekyba: “Vyras, vadinamas Rusu Gudleikiu, gimimo iš Agdės, buvo jūrininkas ir žymus prekiautojas... Jis dažnai keliaudavo į Rusiją ir todėl jį vadino Gudleiku Rusu (*Gudhleikr-gerzki*). Ir tą pavasarį Gudleikas paruošė savo laivą tikslu vasarą vykti į Rusiją...” Olavas pavedė jam nupirkti brangių prekių ir tam tikslui išmokėjo jam žymią sumą pinigų ir: “Gudleikas vasarą išvyko į Rytus”. Kuriam laikui sustojęs Gotlando saloje, jis, ... “vasarą pasileido jūra į Rytus ir atvyko į Naugardą, kur nupirko parinktų audėklų, skirtų karališkiems rūbams, be to, kailinius aukštos vertės ir puikų stalo papuošimą”.⁴

Tiek iš Sorrės Karaliaus Olavo Šventojo istorijos. Pats Olavas žuvo Stiklestado mūšyje 1030 m.

Sagoje apie skaldus Bjoerną ir Thordą pasakojama taip:

Tą pat vasarą kai Thordas išvyko į Islandiją, Bjoernas nuėjo pas jarlą (Norvegijos valdovas, jarlas Erikas) ir pasiprašė paleidžiamas atostogų, nes norėjo vykti į vikingų žygį į Rytus. Jarlas jam pasakė, kad gali vykti kada tik nori. Tada Bjoernas, kartu su pirkliais išvyko į Rusiją (Gardariki) pas karalių Valdemarą (Vladimirą Didįjį, Naugardo ir Kijevo valdovą, 977-1015 m.). Ten jis praleido žiemą karaliaus laikomas didelėje pagarboje. Po įvairių nuotykių Rusioje: “Sekančią vasarą jis išvyko į Angliją, kur buvo labai gerbiamas ir ten praleido dvi žiemas pas Kanutą Didįjį (Tų laikų valdovai labai gerbdavo poetus skaldus, kurie garsindavo jų garbę savo kūriniais, Z.R.)... karalius apdovanojo Bjoerną vertingomis dovanomis ir (už žygdarbį) puikiu karo laivu, kuriuo jis nuplaukė į Daniją. Ten jis susidėjo su Audunu Bakskikiu iš Viko (Norvegijos sritis, Z.R.), dalinai daniško kraujo vikingu. Audunas, dar anksčiau buvo išstremtas iš Norvegijos. Kartu jiedu turėjo du laivus ir išvyko vikingauti į rytus nuo Švedijos (Baltijos kraštuose, Z.R.). Visą vasarą jie ten plėšikavo, o žiemą praleido Danijoje. Taip jiedu veikė trejus metus...”¹³

Manoma, kad šių dviejų norvegų varingų plėšikiški žygiai Baltijos jūroje ir pajūriuose vyko tarp 1018 ir 1021 m.

Norvegiją tvirtai apjungė į vieną valstybę vienas iš didžiųjų norvegų vikingų, Haroldas Hardradė. Mėgindamas užkariauti Angliją jis žuvo 1066 m. Jo sūnus Olavas Kyrre valdė Norvegiją ramiai ir taikiai iki 1093 m. Jam valdant pasibaigė neramūs vikingų laikai Norvegijoje ir nuo tų laikų turima reikalo jau su tautine Norvegų valstybe.

DANŲ VARINGAI

Danų varingai tebesidomėjo Baltijos kraštais ir XI a. bėgyje nemažai kaip ir anksčiau. Nors karai su Norvegija ir Anglijos užkariavimas buvo nukreipę danų dėmesį nuo Sembos kuriam laikui. Tačiau, atrodo, kad jų žygiai baigdavosi menkesnėm pasėkmėm, palyginus su švedų varingų; apie tai sprendžiama iš archeologinių radinių.

Prasidėjus XI a. Pabaltijui teko patirti vieno iš žymiausių Danų valdovų, Kanuto Didžiojo (1014 - 1035 m.), smūgius. Mirus karaliui Svendui Skeltabarzdžiui (ar Šakabarzdžiui), jo sūnus perėmė sostą Kanuto II vardu, Danų istorijoje žinomu Didžiojo titulu. Didžiojo titulus Kanutui II tekęs, nes jis apjungęs savo valdžioje, be Danijos, Norvegijos ir Anglijos karalysčių, dar

GENEROLAS PETRAS KUBILIŪNAS

A. ŠOVA

(Pabaiga)

Įvairių rūšių tarpusavio nesusipratimų tarp viršininkų ir valdinių neišvengė ir senos, disciplinuotos ir su tradicijomis kariuomenės. Neišvengė jų ir mūsų kariuomenė. Tačiau ne į viską turi kištis aukštesnieji viršininkai. Pacituosiu vieno Fridricho Didžiojo generolo posakį: “Wenn er sich selber nicht zu helfen weiss, so kann ich Ihn nicht retten”.

Toks pats dėsnis taikomas ir įmonėse.

Kaip jau minėjau, pas mus jau nuo pat kariuomenės pirmųjų dienų būta įvairių konfliktų. Kariuomenės vadas net tris kartus buvo priverstas išeiti iš kariuomenės. Plk. Bironas, Ig. Mus-

teikis, Čaplikas tai pasiliuosuodavo, tai vėl grįždavo į kariuomenę.

1926 m. naujasis kariuomenės štabo v-kas, gen. št. plk. K. Škirpa, buvo 2 pėst. pulkė įrengęs vyresniesiems karininkams daboklę. Pirmuoju jos įnamiu buvo mjr. Tomkus, antruoju — mjr. Burokas, buvęs Kario redaktorius. Mjr. P. Plechavičius, gen. V. Glovackis buvo pasodinti į sunk. darbų kalėjimą, bet šios rūšies reagavimo į nesusipratimus priemonės buvo naudojamos tik vienu laikotarpiu — gen. št. plk. K. Škirpos. Stebint įvykius iš arti, mano supratimu, būtų buvę tiksliau tokių priemonių nenaudoti.

ir kaimynines, taip kad jo valstybės sienos ėję, pagal kronikininkų pasigyrimus, nuo Tulės (*ultima Thyle*) šiaurėje, iki Graikų pietuose.

Iš *Knytlingasaga* sužinome, kad šis didysis užkariautojas, dar tėvui tebevaldant, vadovaudavo danų kariniams žygiams Baltijoje:

“Karaliaus Svendo sūnus Kanutas buvo išvykęs karo žygiui į Baltijos jūrą. Jis vedė didelę kariuomenę ir puikų laivyną. Kalfas, Manio sūnus savo poemoje eiliavo, kad Kanutas Baltijos kraštuose (*Austrveg*), karinius žygius vykdydamas, nugalėjo dešimtį karaliukų...” Atrodo, kad nuo Kanuto žygių kentėjo visas Baltijos pajūrys.

Petri Olai Excerpta ex Historicis Danorum (SRD II) rašoma, kad mirus Danų karaliui Svendui, jo sūnus Kanutas, norėdamas atstatyti tėvo valdytas sienas, puolęs pirma silpnesnes kaimynines karalijas, būtent, slavų ir Sembą (*Sembiam*). Pagal Kendriką, Sembą jis puolęs 1021 metais, panašiai kalba ir Saxas Grammatikas, seniausias šaltinis. Čia minimi slavai tai Pamaro slavų kiltys, Prūsų kaimynės. (Apie Kanutą Did. yra dar ir toks įrašas, *Fragment. Island. op. Langebek T. II p. 427: Sua segia Danskir menn, at Knutre Konungr vann under sek Aistland*). Po savo didžiųjų pergalių jis valdęs net šešias karalijas: Daniją, Svediją, Norvegiją, Slaviją, Angliją, Sembą ir Aisčius (*Estones*). Šias dvi pastarąsias *Petri Olai* kronika laiko viena karalija.

Kiek švelniau tą valdymą apibūdina Danų kita kronika: *Genealogija Regum Danorum* (SRD II). Joje rašoma, kad be savo trijų karalių, Anglijos, Danijos ir Norvegijos, Kanutas Di-

dysis apdėjo duokle “Rugijus, Pamarėnus, Slavus, Varmius (*Herminos*) ir Sembus (*Samos*), visas pagoniškų apeigų tautas”. Savo titulų tarpe šis Danų valdovas vartojo ir *Konung i Semland*, Sembų karaliaus. Tačiau, duokle apdėjimas nereikšty, jog sembai ir kiti aisčiai buvo tiesioginėje danų valdžioje. Panašiai reikėtų aiškinti ir *Annales Ryenses* (MGM vol. 16) žinutę, kur minima, jog jis buvo duoklei užkariavęs Aisčius: *Iste... Estonicam etiam gentem subdidit*.

T. Narbutas mano, kad Sembą užkariauti Kanutui nebuvo lengva, nes tam tikslui jis net savo gvardiją, *Thinglith*, pavartojęs (III t., 196 psl.).

Atrodo, kad tariamasis danų Sembos valdymas ir Kanuto Didžiojo Sembos karaliaus titulas nėra buvęs labai tvirtas. Danų kronikos kalba, kad mirus šiam “didžiausiam iš visų vikingų” 1035 m., jo sūnus Kanutas Kietasis (*Hardecnut*), paveldėjęs tėvo sostą, išgarsėjo rokso-lanų, venetų ir tų pačių sembų pergalėmis (SRD I). Tas tik rodo, jog sembai ir kaimyniniai slavai, kiekviena proga, stengdavosi atsikratyti danų ir nemokėdavo duoklės.

Petri Olai kronika papildydama žinias apie Kanutą Kietąjį, sako, jog jis valdęs ne tik Daniją, bet Angliją, Švediją ir slavus ir be savo šeimos (dvareikių ir kareivų), dar laikęs savo nuolatinę 6000 ginkluotų vyrų kariauną, be to: “Prieš karalium tapdamas, jis buvęs Rusioje ir ten išstisus 7 metus smarkiai kovojęs ir laimėjęs daug pergalių. Jis taip pat nugalėjęs Aisčius (*Estoniam*), (SRD I).⁹

(*Bus daugiau*)

Turiu dar kartą pabrėžti, kad gen. P. Kubiliūnas tokių staigių ir aštriakampių posūkių nedarė, bet buvo nuolaidus, o gal geriau — „lanksčių formų“. O ta nugarkaulio stiprybė, tai, pagal mano patirtį, Kubiliūno turėta ir nugarkaulis. Reikia tačiau sutikti, kad generolai S. Žukauskas ir P. Plechavičius turėjo kitus būdo bruožus — jie dažniau ir griežčiau pasakydavo savo ne!

Gen P. Kubiliūnas jau nuo 1930 m. įvairiais būdais bandė nusikratyti neprimokšų ir nepasiteisinsiu nepriklausomybės kovų metu vadų. Kai jam nepavyko „lanksčiąja forma“ jų atsikratyti, jis juos ignoravo — nedavė mobilizacinių paskyrimų ar kitokiomis formomis nekreipdavo į juos dėmesio. 1938 m., įteikdamas gen. J. Černiui karo meto karininkų paskirstymą tvirtinti, įspėjau, kad kai kurie divizijų vadai netinka, bet, deja, su gen. Černiaus samprotavimais turėjau sutikti, nes tie aukšti viršininkai buvo vyriausybės ramsčiai ir dėl to nereikėjo kartoti Kubiliūno patirties.

Surasti visais atžvilgiais tobulą kariuomenės vadą, reikia Aukščiausiojo malonės, o kai jos nesama, reikia tenkintis antraeiliais asmenimis.

Kubiliūnas gerai žinojo, kas reikia daryti, kad kariuomenė būtų kovinga. Reikia manyti, kad jautė ir savo trūkumus, todėl savo pavaduotoju pasirinko ne ką kitą, bet plk. O. Urboną. Mano supratimu pasirinkimas buvo vykęs. Kubiliūnas neturėjo leisti 1934 m. plk. Urbono į atsargą, juo labiau nepakėlęs į generolo laipsnį ir nedavęs tame laipsnyje ištarnauti bent vienerius metus. Be to, reikia turėti galvoje, kad tai turėjo būti ne tik Kubiliūno, bet ir vyriausybės pareiga. Tuo pačiu metu iš divizijos vado pareigų buvo atleistas ir gen. K. Skučas. Atleidimo priežasties nežinau, bet mano supratimu, Skučas buvo tuo metu vienas geriausių divizijos vadų. Jei reikėjo iš Kauno iškelti dėl šeimyninių sumetimų, tai turėjome dar Šiaulius, Panevėžį. Ar būtinai turėjo būti Maskva?

Keletą žodžių tektų pasakyti ir bendrai dėl „perversmų“, juo labiau, kad ir mūsų nepriklausomybės atstatymas įvyko dėl perversmo. Žmonijos istorijos bėgyje perversmai buvo neišvengiami, naudingi ir būtini. Tvirtinama, kad mažesni sambrūzdžiai yra naudingi kiekvienai kartai. Mūsųose tų sambrūzdžių gal būta daugiau, kaip reikėjo, tačiau jų būta neišvengiamų ir būtinų.

Po šios teoretinės įžangos prieisiu prie vadinamų birželio 6-7 dienos įvykių.

Gen. K. Musteikis savo Atsiminimų fragmen-

tuose rašo: „Nėra abejonės, kad Bačkus, Narakas ir kiti vadai veikė su Kubiliūno žinia“. O plk. O. Urbonas 1973 m. Karyje: „Turėjau pasikalbėjimą su Kubiliūnu, ir gen. Kubiliūnas pasakęs: — Greit įvyks labai dideli pasikeitimai. Na, bet pats pamatysi“.

Plk. O. Urbonas neabejoja, kad Kubiliūnas turėjęs galvoje birželio 6-7 įvykius.

Po tokių tvirtinimų sunku neigti, bet vis dėlto bandysiu šiais dviem atvejais — 1. teoriniais samprotavimais ir 2. konkrečiais asmeniškais susidūrimais, nes tuo metu buvau šarvuotųjų rinktinės vadas.

Perversmai ir revoliucijos yra tiesioginės varžybos dėl valdžios (jėgos), bet gen. P. Kubiliūnas valdžios nesiekė. Pagrindinis revoliucijos bruožas yra užsibrėžtas varžybas privesti prie pergalės. Kubiliūnas sukilimo nepradėjo ir jo nebaigė, nes jis neturėjo reikiamų charakterio savybių nei sukilimui pradėti nei jam baigti. Jis atsidūrė gaisrininko vaidmenyje ir gesino gaisrą saviškai, būdingu Kubiliūnui būdu. Čia kiek nukrypsiu į 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą. 2 pėst. pulkas išrikuotas žygiui. Vienas pulko vado padėjėjų, majoras (dabar Amerikoje) prieina prie adjutanto ir klausia:

— X, žinai kur einam?

— Žinau.

— Pažįsti Petruitių?

— Kaip nuluptą!

— Tai nė žingsnio neatsitrauk!

Majoras suprato, kad pulko vadas yra pajėgus perversmą pradėti, bet ne jį baigti, o Kubiliūnas negalėjo net pradėti. Kubiliūnas 7 metus turėjo reikalų ir patyrimą su ano meto politine vadovybe, matė prof. Aug. Voldemaro ir gen. P. Plechavičiaus pašalinimus ir suprato, kad užsispyrimu nieko nepasieksiąs. Generolas į nuolaidas ir kompromisus buvo priverstas leisti ne dėl savo charakterio savybių. Demokratinėse valstybėse, pav., Čekoslovakijoje Masaryko laikais ir dabartinėje mūsų Amerikoje, kai kurios raktinės kariuomenės vietos buvo ir liks politinės. Valstybės prezidento A. Smetonos valdymo laikais kariuomenė buvo sistemos ramstis ir į aukštas vietas ne kiekvienas buvo skiriamas. Valstybės prezidentas į krašto valdymą buvo susidaręs savo tvirtas pažiūras ir turėjo ne tik teorinį, bet ir praktinį patyrimą. Plk. Vc. Šliogeris, buvęs prezidento adjutantas, Akiračiuose A. Smetonos nusistatymą štai kaip išdėsto: — „į atskiras vietas karaliukus išdėstai ir valdyk kraštą!“ Reikia turėti galvoje ir buv. tautininkų sąjungos gen. sekretoriaus V. Rastenio Kubiliūno

apibūdinimą: — “sfinksas, užsidaręs, viešumos vengęs...”

Demokratiniais laikais visos srovės brovėsi į kariuomenę ir turėjo jai įtakos. Iš kariuomenės buvo šalinami liaudininkai, krikščionys demokratai ir vėliau voldemarininkai, tačiau tie šalinimai, laipsniškai vykdomi, nesudarė kariuomenės eilėse didesnių nesusipratimų. Nuo srovinių įtakų kariuomenės kadrus bevalant, raktinėse vietose atsirado neprimokšų ir Nepriklausomybės kovų metais nepasiteisusių vadų, bet jie buvo režimo santvarkos ramsčiai. Gen. P. Kubiliūno užsimojimai ir priemonės jų nusikratyti, pagal plk. Urboną, susilaukdavo katastrofos.

Sąlygos, kuriose Kubiliūnui teko reikštis, reikalavo charakterio ir stiprių nervų. Ginkluotų pajėgų negalima improvizuoti — jas reikia parengti. Vadai taip pat negimsta ir labai retai pasitaiko iš Dievo malonės — juos reikia atrinkti, parengti ir sudaryti sąlygas jų praktikai. Geri norai, žali jaunuoliai, prievolės, neparengti ar netinkami vadai nesudaro kovingos kariuomenės. Man teko kelerius metus iš arti stebėti Kubiliūną su Urbonu poligone, egzaminų komisijose, kelionėse ir patirti, kad jie aiškiai, kaip patyrę kautynių vadai, matė kariuomenės trūkumus. Taktiniuose dalinių pratimuose poligone Kubiliūnas ne tik pats dalyvaudavo, bet į juos išsiųsdavo iš štabų ir gen. št. karininkus. Jis visą savo dėmesį ir pajėgumą buvo nukreipęs į kariuomenės kautynėms parengimą ir jos kadry tobulinimą. Neturiu tikslo neigti vadui charakterio reikalingumo, tačiau noriu pabrėžti, kad, mano supratimu, genrolas plk. Urboną šiam tikslui ir buvo pasirinkęs.

Dėl formų lankstumo vis dėlto įtrauksiu ir mūsų būsimąjį šventąjį arkivyskupą Jurgį Matulaitį, kuris yra pasakęs: “Būti tvirtų įsitikinimų, bet visai laisvu pasirinkti formas, kurių reikalauja istorinės aplinkybės”. Priedui dar pridėsiu ir Balkanų ortodoksų bažnyčios priežodį: “Mano vaikai, pavojaus metu jums leidžiu eiti su velniu, kol pereisite tiltą”.

Po 1933 m. atlikto rikiuotės stažo 2 pėst. pulke buvau pakeltas į plk. ltn. laipsnį ir paskirtas šarvuočių rinktinės vadu. Rinktinės daliniai buvo išmėtyti įvairiose vietose: teko inspektuoti dalinius Radviliškyje, Klaipėdoje. Kelionėse ir lankomose vietose teko susitikti su žmonėmis. Besikalbėdamas dažnai užgirsdavau, kad vyriausybė impotentė, kad Tūbelis ligonis ir pan. Ir kas dar buvo įsidėmėtina, kad žmonės tais gandais tikėjo. Be to, ano meto nuotaikos ir Europos dvasia reikalavo stiprios ir ryžtingos

vyriausybės. Nepajėgumo gandai plito ne iš kariuomenės gretų, bet planingai dažnėjo visuomenėje ir iš visuomenės. Nors ši jėga nebuvo apčiuopiama, tačiau turėjo įtakos. Prieš ją vyriausybė turėjo imtis priemonių, bet, deja, vyriausybė jautėsi esanti iš Aukščiausiojo malonės. Vidaus reikalų ministerio plk. Rusteikos priemonės veikė atstumiančiai, ir pasekmės buvo neigiamos.

Rinktinės karininkų susirinkime iškilo prof. Aug. Voldemaro straipsnis Karaliaučiaus vokiečių spaudoje. Lietuvos santykiai su Vokietija dėl Klaipėdos krašto buvo pairė. Vienas leitenantų, kuris, reikia manyti, skaitys ir šį straipsnį, paabejojo, kad, gal, tą straipsnį bus kas kitas pasiuntęs, ne pats Voldemaras. Atsakiau, kad man yra nesvarbu, koku būdu jis atsidūrė vokiečių spaudoje, svarbu, kad jį rašė prof. Voldemaras. Buvau ir likau nuomonės, kad valstybės savigarba yra privaloma visiems.

Aleksote tankų kuopa neturėjo lauko pratimams užsiėmimų aikštės. Atrodė tiksliau visai vasarai išvykti kautynių pratimų mokymui į poligoną. Parašiau raportą ir paprašiau tankus įtraukti į poligono lauko pratimus abiem mokymo laikotarpiais. Be to, visais atžvilgiais man atrodė tiksliau būti Gaižiūnuose kaip Kaune.

Birželio 4 gaunu poligono organizacinį įsakymą ir nustembu, kad šarvuočių rinktinės daliniai neįtraukti, manęs net apie tai nepainformavus. Man buvo neįtikėtinas įvykis, nes buvau dirbęs operacijų skyriuje ir net ėjęs skyriaus v-ko pareigas, o be to gen. Kubiliūnas į mano pastabas visada atkreipdavo dėmesį. Skambinu gen. št. plk. ltn. Gaušui ir klausiu, kodėl šarvuočių rinktinė neįtraukta į poligoną. Atsakė, kad mano raporto negavęs. Raportas buvo pažymėtas “slaptai-asmeniškai”, todėl negalėjo dingti. Paėmęs išnešiojamų raštų knygą, sėdu ant motociklo ir nuvykstu į technikos dalių štabą. Inž. plk. ltn. J. Gražulis, matydamas, kad rašto dingimu aiškintis negalima, atneša mano raportą. Pasiėmęs raportą, skubu į kariuomenės štabą, kurį pasiekiu jau darbo valandoms pasibaigus. Mano laimei tuo pačiu metu į savo kabinetą atvyksta gen. Kubiliūnas, todėl nieko nelaukdamas užeinu pas štabo v-ką ir paaiškinu, kad per klaidą šarvuočių rinktinė neįtraukta į poligono pratimus. Generolas paklausė, kada aš noriu būti poligone. Atsakiau, kad reikia pareikalauti riedmenų, pasikrauti, todėl noriu poligone būti birželio 11 d., kiek atsimečiau, turėjo būti pirmadienis. Kubiliūnas ant mano raporto užrašė “birželio 11 d. būti poligone”.

Man atrodo, kad, jei gen. Kubiliūnas būtų žinojęs apie rengiamą perversmą, nebūtų manęs klausęs, kada aš noriu būti poligone. Be to, drįsčiau abejoti generolo nepasitikėjimu manimi. Grįžęs į rinktinę, pranešiau, kad Gaižiūnuose turime būti birželio 11 d. ir įsaciau pasirėngti. Birželio 6 d. sudaužomas mano motociklas. Pagalvojau, kas čia tokio — diferencialai gali bet kada trūkti. Pasakęs, kad rytoj pusk. Jokūbaitis mane paimtų, išvykstu į namus. Sutiktas studentas Valiušaitis (gyvenęs Conn.) man pasako, kad naktį įvykęs perversmas. Nieko nesakęs žygiuoju toliau ir sutinku atvažiuojantį pusk. Jokūbaitį, kuris man pasako, kad naktį Kauno dalims buvo paskelbtas pavojus, kad tankai ir šarvuočiai dalyvavo ir kad buvęs gen. Kubiliūnas ir įgulos v-kas gen. Pundzevičius. Į savo būstinę atvykstu kitu keliu. Budintis karininkas su ašaromis atraportuoja apie nakties įvykius. Skambinu Kubiliūnui, bet niekas neatsakė, todėl periskėlęs Žaliuoju tiltu per upę, sėdu į autobusą ir vyksiu į kariuomenės štabą. Čia randu gen. št. plk. Grinių, kuris mane painformavo apie nakties įvykius ir pasakė, kad esąs atvežtas ir prof. Voldeparas. Tuojau pat grįžtu į rinktinę, nes vadu, vis dėlto, esu aš.

Kubiliūnas gaisrą buvo užgesinęs, tik, kaip esu Dirvoje minėjęs, trūko protingų, kiek toliau pramatančių žmonių. 1941 m. teko sutikti ir kalbėtis su ilgamečiu mūsų kariuomenės teismo pirmininku ir po kalbamų įvykių buvusiu krašto apsaugos ministeriu gen. Šniukšta. Pirmos bolševikų okupacijos metu generolas buvo areštuotas ir teistas. Tarp kita ko, jis papasakojo ir tardymo eigą. Jam primetamus kaltinimus jis atmetęs ir įrodęs, kad per visą mūsų nepriklausomo gyvenimo laikotarpį nė vieno komunisto nebuvo nubaudęs daugiau, kaip 10 metų kalėjimo. Gen. Šniukštą čia primenu dėl to, kad generolas, pagal meno žinias, buvo stabdis dar didesnei mūsų katastrofai.

Mano įsitikinimu kariuomenei buvo suduotas didelis smūgis, nuo kurio jauna valstybė galėjo atsigausti tik po eilės metų, jau sekančioje kartoje. Pasekmės buvo neapgalvotos — trys aukšti kariuomenės pareigūnai taikos meto sąlygomis karo lauko teismo nuteisti miriop, apie 90 įvairių laipsnių karininkų be teismo išmesti iš kariuomenės ir daugeliui buvo atimti laipsniai. Jei panašūs dalykai galėjo vykti didelėse valstybėse, kaip hitlerinėje Vokietijoje ar Sovietų Sąjungoje, tai, man atrodo, šito negalima buvo daryti Lietuvoje.

Jei gen. Kubiliūnas būtų šiam sambrūzdžiui

vadovavęs ar jam pritaręs, veiksmai būtų buvę suplanuoti ir nesustojus įvykdytas. Jėga būtų buvusi panaudota.

Reikia sutikti, kad vis dėlto įvykiai nukrypo Kubiliūnui nepalankia kryptimi ir nepateisinama linkme — į visišką pralaimėjimą. Jis negalėjo tenkintis tik išėjusių kariuomenės dalių sugrąžinimu į kareivines, bet tuojau turėjo sudaryti jėgą. 2 pėst. pulkui vadovavo gen. št. plk. ltn. J. Černius, 5 pėst. pulkui — gen. št. plk. K. Grinius, o laiku painformuota Karo Mokykla būtų Kubiliūno įsakymą visada įvykdžius. Antra, neturėjo po ranka nė vieno tinkamo pavadootojo, veikė vienas. Trečia, pervertino save, pasitikėjo ir nesiėmė atsargumo priemonių.

Man teko iš arti stebėti petruitiados likvidavimą. Pasekmės — divizijos vadas ir Kauno įgulos viršininkas su vienu leitenantu buvo paleisti į atsargą be triukšmo, be teismo, be laipsnių atėmimo. Tik paskyrus griežtą, ryžtingą ir veiklų naują divizijos vadą, art. plk. O. Urboną, jokių nesusipratimų ne tik 2 pėst. pulke, Kauno įguloje, bet ir už divizijos ribų nebuvo.

Mano įsitikinimu, gen. Kubiliūnas apie šį sąmyšį nežinojo ir tik, paimtas iš buto, galimai švelniau patį nemalonų dalyką sutvarkė.

Kalbamo sambrūzdžio metu kariuomenės štabo administracijos valdybos v-ku buvo gen. K. Musteikis, vyriausias po Kubiliūno (gen. Z. Gerulaitis stažavo I-je divizijoje, J. Černius — 2 pėst. pulke, operacijų skyriaus v-kas, Gustaitis — užsienyje. Kyla klausimas, ar K. Musteikis nebuvo įspėtas apie įvykį, ir kokių priemonių ėmėsi? Nesinorėtų tikėti, kad birželio 7 d. į štabą būtų atvykęs 8 val.

1934 m. turėjo būti ir buvo išleista pirmoji mūsų generalinio štabo mokyklos laida, kurioje buvo du pulkų vadai ir eilė majorų. Kubiliūnas buvo užsibrėžęs kariuomenės kadrus pertvarkyti, bet pertvarkymų neskelbė, nes planą turėjo galvoje. Tie, kuriems, generolo manymu, trūko stažo ir prestižo, buvo pasiūsti į kariuomenės dalis praktikai.

Nemačiau trijų miriop nuteistųjų kaltinamojo akto, jų karo lauko teismo bylos ieškojau kariuomenės štabe, bet neradau. Visų kitų iš kariuomenės pašalintų karininkų kvotos buvo laikomos kariuomenės štabo rikiuotės skyriaus v-ko nedegamoje spintoje, atskirame skyriuje. Kai man buvo pavesta ir rikiuotės skyriaus v-ko pareigos, bylas nuodugnai perskaičiau, bet tardymo daviniuose niekur neužtikau, kad gen. Kubiliūnas būtų buvęs įveltas.

Kadangi kalbamojo įvykio paliestų karininkų

Prez. A. Smetona (1), Krašto Aps. min. plk. B. Giedraitis (2), gen. ltn. P. Kubiliūnas ir kiti aukštieji karininkai Varėnos poligone, stebėjimo punkte, 1930 m.

kvotų daviniai, mano manymu, nesudarė kariuomenei ir tautai garbės, todėl bylą paėmiau ir perdaviau teis. majorui K. Zdanavičiui iš štabo išnešti ir paslėpti.

Valstybės prezidento A. Smetonos ir Juozo Tūbelio vadovaujama vyriausybė tvarkė kraštą ir siekė Lietuvai gėrio maksimalinėm atsargumo priemonėm, o jaunesniajai kartai, ypač grįžusiems iš studijų Vakarų Europoje, atrodė, kad reikia didesnių užsimojimų ir ryžto. Lėtos, vėžlio žingsniu pažangos siekimas neatitiko padėtį ir laiko dvasią. Sąlygos reikalavo visomis priemonėmis šalinti atsilikimą ir spartinti pažangą visose valstybės srityse. Sambrūzdžio dalyviai nesiekė valdžios — galios, pilių ar kitokių gėrybių. Mano supratimu, buvo tik mažas smūgis apsnūdimui išjudinti. Net prof. Aug. Voldemaras, užuot vadovavęs ir siekęs ministerio pirmininko kėdės, buvo, pilna to žodžio prasme, kalinys.

1930 m. paliekant Čekoslovakijos aukštąją karo mokyklą, mano galva, Europoje visų dėmesys buvo nukreiptas ne tiek į Vokietiją, kiek į Lenkiją, apkarpiusią visus savo kaimynus ir visų kaimynų jau apkarpytą Lietuvą. Man atrodė, kad Lietuva turėjo būti visapusiškai pajėgi, kad neatsidurtų silpnėsniųjų pusėje. Trys nuteistieji buvo tos pačios mokyklos ir galvojo taip pat.

Mūsų politinė vadovybė, užuot šitą mažą ir nereikšmingą įvykį nukreipus teigiama kryptimi ir sudraudusi ambicijų ir asmeniškų naudų siekiančius vadus, leido įvykį išpūsti ir pasireikšti savavalei. Šiam įvykiui praėjus, vyriausybė nepasidarė pajėgesnė, bet priešingai, mažesni įvykiai sekė vienas paskui kitą, o prestižas

ir valdžios autoritetas silpnėjo. Man atrodo, kad politinės krašto sąlygos reikalavo parengtus vadų kadrus išsaugoti ateičiai. Kiek pamenu, pažemintų į eilinius ir išmestų iš kariuomenės buvo per 20 karininkų, baigusių aukštuosius mokslus. Kai kurių išmokslinimas valstybei kaštavo po 50,000 litų.

Krašto politinė vadovybė negalėjo nežvelgti į ateitį, t.y., parengtus ir pasiteisinusius vadus taupyti ateičiai ir, pagal plk. Urboną, padėti į reikiamą vietą. Kad šie samprotavimai nebūtų tik teoretinio pobūdžio, žvilgtterėjime, kaip kitų pasielgta.

1. 1940 m. Churchilis lordui Gort įsakė apeleisti Duenkirchą prieš kariuomenės evakuaciją.

2. 1942 m. USA gen. Marshallui kilo klausimas, ar puikus generolas turi su savo kariuomene pasiduoti, ar turi būti išsaugotas vėlesnioms operacijoms. Vasario 22 d. jis įsakė gen. Mac Arthur apeleisti Luzoną ir vykti į Mindanao, ir iš ten į Australiją.

3. Autokratiniais monarchų laikais įsismaginiusiems generolams buvo sakoma: "Taip nedaryk, man dar esi reikalingas".

Mūsuose tas buvo užmiršta.

1915-18 m. ir 1941-44 m. vokiečių okupacijas praleidau Lietuvoje. Abiejų okupacijų tikslai buvo tie patys — Lebensraum fuer Deutschland.

Antrasis pasaulinis karas buvo Vernichtungs Krieg — naikinimo karas — sunaikinti priešą visiems laikams. Man atrodė, kad prisidėdami prie kitų naikinimo ir būdami negausūs ir patys būsime sunaikinti. Abiejų okupacijų metu,

kur tik esu buvęs, visur susidūriau su vadovavimu, įspėjimais. Negaliu nepaminti 1944 m. gegužės mėn. Latvijoje, kur viena senutė lietuvė taip pasakė:

— Kai mano vaikai kur nors eina, jie visada eina ne ten, kur sako, bet sako viena, o eina kitur.

Sunkiais ir kritiškais lietuvių tautai laikais elgseną nustatė ne kas nors iš svetur, bet mes patys vietoje, krašte. Biržiškoms — tautos genijus, o man — sveikas lietuvių protas ir vyresniųjų patirtis.

Kartą bičiulio paklausiau, kas 1941 m. Vilniuje vadovavo lietuvių korpo likučiams? Užklaustasis atsakė, kad mes visi tarėmės; vakarais, besiramstydamas lazdele, ateidavo prof. Jurgutis, pasiklausydamas lazdele, ateidavo prof. Jurgutis, pasiklausydamas mūsų kalbų ir pasakęs: "Jūs, vyrai, darykite", išeidavo.

Su 1941 m. vasaros pabaiga pasibaigė ir medaus mėnuo su vokiečiais. Jaunimas susigriebė pats, o kai kuriuos vyresniusius vokiečių saugumo policija paėmė į savo ataskaitą, o dar kitiems vokiečiai atvirai pasakė, kad jų pagalba jiems nereikalinga, kad jie susitvarkysią patys. O, be to, visus varžė griežti potvarkiai ir už bet kokius nukrypimus mirties baismės.

Dėl dviejų okupacijų, metams bėgant, buvo netekta visko: turimi rubliai buvo beverčiai, o už naujas markes ne ką galėjai pirkti. Štai, šitokiose sąlygose Lietūkio elevatoriuje Kaune pradėjo kas naktį dingti maišai. Elevatoriaus vedėjas, naktį susigavęs kaltininką, skambina direktoriui:

— Maišų dingimo kaltininkas išaiškintas.

— O kas atsitiks, jei kaltininką perduotume vokiečiams? — paklausė Lietūkio direktorius.

— Sušaudys, — atsakė elevatoriaus vedėjas.

— O maišai kieno? — klausia direktorius.

— Mūsų, elevatoriaus, — aiškina vedėjas.

— O kas yra tas nusikaltėlis? — teiraujasi direktorius.

— Elevatoriaus darbininkas, lietuvis, mūsiškis, — atsako vedėjas.

— Žmogus — mūsų, maišai — mūsų, tai patys ir saugokime ir turtą ir žmones ir patys tvarkykime, — užbaigė direktorius.

Šis buvęs įvykis, ar tik gandas, plito visur, ir girdėjau ne vieną jį su malonumu ir pasitenkinimu pasakojant. Susidarė nerašytas dėsnis — kraštas — mūsų, žmonės — mūsų, turtas — mūsų, tai visi turime ir saugoti. Tas dėsnis pasidarė privalomas ir pirmajam gen. tarėjui. gen. P. Kubiliūnui, ir kiekvienam eiliniui Lietuvos piliečiui.

Metam bėgant, keitėsi ne tik okupacijos, bet ir santvarkos, sambrūzdžiai. Susimaišė maištininkai, nenuoramos, revoliucionieriai su neapykanta priešingiems siekimams, idėjoms ir net prieš kiekvieną atskirą asmenį, kuris nesutiko su jų siekimais, idėjomis. Tokių neapykantos reiškinių atsirado ne tik prieš užsimojimų priešininkus, bet ir prieš artimuosius. Aukšti idealai buvo užmiršti ir pakeisti norais vadovauti ir likti valdžioje.

Įvykius stebėjau vienus iš arti, kitus iš toliau, bet nežinau faktų, kur gen. Kubiliūnas būtų prasilenkęs su lietuvių tautos interesais, siekęs valdžios, vadovavimo. Man neatrodo, kad jis būtų prasilenkęs ir dėsniai — turtas mūsų ir žmonės — mūsų.

Gen. Kubiliūnas turėjo kolaboruoti su vokiečiais. Būdamas kariuomenės priešakyje, generolas turėjo progų parodyti savo charakterį ir nusistatymą ir pasakyti — užteks! To nepadarė ir nepasakė buvusio kariuomenės vado gen. S. Žukausko pavyzdžiu. Pastarasis net tris kartus buvo pasakęs — užteks! Bet vokiečių okupacijos metu apie tai negalėjo net ir galvoti. Jis galėjo pasirinkti tik formas, kurių reikalavo istorinės aplinkybės — ir su velnio pagalba eiti su velniu per tiltą.

Neturiu davinių tvirtinti, kad pirmasis tarėjas viską daręs iš anksto apgalvodamas, tačiau nepriimtų reikalavimų griežtom priemonėm nevykdė, tarėsi, delsė ir vokiečių jėgos neprašė. Man atrodo, kad, jei Kubiliūno vietoje būtų buvęs kitas, pasekmės būtų buvusios liūdnesnės. Kubiliūnas gerai žinojo vokiečių pažiūras į Baltijos valstybes.

1944 m. suformavus Vietinės Rinktinės štabą, plk. O. Urbonas su štabo skyrių viršininkais prisistatė gen. P. Kubiliūnui ir tuo parodė subordinaciją generolui ir pabrėžė jo prestižą. Iš Kubiliūno kalbos aiškėjo, kad jis į Rinktinę žiūri, kaip į kariuomenės atstatymo užuomazgą. Tarp kitko jis paklausė, kodėl aprūpinimo skyriaus v-ku nepaimtas int. plk. Vc. Šliogeris.

Vietinę Rinktinę beformuojant, vokiečių reikalavimai keitėsi, pasikeitė net vokiečių policijos vadovybė. Jų reikalavimai nesiderino ir nesutapo su mūsų tautiniais interesais, todėl teko įvairiais būdais tuos reikalavimus vilkinti. Reikalavimai ir smūgiai buvo nukreipti į gen. P. Plechavičių ir plk. O. Urboną. Daugiausia reikalų su vokiečiais teko turėti plk. O. Urbonui. Vokiečiai buvo užsibrėžę surinkti iš Lietuvos didesnę vyrų skaičių ir primesti mums ir griežtesnius nuostatus, kurie turėjo išesti iš mūsų savivaldos organų. Plk. O. Urbonas šiuo klausimu

PASKUTINĖS RINKTINĖS PASKUTINĖS DIENOS

(Ašiminių nuotrupos)

KALNĖNAS — PETRAS JUOTKA

(Savanoris — pralaimėjęs)

“Bulšiams” spaudžiant, mūsų daliniui, besitraukiant iš Lietuvos rytų, teko sustoti Šiauliuose. Rusų lėktuvai erdvėje iškabino lempas — šviesas ir miestą apmėtė bombomis, kurias apdaužė pastatus ir sukėlė gaisrus.

Vokiečiai, būdami panikoje, tačiau įniršę, bandė nukelti Šv. Petro-Povilo bažnyčios varpus ir išsivežti Vokietijon. Mat, varis. Čia jiems pagelbėti prisistatė mūsų karininkai ir kareiviai. Vokiečiai mielai perleido mums darbą atlikti. Tačiau, nukėlę varpus, mes jų nepakrovėme, bet nutempę tiesiog prie Šimšės ežero, paskandinome liūne.

Pasitraukę į Telšius, Plungę ir Alsėdžius sutikome vokiečių aukštų karininkų. Jūs pasveikino grandinis Žėgžna, praeidamas rankomis — kojomis dangų rėždamas (buvo dirbęs cirke), gal norėdamas parodyti, kad lietuvis grandinis nė kiek neprastesnis už jų gefreiterį. Vokiečiai juokėsi ir keikė: “Verfluchter Litauer!”

Vokiečių įtraukti, dirbome L—Bau batalione, statydami bunkerius už Rietavo prie Jūros upės.

Išgirdę, kad sudarytas veikia 1 Žemaičių pulkas, vieną ankstų rytą visi pabėgome iš tų darbų ir patraukėme į pulką. Ten buvome

priskirti prie artilerijos grupės Dagiuose. Ėjome apmokymą prie artilerijos pabūklų, radio ir ryšių būriuose. Apmokymas tęsėsi kelias savaites. Gyvenome tyliai ir ramiai, apsistoję žemaičio ūkininko sodyboje. Žemiau, prie vieškelio buvo įsikūręs mūsų artilerijos grupės štabas.

Nevienam iš mūsų grįžusiems iš Lietuvos rytų (iš baltlietuvų — sugudėjusios žemės), rodėsi keistoka, kad ir čia, Žemaičiuose, tautiečiai mus šaukė lietuviais. Kodėl ne kalnėnais? Nežinia...

Mūsų šeimininkas — ūkininkas, turėjo tris, vieną už kitą gražesnes dukteris. Jas, “saugumo” dėliai, nakčiai jis užrakindavo viename kambaryje. Žinoma, tam jis turėjo pagrindo.

Taip, vieną sykį, liuoslaikiu, per kiemą ėjo grandinis Gaidys. Jį iš paskos, staiga, užpuolė didžiulis žąsinas. Anas, kad griebis žąsiną už kaklo, ėmė ir užmetė ant namo stogo. Žąsinas krisdamas žemyn — užsimušė. Matęs tą įvykį šeimininkas iš pykčio net pamėlynavo. Nuėjęs pas vadą jis apskundė, girdi, gaidys užmušė žąsiną.

Vadas, matomai suprato kas per reikalas, bet atsakė: “Kas čia tokio nuostabaus, juk vyksta karas, žūsta ir žmonės”.

Šeimininkas-žemaitis vienam mūsų senyvam kariui pasiskundė, kad “žogaras” naktį, papiovė kumelaitę. Aukštaitis-karys, norėdamas jį pataisyti, sako: “Tai gal vilkas?” “Ė, ė, vilks, kur jis tau vilks, vietoj sutratino”, atsakė žemaitis.

mu buvo skirtingo nusistatymo. Tuo reikalu turėjo ir tiesioginių nesutarimų su gen. P. Kubiliūnu. Kartą buvo paskirtas Kubiliūno įstaigoje posėdis vokiečių siūlomiams nuostatams priimti. Plk. O. Urbonas, prieš tai su gen. P. Kubiliūnu griežčiau susidūręs, apsisprendė posėdyje nedalyvauti. Man tada plk. Urbonas pasakė, kad su gen. Plechavičium į posėdį teks vykti man. Tame posėdyje iš lietuvių pusės dalyvavo gen. Kubiliūnas, teisingumo tarėjo pavaduotojas, gen. Plechavičius ir aš, o iš vokiečių — du uniformuoti referentai, referavę siūlomuosius nuostatus. Prieš nuostatus oponuoti teko man, kiti tylėjo. Vykdydamas bendrą mūsų nusistatymą ir remdamasis ten pat buvusiomis mūsų Vyriausybės Žiniomis, siūlomo potvarkio nuostatus atmečiau, pabrėždamas, kad mes visus įstatymus ir pagal juos mums suteiktą reikiamą galią turime.

Vokiečiams apleidus patalpą, gen. P. Kubi-

liūnas, kaip ir anksčiau, ramiai man sako:

— Pulkininke, vis tik tokį nuostatą turėti gerai.

— Jei nuostatą vykdytumėt Tamsta, p. generole, būtų tvarkoj, bet, kas jį vykdytų, nežinau, — atsakiau.

Teisingumo tarėjo pavaduotojas, rodos, p. Masiulis, man pasakė, kad aš esu atsargus. Tuo posėdis ir baigėsi.

Kodėl vokiečiai pasirinko, ar kas gen. Kubiliūną pasiūlė į, vadinamos, savivaldos pirmąjį patarėją, nežinau. Tik man neatrodo, kad gen. Kubiliūnas būtų buvęs bekompromisinis vokiečių norų ar politikos rėmėjas.

1945 m. gen. Kubiliūnas su šeima gyveno anglų zonoje su kitais lietuviais pabėgėliais. Buvo iškvieštas neva anglų policijos ir dingo. Jau tik pats pagrobimo faktas rodo, kad gen. Kubiliūnas buvo svarbus asmuo.

Šių atsiminimų autorius, Petras Juotka — „ramovytis“.

Su vietiniais gyventojais sugyvenome gražiuoju. Kartais pajuokaudavom. Sykį aš ir psk. Žilėnas einame per ganyklas. Praeiname pro sodietį žemaitį: „Ei, tėvai, parduok šunį!“ šūktelėjo Žilėnas. „Kad neturiu“, atsakė sodietis. „O, kad turėtum, kiek norėtum?“ Klausė Žilėnas. Atsakymo nebuvo.

Vakarais kieme susirinkę padainuodavome kariškas, meilės ir kt. dainų. Žemaičiai, kariai, žinoma, atskirai „padeiniuod“:

„Klausinėjo Jonis Anę, ar nesušalą;

Eikš pas mani gulti — šilti patalą“

ir, žinoma, užgiedodavo „Kriokit aniuolai“...

Tik, štai, vieną ankstų rytą gavome įsakymą: į frontą, prie Sedos!

Atvykę prie Sedos, kartu su pabūklais, prisijungėme prie ten jau buvusių kitų dalinių. Prasidėjus puolimui ir prisiartinus rusų tankams, būdamas raituoju žvalgu, pats mačiau, kaip art. viršila, kūrėjas-savanoris Antanas Meškuotis (miręs 1954 m. J.A.V.) tiesiu šaudymu, iš akies, išmušė iš rikiuotės du rusų tankus. Tik sužeistas, kraujui trykštant iš pakaušio, vilkdamas storai prikimštą kuprinę, jis pasitraukė.

Traukdamiesi vieškeliu iš Sedos į Barstyčius, matėme liepsnojančią štabo ir mūsų būrio gyventus pastatus — sodybas. Pavakarėje, atvykę į Barstyčius, išsidėstėme ten buvusiuose apkasuose. Prasidėjo ilga tyla, prieš audrą.

Aušrai brėkstant visu frontu prasidėjo ūži-

mas. Mūsų vienas būrys buvo išsiųstas į priekį žvalgybon. Rusų pėstininkams išlindus iš pamiškės krūmų, būrio psk. D., prisirišęs prie šautuvo baltą nosinę, lyg vėliavėlę, jau norėjo pasiduoti, ir ne tik pats, bet ir visus nuvesti į nelaisvę. Tačiau, priverstas mesti ginklą, jis pasiliko, o mes pasitraukėme. Grįžę radome štabą jau pasitraukusį. Besitraukdami dargi buvome priversti pridengti „Gross Deutschland“ divizijos du tankus.

Prie Mosėdžio, prisidengėme kapinėmis. Ten psk. Graičiūnas šaukė: „Nepasiduokime, kaip nepasidavė savanoriai-kūrėjai!“

Besitraukiant toliau, rusų lėktuvai apšaudė mus kulkosvaidžiais. Darbėnus praėjome liepsnojančius, ten sproginėjant vokiečių amunicijos sandėliams. Paryčiu praėjome Palangą. Gatvės ten buvo užminuotos.

Pakelėse stovėjo moterys ir mergaitės. Jos mosikavo mums rankomis ir skepetaitėmis. O mes traukėme: „Sudiev, sesutės lietuvaitės, sudiev darželio žolynai!..“

Vienu metu prie mūsų priėjo art. ltn. Alfonsas Putna ir pasakė, kad kaikurie iš karių nori žvejų laiveliu išplaukti Švedijon, tačiau jis liksiąs su mumis.

Artėjant prie Klaipėdos, plentas ir keliai užsikimšo pabėgėliais ir vokiečių kariais. Rusai pradėjo mėtyti bombas iš lėktuvų. Klaipėdą pa-

siekę, manėme, kad vakarui atėjus rusai suvarys mus į jūrą. Pasisekė, tačiau, gauti laivelį ir persikėlėme į Kuršių Neringą. Ten rusai apšaudė mus art. pabūklais ir kopose žaidė sproginėdami artilerijos sviediniai.

Eidami dauba persimetėme į pajūrį, kur mus dengė kopos ir tik jūroje sproginėjo sviediniai. Traukiantis ilgu pajūriu, tačiau, negirdėjome nei vieno dainuojant "Pajūriais — pamauriais".

Po ilgo 150 km. žygio pasiekėme Krantą (Krantz), kur mus pasitiko, lyg saulė patekėjo, plk. R. Liormonas ir mjr. M. Liormonas. Susiskaičiavome — buvome 33 kariai. Autobusu netrukus pasiekėme Karaliaučių-Tvankstę, kur plk. Liormono tvirta ir griežta ranka mums parūpino geležinkelio stotyje patalpas ir išgavo fronto kario davinį.

Po poros dienų buvome nuvežti į Mohrun-gen vietovę, kur suformavo darbo kuopą. Vėliau mus priskyrė prie Wehrmachto, pavadindami 4-ta lietuvių kuopa.

Karui baigiantis, jau būdami Austrijoje, skubėjome pereiti į amerikiečių pusę, deja, palikdami anapus vieną iš mūsų 33-jų, auką — a.a. Petrą.

Norėtusi nežinomo poeto žodžiais tarti:

"Kareiviai pajuto, minutė sunki —
Pridėjo rankas prie kepurį;
Motina norėjo pažvelgti į jojo akis,
Bet, štai, jis akių nebeturi . . ."

. . . ir štai jau belaisvių kuopoj: "Co. W". Patyrėme didelį moralinį smūgį. Maitino mus vokiečių maisto likučiais ir varė dirbti: nešioti geležies laužo krūvas. Tris šimtus metrų ten ir — atgalios . . .

Psk. Bernotas niuniuodavo: "Ir lietuvis netikėjo. jog belaisvis bus . . ."

Neilgai, tačiau, tas truko. Vienus paleido greičiau, kitus — vėliau.

STOJAME AMERIKOS KARIUOMENĖS

TARNYBON

Rosenheimas, 1947 metai. Pavasaris, kovo mėnuo. Stovyklos komendanto parinkti, keliolika vyrų išvykstame į Miuncheną, stoti prieš komisiją, kuri atrenka vyrus tarnybai į amerikiečių Labor Service baltų kuopas.

Lietuvių susirenka apie 800 vyrų, taigi, visas batalionas. O norima tik vienos kuopos

— 200 vyrų. Komisija parenka kas ketvirtą. Patekti — laimės dalykas. Norime patekti, bet ir bijome. Nevienas iš mūsų yra su 4 ar 7 metų kariniu stažu.

Traukiniu mus nuveža į Kaefertal-Manheim stovyklą, kuopų punktą. Čia mūs buvo viena estų, kita — latvių ir trečia lietuvių kuopos. Radome ir lenkų kuopą, keletą Amerikos karininkų ir kareivių.

Visus patalpino, paskirstė ir prasidėjo apmokymas. Vidaus tvarka ir rikiuotė vyksta labai lengvai, tenka tik žinoti savo vietą. Išduotoms amerikiečių juodai dažytoms uniformoms lyginti, naudojame vokiečių kariuomenės katiliukus, pripildę juos karštų — žėruojančių anglių.

Ir štai, po trejetos savaitių apmokymo ruošiamas paradas, kurį stebi Amerikos aukšti karininkai ir kuopų vadai.

Mūsų, baltų trys kuopos žengia drąsiai ir pavyzdingai, o lenkų kuopa tik siūbuoja. Mat, mūsiškiai, tai buvę kariai, o anie, įstoję iš pramonės ar ūkių vyrukai. Gi, apmokyti rikiuotės ir suvienodinti dalinį reikia keletos mėnesių darbo.

Amerikiečiai karininkai baltus giria ir stato pavyzdžiu, o lenkus papeikia. Tada, vienas buvęs lenkų kariuomenės majoras, atsakydamas, šūktelia: "Tie visi baltai, tai buvę vokiečių SS vyrai! . . ."

Praėjus keletai dienų, gavome paskyrimą ir išvykome į Frankfurtą prie Maino, tarnybai. Tenai, prieš "skryningą", vienas amerikietis karininkas, neoficialiai, patarė, kad pildydami patiektas anketas, į klausimą: Ar tarnavęs vokiečių kariuomenėje ir ar dalyvavęs kare? rašyti: No. Po keletos mėnesių tarnybos, rudeniop, verbuoja emigruoti į Australiją. Smalsumo ir tokios tolimos kelionės masinami, kelios dešimtys iš mūsų kuopos užsirašome ir — išvykstame. Į Australiją atvykome — uniformuoti.

Prieš išvykstant į Australiją, užėnu į amerikiečių L.S. kuopos raštinę atsiskaityti. Gi, žiūriu, atokiau sėdi svečias — lt. A. Putna, su kuriuo kartu man teko tarnauti net dviejuose skirtinguose daliniuose. Prieinu, sumušu kulnėmis, pasisveikinu ir kartu sakau sudiev! Tada pasukau pas L.S. kuopos vadą jau kaip civilis, nors dar vis uniformuotas.

A.A. PROF. GEN. STASIO DIRMANTO VIENERIŲ METŲ MIRTIES SUKAKTĮ MININT

LKVS "Ramovės" Centro Valdyba, š.m. vasario 1 d., Čikagoje, surengė ilgamečio Sąjungos CV-bos pirmininko a.a. gen. Stasio Dirmanto vienerių metų mirties sukakties paminėjimą, kuris buvo atžymėtas specialiomis pamaldomis ir akademija.

Už generolo vėlę, Tėvų Jėzuitų koplyčioje, pamaldas atnašavo ir giliai prasmingą pamokslą pasakė Jo Ekscelencija vysk. Vincentas Brizgys. Giedojo, M. Motiekaičiui vargonais palydint, solistas J. Vaznelis.

Po pamaldų, Jaunimo Centro patalpose, velionio giliam atminimui, įvyko įspūdinga akademija, kurią pravedė LKVS "Ramovė" CV-bos pirmininkas gen. št. plk. K. Dabulevičius. Akademijos metu, vengiant to kas anksčiau apie velionį jau buvo pasakyta, pagrindinį žodį tarė gen. M. Rėklaitis, kuris, aptardamas gen. Stasio Dirmanto gyvenimo kelią, jo valstybinės apimtys veiklą ir didžius nuopelnus lietuvių tautai, o ypatingai Lietuvos atsikuriančiai kariuomenei, taip kalbėjo:

"1975 metais balandžio pabaigoje man teko dalyvauti New Yorke Lietuvos kariuomenės veterano, vieno iš pagrindinių LVS Ramovės steigėjo ir jos ilgamečio pirmininko a.a. gen. Povilo Plechavičiaus vienerių metų mirties sukakties akademijoje, kurią rengė LKVS Ramovės New Yorko skyrius. Toj akademijoje man teko tarti žodį. Šiandien LKVS Ramovės Centro valdybos pakviestam, vėl tenka kalbėti prieš susirinkusią auditoriją, kalbėti ne šventiškoje nuotaikoje, įdomias, viltį keliančias naujienas, bet liūdesio šešėlio valandoje prisiminti ir pagerbti kitą žymų Lietuvos kariuomenės veteraną, mūsų Sąjungos šulą ir irgi ilgametį pirmininką, a.a. profesorių, generolą Stasį Dirmantą, jo vienerių metų mirties sukakties proga. Atsiskyrimas su žemės gyvenimu nėra niekam malonus ir laukiamas. Nors žino, kad amžinybė žemėje nesibaigia, bet mirties niekas nelau-

kia. Ji ateina nelaukta ir netikėta. A.a. prof. gen. Stasys Dirmantas mirė 1975 metais, sausio 26 dieną 20 val. Šv. Kryžiaus ligoninėje. Gimė 1887 metais lapkričio 27 dieną. Tad Aukščiausiojo jam buvo leista šioje žemėje gyventi gražų amželį — 87 metus, 1 mėnesį ir 29 dienas.

— o —

Minėjimo akademijose mintys kykla apie velionio žemėje paliktus gyvenimo ir darbų pėdsakus. Apie tai kalbama, ir jo darbai vertinami. Bet šiandien kalbėti apie prof. gen. Stasį Dirmantą nėra lengva ne dėl to, kad nebūtų ko pasakyti, kas yra verta minėti, bet dėl to, kad jo gyvenimo biografija, jo darbai, nekartą buvo viešai aptarti, nagrinėti ir viešumai paskelbti. Buvo minimos jo amžiaus sukaktys — 75 metų, 80 metų, 85 metų. Tom progom buvo daug pasakyta. Pagaliau, lydint į amžinojo poilsio vietą, velionio gyvenimas buvo pakartotos atsisveikinimo akademijos metu. Tad vėl kalbėti, kas visiems žinoma, būtų tik kartojimas.

Todėl, vengdamas kartoti žinomus velionio darbus, norėčiau sustoti tik prie mažiau viešumai žinomų dviejų jo darbų sričių, būtent: 1. prie jo darbų karo mokslo srityje ir 2. kaip jis tyrinėjo senosios Lietuvos karo istorijos šaltinius. Dar prisiminsiu ir jo viešųjų kalbų nekurias mintis.

Generolas Stasys Dirmantas, 1969 metais

Karo tarnyba

Karo tarnybą pradėjo carų rusų kariuomenėje. Į kariuomenę stojo savanoriu. Tarnavo raitosios artilerijos 3-me divizione, 5-toje baterijoje A. Panemunėje. Tais laikais lietuviui atlikti karinę prievolę Lietuvoje, savo gimtiniėje, buvo didelė privilegija ir tokių laimingų tebuvo nedaug. Baigęs tarnybą, Peterburge išlaikė atsargos karininko laipsniui gauti egzaminus ir buvo pakeltas į pirmą rusų kariuomenės atsargos karininko laipsnį — praporščiko (mūsiškių, gal būt, atitiktų atsargos jaun. ltn. laipsnį). Šia proga norėtusi pastebėti įdomų sutapimą — velionis karo tarnybą pradėjo Aukštojoje Panemunėje ir 1938 metais, išeidamas iš Lietuvos kariuomenės į atsargą, irgi gyveno ikštojoje Panemunėje.

Ištikus I Pasauliniam karui, velionis buvo mobilizuotas. Pradžioje tarnavo 57-je artilerijos brigadoje. Karo veiksmų eigoje Vokietijos sieną peržengė ties Virbaliu. Taigi, vėl teko žygiuoti Tėvynės keliais. Dalyvavo sunkiuose Tannenbergo ir Mozūrų ežerų mūšiuose. 1915 metais, prasidėjus poziciniam karui, kaip inžinierius, buvo paskirtas Vakarų fronto inžinerijos generolo valdžion. Ten, projektuodamas ir organizuodamas pozicijų sutvirtinimo darbus, sulaukė ir karo pabaigos. 1918 metų pabaigoje grįžo tėvynėn.

Lietuvos kariuomenėje

Tėvynėn grįžusį Stasį Dirmantą Žemės Ūkio departamentas buvo paskyręs Žemės Ūkio ir Valstybės turtų įgaliotiniu Ukmergėje. Tačiau neilgai jam čia teko dirbti. Jo paties žodžiais, dėl didelio karininkų, ypač artileristų trūkumo, jis nebuvo atleistas nuo karo tarnybos. Mobilizuotas, buvo paskirtas į steigiamą Karo Mokyklą artilerijos vyresniuoju instruktorium. Vėliau prisidėjo ir Karo Mokyklos inspektorius pareigos. Karo Mokykloje velionius teko daug ir įtemptai dirbti ruošiant mokyklos artilerijos kariūnus, nes tuo laiku nei būtinų vadovėlių, nei kitų artilerijos mokymo priemonių nebuvo. Pačiam teko viską kurti ir ruošti.

Darbai karo mokslo srityje

Velionius neteko aktyviai dalyvauti Nepriklausomybės kovose. Jo darbai, tačiau, skirti kariuomenei ugdyti ir tobulinti, buvo nemažiau svarbūs, kaip ir kovos fronte. Tai karo mokslo sritis. Skirtas man laikas neleisdžia nusakyti kiekvieną jo atliktą darbą ir programas. Tenka tenkintis tik suminint tas pareigas, kurios karo vadovybės jam buvo pavestos įvykdyti. Iš to suminėjimo paaiškės, kokia buvo plati jo darbų skalė. Kiek reikėjo įdėti pastangų ir energijos juos organizuoti ir įvykdyti.

— o —

Lietuvos kariuomenėje kariniai laipsniai buvo įvesti tik 1919 metais rudenį. Tuo metu Karo Mokyklos karininkas Stasys Dirmantas buvo pakeltas į kapitono laipsnį. Būdamas Karo Mokykloje jau 1919 metais, jis pradėjo ruošti karininkams parengti vadovėlius. Jis paruošė: 1919 metais — Patrankos ir baterijos nutaikymas, 1920 metais — Patrankos sviedinys, 1923 metais — Topografija, ir vėliau, 1932 metais — Nivelirų konstrukcijos, Trachometrija (topografijos šaka), Pagrindinės paklaidų teorijos žinios ir jų taikymas matavimų rezultatų derinimui ir Topografijos kursas. Be to, paskelbė eilę specialių straipsnių "Mūsų Žinyne", "Kosmos" ir kituose žurnaluose.

1924 metais, majoro laipsnyje, paskirtas Aukštųjų Karo Technikos kursų viršininku. Kursai ruošė karininkus inžinerijos ir karo technikos tarnybai.

1926 metais, plk. ltn. laipsnyje, skiriamas Krašto Apsaugos ministerijos Karo Mokslo valdybos viršininku.

1927 metais, jau pulkininko laipsnyje, paskirtas Karo Technikos viršininku.

1929 metais skiriamas Vytauto Didžiojo Aukštųjų Karininkų kursų viršininku. Minėti kursai turėjo kelis skyrius. Be bendrojo, veikė karo technikos skyrius, kurio programa tęsėsi dvejus metus, be to, veikė trumpalaikiai kelių mėnesių tobulinimo kursai, kaip artilerijos, fizinio lavinimo ir kt.

1933 metais velionis išėjo į atsargą.

Su dviejų metų tarnybos pertrauka, Respublikos prezidento aktu, 1935 metais vėl buvo priimtas tikrojo karo tarnybon, pakeltas į brigados generolo laipsnį ir pakeltas į brigados generolo laipsnį ir paskirtas Krašto Apsaugos ministru.

Iš eitų pareigų pavadinimų kiekvienas gali suprasti, kiek svarbių darbų kariuomenės mokymui ir tobulinimui Velionis atliko. Atliko nepavargęs, niekam nesiskundęs. Tačiau pats atsakingiausias ir sunkiausias darbas buvo Krašto Apsaugos ministerio darbas. Gana paminti, kad be visų kitų tose pareigose painių ir varginančių darbų ir sprendimų, ant Krašto Apsaugos ministerio pečių, pagal Kariuomenės vadovybės įstatymą, išleistą 1934 metais (Vyr. Ž. Nr. 465), buvo uždėta pareiga: **tautą, valstybę ir kariuomenę ruošti karui.** Tai milžiniški ir brangūs organizaciniai darbai, kurie liečia visas krašto ministerijas ir įstaigas, bet kuriems vadovauti ir atsakomybę nešti teko Krašto Apsaugos ministru.

Karo istorijos darbai

Turiu įspūdį, kad velionis savo gyvenime daug laiko skyrė Lietuvos kunigaikštijos karo istorijai tyrinėti. Man žinoma, kad jis turėjo

surinkęs nemažai literatūros, daugiausia lenkų kalba, Lietuvos karių uniformose dokumentuotų fotografijų ir kitos vertingos medžiagos. Toks platus darbas, kaip Lietuvos kunigaikštijos karo istorijos paruošimas yra ne vieno asmens darbas. Tai darbas specialių įstaigų ir specialistų karo istorikų.

Tačiau, nežiūrint viso, velionis ir čia padarė nemažą įnašą. Didžiausiu senosios Lietuvos karo istorijos darbu reikia laikyti jo studiją, pavadintą "Smalensko koridorius ir kas jame įvyko prieš 450 metų ties Orša". Studija paskelbta žurnale "Tautos praeitis" t. II, knyga 2, p. 19-48. Be to, ši studija išleista ir atskira knyguote. Studija pavaizduota įdomiu Lietuvos-Lenkijos XV amžiaus žemėlapiu, kariuomenių išsidėstymo ir mūšio schemomis. Paveiksluose parodyti anų laikų artilerijos pabūklai ir šaudyklės.

Antra, žymesnė studija — tai "Kautynės su totoriais ties Klecku 1506 metais rugpiučio 5-8 dienomis". Kleckas yra į šiaurę nuo Pripetės, tuo laiku buvo Lietuvos teritorijoje. Ši studija įdomi tuo, kad totoriai nelaukta buvo toli įsiveržę į Lietuvos teritoriją plėšimui, žmonių vergijon grobimui ir krašto naikinimo tikslais. Mūsų pralaimėję ir skaudžius nuostolius patyrę, totoriai daugiau veržtis į Lietuvos teritoriją nebandė. Be to, totoriai be didelio skaičiaus žuvusių, neteko belaisviais apie 3,000 vyrų, gi lietuviai išvadavo iš totorių apie 10,000 jau surinktų krikščionių, jaunų vyrų ir moterų, kurių kelias vestų į arabų ir turkų vergiją, atimta apie 30,000 arklių ir žirgų. (Karys Nr. 9, 1968).

Toliau seka įdomi studija, pavadinta "Karybos skyrius Lietuvos 1529 metų statute". Autorius trumpai ryškino statute paskelbtos karinės dalies prasmę. Ji pabrėžė, kad Lietuvos valdovai, kaip tikri valstybininkai, niekuomet nenustodavo rūpintis krašto ginkluotomis pajėgomis. Nagrinėja, kas pagal statutą, privalo stoti ginti kraštą, gynėjų ginklus, šarvuotę, teises, atsakomybę ir t.p.

Apie Lietuvos žymiuosius karo

mokslo vyrus mūsų spaudoje užtikti rašiniį yra didelė retenybė. Velionis ir čia liko įžvalgas. Taip *Kary* 1966 m. Nr. 2, p. 39 supažindina mus su Narūnu-Narunavičium, lietuvių fortifikacijos XVII amžiaus žinovu. Mokslus jis ėjo Kėdainių Radvilo kariškoje gimnazijoje. Narūną įamžino jo paliktas trijų tomų ir jo ranka gausiai iliustruotas lenkų kalba veikalas. Jo tikroji kilimo vieta nežinoma. Autorius spėja, jog Narūnas kilęs iš Nariūnų dvaro, Ukmergės apylinkių.

Viešosios kalbos

Tremtyje velionis, būdamas daugelio organizacijų nariu ir dažniausia vadonu — pirmininku, spaudoje paliko nemažai viešai pasakytų kalbų. Kiekviena jų turi savo prasmę ir gilių minčių. Jose dažnai pagerbiami mirusieji žymūs kariai, pvz. plk. Antanas Krikščiūnas, žymus mūsų topografas, generalinis Lietuvos konsulas Jonas Budrys ir kiti. Bet daugiausia jam rūpėjo ateities Lietuvos išsivadavimas. 1969 m. *Kary* Nr. 1, apžvelgdamas mūsų tautos nepasiruošimą ginti kraštą 1918 metais, apgailestauja, kad dabartiniai mūsų veiksniai eina tuo pat keliu kartoja tas pačias klaidas, krašto gynimo problema neegzistuoja. Vienoje kalboje jis net ragino kurti ginklų fondą ateičiai.

Iš čia pateiktų sąrašų apie ve-

lionio eitas pareigas, darbus ir paliktus raštus, galime spręsti, kokią didelį įnašą jis davė mūsų ginkluotų pajėgų tobulinimui bei mokymui. Tam darbui jis nesigalėjo nei laiko, nei sveikatos. Vien tarnybai skirtomis valandomis jų atlikti būtų neįmanoma, reikėjo aukoti ir poilsiui skirtą laiką.

Baigiant norisi pabrėžti, kad didžiausias velionio pasididžiavimas buvo jo sumanymu, jo iniciatyva, rūpesčiu ir dideliu organizacinio darbo įnašu išleidimas kapitalinio veikalo "Lietuvos universitetas 1579 - 1803 - 1922". Antrasis jo kūdikis buvo LKVS Ramovės veikla ir išsilaikymas.

Šiandien, minėdami a.a. prof. gen. Stasio Dirmanto vienerių metų mirties sukaktį, reiškiamo jam gilią mūsų pagarbą ir padėką už jo darbus, už jo pasiaukojimą. Visa tai jis skyrė tik Lietuvai Tėvynei ir tik jai vienai, jos garbei . . ."

Sekant pagrindinį akademijos kalbėtoją, pareikšdami užuojautą mirusiojo šeimai bei giminėms, žodį tarė: DLK Birutės Dr-jos pirmininkė M. Babickienė, Liet. Šaulių Sąjungos vardu — K. Milkovaitis, Lietuvių Profesorijų Dr-jos atstovas — prof. B. Račkauskas, Lietuvių Inžinierių Sąjungos CV-bos vardu — inž. Masiokas, Lietuvių Istorikų Dr-jos atstovė p. Rugytė ir Korp! Plienas Vyrijos vardu — inž. Didžiulis.

Pati akademija buvo pradėta velionio mylimos dainos "Lietuva brangi" garsais, baigta — Lietuvių Foto Archyvo vedėjo kun. A. Kezio susuktu ir į 12-kos didžiųjų gretas įrikiuotu, įspūdingu 30 min. filmu "Gen. prof. Stasys Dirman-tas". Filme generolas prabilo gyvu žodžiu, kaip lietuvis patriotas, inžinierius, profesorius, karys ir didysis lietuvių tautos sūnus, visą savo gyvenimą skyręs Lietuvai Tėvynei, jos laisvam atgimimui. Filmo mecenatas — LKVS "Ramovė", kitų organizacijų ir bičiulių talkinama.

A.a. gen. prof. Stasio Dirmanto metinis mirties sukakties paminėjimas praėjo didžios pagarbos velioniui ženkle ir gilaus susikaupimo bei užuojautos išreiškimo jo šeimai dvasioje. Pamaldose ir akademinėje dalyje dalyvavo daug ramovėnų, birutininkių, svečių, ir ukrainiečių karių veteranų sąjungos atstovai. Po akademijos, visi atsilankę, gen. S. Dirmanto dukraitės p. Krumplienės pakviesti, buvo pavaišinti kavute ir užkandžiais.

Taip Čikagoje ramovėnai iškilmingai, prasmingai ir pagarbiai paminėjo buvusio ilgamečio LKVS "Ramovės" Centro Valdybos Pirmininko, a.a. prof. gen. Stasio Dirmanto vienerių metų mirties sukaktį.

Ed. Vengianskas

<p>Mielajam "Tremties Trimito" bendradarbiui KAZIMIERUI BAČIAUSKUI gilau liūdesio valandoje, mirus jo gyvenimo draugei, žmonai ONAI nuoširdžią užuojautą reiškia <i>"Tremties Trimito" redaktorė</i></p>	<p>"Simo Kudirkos" kuopos šauliui, Elenos Juciūtės knygai "Pėdos Mirties Zonoj" leisti komiteto nariui ir administratoriui, KAZIMIERUI BAČIAUSKUI, jo ilgos, sunkios ligos iškankintai žmonai ONAI mirus, gilau liūdesio valandoj reiškiam nuoširdžią užuojautą <i>Adele ir Jonas Poderiai Vincas Tamošiūnas</i></p>
<p>Mielą talikininką ir bičiulį KAZIMIERĄ BAČIAUSKĄ mirus jo žmonai ONAI, nuoširdžiai užjaučia <i>New Yorko Ramovėnai</i></p>	<p>RIMUI GILIUI mirus, jo žmoną, dukrelę Ievutę ir jo mielą brolių, šaulių kuopos vice-pirmininką Vladą Gilį, nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdime <i>Los Angeles "Juozo Daumanto" Šaulių kp. valdyba ir šauliai</i></p>

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

PAGRINDINĖS ŽMOGAUS TEISĖS

DIPL. TEIS. ALGIRDAS BUDRECKAS

Laisvė, teisybė ir taika pasaulyje yra ten, kur pripažįstamos: gimta garbė ir teisės visų žmonijos šeimos narių.

Ten, kur paneigtos žmogaus teisės, ten pildomi barbariški veiksmai, piktiną žmogaus sąžinę ir paneigiamas tas pasaulis, kuriame žmonės turi teisę laisvai pasisakyti. Todėl žmogaus teisės turi būti apsaugotos įstatymų.

Kadangi Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja paskelbė pagrindinių žmogaus teisių deklaraciją, kaip standartą visiems žmonėms ir tautoms, visiems individams ir bendruomenėms, tad turint omenėje paskelbtą deklaraciją ir reikia stengtis mokyti gerbti tas teises ir laisves ir progresyviu, tautiniu ir tarptautiniu mastu užtikrinti efektyvų jų pripažinimą ir įvykdymą tarp Jungtinėms Tautoms priklausančių valstybių ir tarp žmonių, esančių jų teritorijose.

Jungtinių Tautų Visuotinos žmogaus teisių deklaracijos įgyvendinimas yra pats svarbiausias pasaulio uždavinys.

Deklaracijos 30 nuostatų

1. — Visi žmonės yra gimę laisvi, vienodai gerbtini ir turi tas pačias teises. Jie gali masyti ir turi sąžinę, ir turi vienas su kitu elgtis broliškai.

2. — Kiekvienas turi teisę į laisvę, paskelbtą šioje deklaracijoje, be jokių rasės, spalvos, kalbos, religijos, politinės ar kitokios nuomonės, tautinės ar socialinės kilmės, nuosavybės, kur gimęs ar kitokio statuso išimčių.

Toliau, joks skirtumas negali būti daromas remiantis politiniu, jurisdikciniu, arba tarptautiniu tautos, arba teritorijos statusu, kuriam asmuo priklauso, ar tai būtų nepriklausomas, patikėtas, pats savęs nevaldąs, arba surištas ribotu suverenumu.

3. — Kiekvienas turi teisę į gyvenimą, laisvę ir asmens apsaugą.

4. — Niekas negali būti laikomas vergijoje arba priverstinėje tarnyboje; vergija ir vergų prekyba turi būti uždrausta bet kokioje formoje.

5. — Niekas negali būti kankinamas, arba žiauriai, nežmoniška, arba žeminančiai traktuojamas, arba baudžiamas.

6. — Kiekvienas turi teisę būti visur traktuojamas kaip asmuo, atsakingas prieš įstatymus.

7. — Visi yra lygūs prieš įstatymus ir turi būti traktuojami įstatymais be jokios diskriminacijos.

Visi turi teisę vienodai apsaugai prieš diskriminaciją ir pažeidžiantą deklaraciją, kas kurstytų priešingai.

8. — Kiekvienas turi teisę į efektingą pagalbą, sudarytą iš tautos tribunolo kovoti su nusikaltimu prieš pagrindines teises, jam suteiktas konstitucijos arba teisės.

9. — Niekas negali būti bereikalingai areštuojamas, sulaukomas arba tremiamas.

10. — Kiekvienas turi vienodą teisę į teisingą viešą apklausinėjimą nepriklausomo ir nešališko tribunolo, nustatyti jo teises ir

pareigas, jei jam yra iškeltas koks nors kriminalinis kaltinimas.

11. — 1. Kiekvienas apkaltintas baudžiamu nusikaltimu turi teisę būti laikomas nekaltu, kol nebūs įrodyta jo kaltė, vadovaujantis įstatymais viešame teisme, kuris privalo jam garantuoti apsigynimą. 2. Niekas negali būti apkaltintas joku apsileidimo veiksniu, kuris nesudaro baudžiamo nusikaltimo, tautine ar tarptautine teise tuo laiku, kai tas buvo įvykdyta. Taip pat negali būti duodama sunkesnė bausmė, negu ta kuri yra pritaikyta tuo laiku, kai baudžiamas veiksmas buvo įvykdytas.

12. — Niekas negali kištis į žmogaus privatiškumą, šeimą, namus ar susirašinėjimą, taip pat negalima žeminti jo garbę arba reputaciją. Kiekvienas turi teisę į apsigynimą, remiantis teise prieš tokius įsikišimus arba užpuolimus.

13. — 1. Kiekvienas turi teisę keliauti arba gyventi valstybės ribose. 2. Kiekvienas turi teisę apieiti kraštą, įskaitant jo paties, arba grįžti į savo kraštą.

14. — 1. Kiekvienas turi teisę prašyti ir naudotis egzilo teise nuo persekiojimo kitame krašte. 2. Ta teisė gali būti netaikoma nuo persekiojimo už kokius nors kriminalinius nusikaltimus, kurie yra priešingi Jungtinių Tautų tikslui ir principams.

15. — 1. Kiekvienas turi teisę į tautybę. 2. Niekam negali būti atimta tautybė nei paneigta teisė pakeisti savo tautybę.

16. — 1. Vyrai ir moterys suaugusiame amžiuje, nežiūrint rasės, tautybės ar religijos, turi teisę vestis ir turėti šeimą. Taip pat jie turi teisę vestis, vedę gy-

venti, o taip pat esant reikalui teisę į išsiskyrimą. 2. Vedybos gali būti sudarytos tik laisva valia ir noru vedančiųjų. 3. Šeima yra tautos pagrindas ir privalo būti apsaugota tautos ir valstybės.

17. — Kiekvienas turi teisę į nuosavybę vienas arba susidėjęs su kitais. 2. Negalima iš nieko atimti prievarta nuosavybės.

18. — Kiekvienas turi teisę į apsisprendimo, sąžinės ir religijos laisvę; į tą teisę įeina laisvė pakeisti savo religiją arba tikėjimą, ir laisvę vienam arba bendruomenėje viešai ar privačiai išpažinti savo religiją arba tikėjimą praktikuoti, garbinti ir išpažinti.

19. — Kiekvienas turi teisę laisvai pareikšti savo nuomonę; į tą teisę įeina laisvė turėti savo nuomonę be trukdymų ir taip pat siekti gauti bešališkas informacijas ir idėjas, nežiūrint, koku informacijos šaltiniu, nežiūrint rūbežių.

20. — 1. Kiekvienas turi teisę į laisvę taikiam susirinkimui arba organizacijai. 2. Niekas negali būti verčiamas priklausyti bet kokiai organizacijai.

21. — 1. Kiekvienas turi teisę dalyvauti savo krašto valdžioje, tiesiogiai arba per laisvai išrinktus atstovus. 2. Kiekvienas turi teisę tarnauti valdžios įstaigoje savo krašte. 3. Žmonių valia turi būti valdžios autoriteto bazė ir tas turi būti išreikšta periodiniai ir tikrais rinkimais; rinkimai turi išreikšti tarptautinį lygumą troškimą ir turi būti slapta balsuojama, arba kokia nors laisva balsavimo procedūra.

22. — Kiekvienas, kaip visuomenės narys, per tautinį ir tarptautinį susitarimą turi teisę žinoti, kad tautinėm ir tarptautinėm pastangom kiekvienas turi teisę į savo valstybės ekonominius ir kultūrinius resursus, kurie nepakeičiami jo savigarbai ir laisvam jo asmenybės išsilavinimui.

23. — 1. Kiekvienas turi teisę į darbą, į laisvą darbo pasirinkimą ir taip pat teisę būti apsaugotas nuo nedarbo. 2. Kiekvienas be jokios diskriminacijos turi teisę į lygų užmokestį už

tokį patį darbą. 3. Kiekvienas, kuris dirba, turi teisę į uždarbį, kuris išlaikytų savigarbai jo šeimą ir turi būti pridėta jei reikalinga kitu būdu visuomenės apsauga. 4. Kiekvienas turi teisę įstoti į savo amatų uniją, kad apsaugotų savo interesus.

24. — Kiekvienas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, taip pat įskaičiuojant ribotą valandų darbą su periodinėm apmokėtom šventėm.

25. — 1. Kiekvienas turi teisę į tinkamą gyvenimo standartą. Jo ir jo šeimos sveikatai, įskaitant maistą, rūbus ir medicinos ir socialinį patarnavimą, o taip pat turėti užtikrintą gyvenimą laike nedarbo, ligos nepajėgumo, našlystės, senatvės arba ne dėl jo kaltės susidariusių priežasčių. 2. Motinystė ir vaikystė turi teisę į specialią pagalbą. Visi vaikai, kurie yra gimę iš vedybų arba be vedybų, turi teisę į tą patį visuomenės aprūpinimą.

26. — 1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas turi būti laisvas, bent elementarinis. Elementarinis išsilavinimas turi būti privalomas. Techniškas arba profesionalinis išsilavinimas ir aukštesnis išsilavinimas turi būti prieinamas gabiems. 2. Mokslas turi būti nukreiptas į pilną žmogaus asmenybės išlavimą, pabrėžiant respectą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms.

Turi pabrėžti susipratimą, toleranciją ir draugystę tarp visų tautų, rasių ir religinių grupių ir turi tęsti Jungtinių Tautų darbą taikai išlaikyti. 3. Tėvai turi teisę parinkti mokslo kokybę savo vaikams.

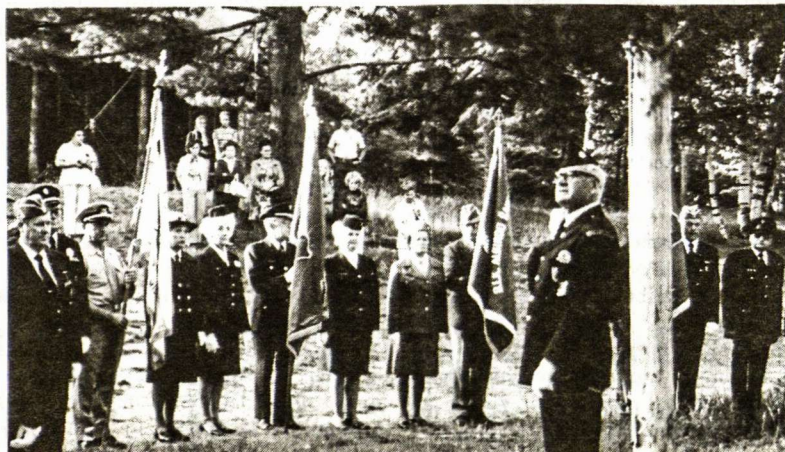
27. — 1. Kiekvienas turi teisę dalyvauti bendruomenės kultūriniame gyvenime, grožėtis menu ir naudotis moksliniais išradimais. 2. Kiekvienas turi teisę į moralinį ir materialinį atlyginimą už kiekvieną mokslo, literatūros arba meno darbą, kurio autorium jis yra.

28. — Kiekvienas turi teisę į socialinę ir tarptautinę tvarką, kurioje teisė ir laisvė, paskelbta šioj deklaracijoj, gali būti pilnai įvykdyta.

29. — 1. Kiekvienas turi pareigą bendruomenei, kurioje tikrai laisvas ir pilnas asmenybės išvystymas yra galimas. 2. Naudojantis teisėmis ir laisvėmis, kiekvienas yra suvaržytas tam tikrų įstatymų, kurie užtikrina kitų teises ir laisvę ir kurie yra moralūs, tvarkingi ir kurie sudaro taiką ir gėrį demokratinėje bendruomenėje. 3. Tos teisės ir laisvės negali prieštarauti Jungtinių Tautų principams.

30. — Šioji deklaracija negali būti išaiškinta nei valstybės, nei grupės asmenų anksčiau nurodytom teisėms ir laisvėms naikinti.

Sajungos pirm. V. Tamošiūnas atidaro Kultūrinę stovyklą New Wasagoje, Ont. Kanadoje. S. Urbono nuotr.

LIETUVOS ŠAULIŲ S-GOS VEIKLA 1940 M. PRADŽIOJE IR LIKVIDAVIMAS

(Pradžia 1975 m. sausio KARYJE)

Šaulių Sąjungos labai gražus centrinis choras ir jo žinomas dirigentas *N. Martinonis* visą laiką buvo tokie populiarūs ir žinomi Lietuvoje ir net už jos ribų, kad apie juos daugiau netenka ir minėti

Šaulių moterų daliniai buvo likviduoti kartu su šaulių vyrų daliniais. Šaulių moterų vadė p. *Putvinskaitei-Marcinkevičienei-Mantautienei* vadovaujant, šaulių moterų organizacijos archyvinė medžiaga buvo gražiai sutvarkyta ir ji į bolševikų rankas nepateko, todėl yra vilties bent ateityje ją kur nors surasti. Šaulių moterų štabo ir dalinių turtas buvo likviduotas ir išskirstytas, remiantis tais pačiais bendrais reikalavimais ir nurodymais, kokie buvo taikomi visai Šaulių Sąjungai. Daug moterų šaulių vadžių ir eilinių šaulių buvo išstremtos kartu su kitais lietuviais į Sibirą, Kazachstaną ir į kitas tolimiausias SSSR sritis. Kai kurių šaulių kategorijų moterų nukentėjo net daugiau, negu vyrų, pavyzdžiui, moterų šaulių rinktinių vadžių buvo išstremta ir išvežta iš Lietuvos daug daugiau, negu šaulių rinktinių vadų. Daugumas jų buvo mūsų idealistės mokytojos.

Šaulių Sąjungą uždarius, Lietuvos komunistų partijos oficioze "Tiesoj" (Nr. 25, VII.16 d.) tuoj pasirodė toks vedamasis straipsnis:

"Šaulių Sąjungą uždarius.

Šaulio vardas ilgus metus buvo Lietuvoje atkaklaus reakcioneriaus simbolis. Nors Šaulių Sąjungoje buvo nemaža nuoširdžių patriotų, nors joje buvo daug eilinių narių, kurie visiškai neatsakingi už savo vadų politiką, bet iš esmės Šaulių Sąjunga neabejojamai nusipelnė agresyvios ir piktos reakcijos lizdo vardą.

Nors Šaulių Sąjungoje buvo daug kalbama apie tėvynės gynimą, bet iš esmės šauliai teturėjo vieną uždavinį — padėti smaugti kiekvieną pažangų žodį ir veiksmą krašte. Šaulių Sąjunga turėjo būti ir buvo kumštis krašto vidaus gyvenime, bet kumštis ginkluotas...

... Šauliai, ypač kaimuose, padėdavo policijai kovoje prieš kiekvieną nuoširdų ir nuoseklų antismetonininką, bet ypač prieš komunistus. Jie dalyvaudavo kratose, padėdavo rengti gaudynes ir pogromuoti pažangiosios kaimo jaunuomenės organizacijas. Bet ypač biau rus buvo Šaulių Sąjungos vaidmuo smetonininkų pusėje per streikus.

Į Šaulių Sąjungą buvo varu suvaromi darbininkai, o vėliau, kilus streikui, prieš streikavusius darbininkus šaulius būdavo nukreipiamas pats niekšingiausias

teroras. Kaip karinės organizacijos nariams, jiems buvo grasoma už streikus karo lauko teismais ir pan. Taip buvo per "Maisto" streiką šiemet pavasarį, taip buvo ir kitur.

Nieko tad nėra nuostabaus, kad į Šaulių Sąjungą nuoširdūs darbo žmonės ar jų draugai nenorėjo stoti. Bet tada žvalgyba ir policija surasdavo metodus, su kurių pagalba darbininkai buvo priverčiami rašyti į Šaulių Sąjungą. Darbininkams buvo grasoma atleidimu iš darbo, buvo mažinami uždarbiai, prieš juos visai buvo kiršinama, kad jie pagaliau įsirašydavo į Šaulių Sąjungą.

Dar didesnis spaudimas buvo vartojamas prieš valdininkus, kur viršininkai patys atsiųsdavo savo valdiniams blankus ir anketas. Koks nors mėginimas spirtis buvo traktuojamas, kaip nesirūpinimas "tėvynės" reikalais. Žmonės, kurie nesiliaudavo prekiauti tėvynė, turėjo visur pakankamai įžūlumo dangstytis jos vardu ir tai jiems padėjo ir į Šaulių Sąjungą suvaryti smurtu ir apgaule nemaža žmonių. Nepatikėdami tais žmonėmis, smetonininkai visas pastangas dėjo užgrobti Šaulių Sąjungoje valdžią į savo rankas. Šaulių Sąjungos įstatymas buvo tolydžio reformuojamas, kol pagaliau jis suteikė galimumus smetonininkams visiškai valdyti Šaulių Sąjungą. Visa valdžia atskirame būry buvo pavesta būrio vadui, kuris buvo skiriamas komendanto, t.y. buvo smetonininkų tiesioginėje priklausomybėje. Pačioje Sąjungoje šeiminkavo "Vadas", kuris buvo paties Smetonos valdžioje.

Nenuostabu todėl, kad Šaulių Sąjunga buvo pavirtusi reakcijos ramsčiu. Nepaisant įvairių gražbylių plepalų, Šaulių Sąjunga niekuomet netarė nei žodžio sunkiausiai krašto gyvenimo momentais.

Šaulių Sąjunga pritarė 1926 metų perversmui, priimdama iš esmės Smetonos platformą. Šaulių Sąjunga tylėjo, kai dėl Smetonos išdavikiškos ir gėdingos užsienio politikos bankroto Lietuva tapo imperialistinių ryklių žaisliuku. Šaulių Sąjunga tylėjo, kai smetoniška mironiškoji politika privedė Lietuvą prie gėdingos kapituliacijos prieš Lenkijos ponus. Šaulių Sąjunga, kurios žodis buvo svarus krašto gyvenime, neįdrįso tarti atviresnio žodžio prieš niekingąjį smetonizmą.

Šis ginkluotas reakcijos ir smetonizmo lizdas, įpratęs dangstyti patriotine skraiste, negalėjo būti paliktas, nes jo buvimas anksčiau ar vėliau galėjo tapti grėsmingas liaudies saugumui. Šaulių Sąjungos uždarymas yra nuoseklus Liaudies Vyriausybės žygis kovoje su liaudies priešais. Sąjungos uždarymas tačiau nieku būdu nereiškia paskelbimo kovos atskiriems šauliams. Šaulių Sąjungoje buvo nemaža šnipų ir smetonininkų. Jie turi gauti savo atpildą. Bet Šaulių Sąjungoje, kaip matėme, buvo daug dorų žmonių, pa-

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ

Kronikinės žinios

“Juozo Daumanto” šaulių kp. Los Angeles leidžia didžiojo lietuvių, vyskupo Motiejaus Valančiaus veikalą: **Žemaičių Didysis**. Redaguoja vyskupo Valančiaus giminaitis, šaulys Grigas Valančius.

1976 m. balandžio 24-25 d.d., Toronte, Kanadoj įvyks Sąjungos atstovų suvažiavimas. Bus renkama nauja Sąjungos vadovybė ir aptartos veiklos gairės.

Kad suvažiavime netektų ilgai gaišti renkant vadovybę, sudaryta nominacijų komisija. Komisijos pirmininkas inž. Alfa Šukys, 9731 Andrews Ave., Allen Park, Mich. 48101. Jam reikia pranešti kandidatus į pirmininko vietą ir siūlyti kitus valdybos narius, nors naujai išrinktasis pirmininkas suvažiavime galės pasiūlyti kokią valdybą jis nori turėti.

Taip pat suvažiavime bus svarstomas klausimas — ar Sąjungai įsijungti į ALTos veiklą, nes kai kurios kuopos mano, kad reikia įsijungti.

Statuto pakeitimo ir papildymo komisijos p-ku sutiko būti “Kęstučio” kp. p-kas, ilgametis Tremties Trimito redaktorius Petras Petrušaitis, 1561 Holmes Ave., Racine, Wis. 53405.

“Vlado Pūtvio” kp. Toronte p-kas Stasys Jokubaitis užsakė 400 auksinių šauliškių skydelių prie kepurėlių, civilinių kostiumų, sesėms prie uniformų ar tautinių rūbų. Kreiptis pas brolių Stasį Jokubaitį, 23 Alhambra Ave., Toronto, M6R 2S4 Canada.

Vasario 21 d. Detrote posėdžiaavo CV. Nutarta suvažiavime p-ką rinkti slaptu balsavimu. Jei suvažiavimas sutiks, slapta rinkti visus valdybos narius.

Taip pat nutarta Šaulių Žvaigždės Tarybą papildyti iki penkių narių.

Sąjungos leidžiama dr. Kosto Jurgėlos “Lithuania — Outpost of Freedom” turėtų būti baigta prieš suvažiavimą.

Nutarta spausdinti 2,000 egzempliorių. Kuopų vadovybės prašomos skubiai pranešti S-gos p-kui Vincui Tamošiūnui kiek dalinys numato knygų išplatinti. Palengvinsim darbą St. Petersburg kuopoms, kurios knygas siuntinės ir sutapysim lėšas, nes knygoms laikyti sandėliu neturim, o nuomoti brangiai kainuoja.

“Romo Kalantos” kp. šaulys, dailininkas Antanas Rūkštelė rūpinasi knygos meniniu apipavidalinimu, paruošė nuotraukas, piešia knygai aplanką ir rūpinasi, kad knyga būtų patraukli. Broliui Antanui Rūkšteliai nuoširdi šauliška padėka.

Sąjungos CV sekretorius Romas Macionis po automobilio nelaimės ilgesnį laiką gydėsi ligoninėj. Dabar jau savo namuose baigia sveikti. Tikime, kad jau galės dalyvauti Sąjungos suvažiavime Toronte.

1975 m. rugsėjo 13 ir 21 dienomis Toronte įvyko Pabaltiečių šaudymo pirmenybės. Varžybos vadovavo estai. Sunkaus šautuvo rungtyne pirmą vietą laimėjo lietuvių ekipa: Savickas, Šeputa, Šostakas ir Rukšys.

Sidabrinį medalį, surinkęs 539 taškus, laimėjo Vitalijus Šeputa ir bronzinį Jonas Šostakas — “Stasio Butkaus” kp. Detrote šauliai.

Šaudymo rungtyne su sportiniais šautuvais lietuvių ekipa: G. Daugėla, J. Šostakas, V. Šeputa, B. Savickas — laimėjo antrą vietą, o Jonas Šostakas — sidabrinį medalį ir už šaudymą gulsčiom J. Šostakas — bronzinį medalį. J. Usvaltas laimėjo du sidabrinius medalius.

Sveikinam laimėtojus!

Dr. K. Jurgėlos knygos leidimą parėmė: “St. Butkaus” kp. Detrote šauliai: Stasė Miltakienė — 50 dol., dr. Aleksas Zotovas — 25 dol., po 15 dol. — Jonas Švoba ir Joana Švobienė; Toronto “Vlado Pūtvio” kp. šauliai: P. Gulbinskas, K. Naudužas, J. Prišas, St. Jokubaitis, A. Arčikonis, B. Savic-

kas, A. Borkertas, “Vl. Pūtvio” kp. — po 15 dol.; “Jono Vanagacio” kp. Bostone — 100 dol., kuopos šauliai: Juozas Stašaitis — 100 dol., Atasys Augustis — 15 dol., Steponas Minkus — 25 dol., po 15 dol. — Kazys Šimėnas, Povilas Tyla, E. Juciūtė, J. Gimbutas, E. Vaitkevičienė, A. Šležas, R. Veitas, C. Mickūnas, Jonas Vasys, Bronius Galinis, Bronius Makaitis, Ant. Kriščiūnas, Jurgis Štuopis, Vytautas Eikinas, Antanas Girmius, Vytautas Izbickas; “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kp. Čikagoje — Claude Pumputis kuopai — 15 dol., Claude Pumputis 15 dol.; “Švyturio” Jūrų Šaulių kuopa, Detrote — 100 dol.; per St. Jokubaitį iš Kultūrinės savaitės pelno — 100 dol.; Jūrų Šaulių kuopa “Klaipėda”, Cicero — 100 dol.; “Vytauto Didžiojo” Rinktinė, Čikaga — 100 dol.; Hamiltono “DLK Algirdo” kp., Hamiltone — 100 dol.; Hamiltono “DLK Algirdo” kp. — 45 dol.; tos kuopos šauliai: Bronius Venclovas — 25 dol., Antanas Šukaitis — 25 dol., Povilas Kanopa — 25 dol., Jonas Naujokas — 45 dol., po 15 dol. — Anicetas Povilauskas, Antanas Jusys, Marcijonas Juodis, Antanas Jankauskas, Alfonsas Patamsis.

Toronto “Vlado Pūtvio” kp. šaulys, Kario platintojas Petras Gulbinskas surinko ir persiuntė Kariui už 41 prenumeratą (3 naujas ir 38 atnaujintas) ir aukų viso 446 dol. Tai tikrai gražus vienos kuopos įnašas. Sveikinam brolių P. Gulbinską!

Pirmas Lietuvos Šaulių Sąjungos dalinys Australijoje

Vasario 15 d. Bankstowne, Lietuvių Klubo patalpose susirinko būrys iniciatorių ir įkūrė pirmą LŠST dalinį Australijoje, kuris apims Sidnėjaus ir apylinkės šaulius.

Išrinkta sekanti valdyba: dalinio p-kas S. Pačėsa, vicepirm. B. Kaufeldas, kasininkas V. Kondreckas; kontrolės komisija: p-kas J.P. Kedys, nariai — P.

tekusių į Sąjungą per prievartą ar sumulkintų. Tie žmonės, ne tik neturi būti atstumiami, bet jie turi būti kviečiami į darbą, ir jiems turi būti sudaromos visos sąlygos tam darbui.

Šaulių Sąjunga uždaryta, visi dorieji šauliai kviečiami į Laisvosios Lietuvos kūrimo ir atstatymo darbą”.

Šaulių persekiojimai

Dar 1940 m. liepos 7 dieną, t.y. praėjus tik trimis savaitėms nuo Lietuvos okupavimo pradžios, bolševikų saugumo policijos viršininko Zdanavičiaus buvo parengtas ir saugumo departa-

mento direktoriaus A. Sniečkaus patvirtintas visų politinių partijų “vadovaujančio sąstato likvidacijos paruošiamųjų darbų ir operatyvinės likvidacijos planas”. Jis buvo numatęs “operaciją praveisti vienu laiku visoj Lietuvoj, naktį iš liepos 11 į 12, 1940”. Taip ir buvo įvykdyta. Tą naktį keli šimtai geriausių lietuvių patriotų buvo suimti ir pasodinti į kalėjimus. Tame plane prie “priešvalstybinių” partijų buvo priskirta ir Šaulių Sąjunga (“Lietuvių Archyvo” I t. 13 psl.).

(Bus daugiau)

1970 m. balandžio mėn., Detroito Lietuvių Namuose, susirinkę LŠST atstovai išsirinko naują valdybą. Iš k. į d.: Marijonas Šnapštys, kun. Borevičius, Stefanija Kaunelienė, buvęs pirm. Vladas Išganaitis, Moterų vadovė Kunigunda Kodatienė, naujasis pirm. Vincas Tamošiūnas, prof. Vaidievtis Mantautas, gen. Jonas Černius, prof. Emilija Pūtvytė, Algirdas Budreckas. II-oj eilėj Stasys Jokubaitis, Karolis Milkovaitis, Stasys Bernatavičius, Petras Padvaiskas, Jonas Šostakas, Jurgis Baublys, Mykolas Vitkus, Stepas Jakubickas, Vincas Šarka. III-oj eilėj Kliniauskas, Keturakis, Jonas Švoba ir Vladas Mingėla. Balandžio 24-25 dienomis LŠST atstovai, susirinkę Toronte, išrinks naują valdybą. Nuotr. foto koresp. Kazimiero Sragausko

“Dr. Vinco Kudirkos” š. kuopa metinio susirinkimo metu. Prieky, iš k. į d.: A. Gedmintienė, kult. reikalų ved. Vl. Gedmintas, vice-pirm. K. Prapuolenis, pirm. A. Zenkus, sekr. E. Gorodeckienė, buvęs išd. J. Spirauskas, išd. F. Spirauskienė ir š. T. Juškienė. Nuotr. S. Urbono

Žitkauskas ir K. Belkus.

Kadangi dalinio p-kas Stasys Pačesa yra patyręs visuomenininkas, senas šaulys, buvęs IV Šaulių Rinktinės sporto vadovu, apdovanotas už aktyvią veiklą ir organizacinius nuopelnus nepriklausomajai Lietuvoj įvairiais žymenimis ir išvaręs plačią visuomeninio darbo vagą tremtyje, dalinys, jo ir kitų valdybos narių vadovaujamas, greit išsaugos.

Dalinys žada įsiregistruoti Australijos įstaigose, įsigyti uniformas ir išvystyti gyvą kultūrinę, šaulišką veiklą.

Sveikinam naujajį dalinį ir jo vadovybę, linkim augti ir stiprėti, bei vadovautis obalsiu — Visa Nepriklausomai Lietuvai! prisidėti prie kovos už okupantų darbų demaskavimą.

Cicero Jūrų šauliai

Š.m. sausio 18 d. įvyko Cicero jūrų šaulių kp. "Klaipėda" metinis susirinkimas. Atidaręs susirinkimą, kp. p-kas K. Milkovaitis paprašė kp. kapelioną kun. dr. A. Jušką ir plk. J. Švedą prisegti Šaulių Žvaigždės medalį jau anksčiau apdovanoti, bet dėl ligos apdovanojimo iškilmėse negalėjusiai dalyvauti, P. Dvilaitienė.

Dr. P. Atkočiūnas įteikė pereinamąją taurę pereinusių metų šaudymo varžybų pirmos vietos laimėtojai V. Brazui, antros vietos — J. Kriškėčiui ir trečios — J. Bliujiui trofėjus. Kuopos kapelionas kun. dr. A. Juška savo kalboje pareiškė, kad šauliai yra viena iš geriausių ir rimčiausių organizacijų Cicero. Išreiškė savo pasitenkinimą, kad kuopoj daug jaunimo. Būdamas lituanistinės mokyklos direktorius, padėjo už kp. nuolatinę paramą mokyklai ir prašė ir ateityje remti.

Susirinkimui pirmininkauti buvo pakviestas S. Bernatavičius, sekretoriauti — S. Paulauskas. Kuopos pirm. padarė metinį veiklos pranešimą. Pasidžiaugė darnia visų veikla, sugyvenimu. Padėjo visiems už darbą, ragino ir toliau dirbti kp. garbei ir gerovei. 1975 m. kp. valdyba turėjo 6 posėdžius, buvo sušaukti du visuotiniai narių susirinkimai. Memorial dieną kp. dalyvavo Cicero mieste Amerikos Legiono rengiamame žuvusių pagerbimo parade. Taip pat buvo aplankyti mirusių kp. narių ir jų artimųjų kapai šv. Kazimiero kapinėse. Dalyvauta su trimis vėliavomis Pavergtų Tautų savaitės parade Čikagos miesto centre. Šaulių A. ir O. Ašoklių pakviesti kp. nariai piknikavo jų sodyboje, Union Pier. Pilnas autobusas šaulių vyko į Racine kp. dvidešimtmečio iškilmes. Dalyvauta: Klevelando "Juozapavičiaus" kp.

penkmečio minėjime, Jūros Dienoje — Union Pier, LŠST surengtoje kultūrinėje savaitėje Wasagoj, Kanadoj. Wasagoj p-kas skaitė paskaitą. Minint Lietuvos kariuomenės atkūrimą Čikagoj, kuopa padėjo vainiką prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę. Buvo surengtas gerai pasisekęs tradicinis kp. Švyturio balius. Svarbiausias 1975 m. įvykis — kuopos dešimtmečio įspūdingas minėjimas, apie kurį žurnale *Karys* išsamų reportažą parašė š. Vl. Mingėla, Sąjungos spaudos-informacijos vadovas.

Apie kp. finansinį stovį pranešimą padarė kasininkas J. Dekeris. 1975 m. kp. aukojo: po 100 dol. — sergančiam Nepriklausomybės Kovų karo invalidui, savanoriui-kūrėjui K. Dobilui, Cicero lituanistinės mokyklos ir Centro Valdybai dr. K. Jurgėlos parašyti knygai anglų kalba išleisti; 30 dol. — Lietuvių Televizijai paremti, po 25 — Kariui, Balfui ir muz. A. Jurgučio šeimos atsikvietimo komitetui; po 20 dol. — S. Barcus šeimos radijui, Margučiai, Naujienoms, Draugui, Laisvajai Lietuvai, Dirvai, Trečiam Jaunimo kongresui ir Pavergtų Tautų komitetui. Nors per pereinusių metų kuopa vien įvairioms aukoms išleido 565 dol., tačiau šiuo metu finansiniai neblogai laikosi.

Atstovais į LŠST suvažiavimą išrinkti: A. Markauskas, A. Ašoklis, J. Žemaitis, I. Markauskienė ir K. Lazinka. Be to, vyksta kp. p-kas K. Milkovaitis ir valdybos nariai R. Latožienė ir S. Juozaitis.

Pirmininkas pranešė, kad š.m. vasario mėn. 8 d. uniformuoti kuopos šauliai ir šaulės su vėliavomis dalyvavo Cicero ALT skyriaus rengiamame Vasario 16 d. minėjime ir pamaldose, o vasario mėn. 14 d. prie Cicero miesto rotušės Lietuvos vėliavos pakėlimo iškilmėse. Gauti 8 pareiškimai įstoti į kuopą. Naujų narių verbavime ypač pasižymi A. Ašoklis. Dirbk, Augustinai, ir toliau mūsų kp. gerovei!

Pasibaigus susirinkimui, prie sesių šaulių paruoštų vaišių ir parengimų vadovo V. Tiknevičiaus ir jo padėjėjo K. Lazinkos parūpintų vaisvandenių ir stipresnių gėrimų, buvo kultūringai pabendrauta. Meno vadovas A. Markauskas su savo dainininkais padainavo jo paties parašytus kupletus iš kp. gyvenimo, J. Žemaitis padėklamavo jumoristinį eilėraštį, o I. Petrauskienė, A. Markauskui pritariant akordeonu, linksmino savo dainomis, kartais padedant komiteto nariams S. Bernatavičiui, A. Valeikai ir J. Bliujiui. Be to, A.

Markauskui grojant akordeonu, mėgėjai galėjo pasižodinti, o kiti susėdę prie stalų draugiškai šnekučiavo.

Alf. Gailius

"Juozapavičiaus" kp. Klevelande.

Sibiro Kankinio Jono Kreivėno paskaita Š.m. sausio 18 d. Klevelando Lietuvių Namuose "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp. suruošė popietę. Paskaitą skaitė Sibiro kankinys Jonas Kreivėnas. Paskaitininkas ypatingai pabrėžė, kad per dažnai lankydamiesi Lietuvoje daug dolerių sudedam okupantui. Už siunčiamus giminėms siuntinius okupantas taip pat ima muitus. Tuos mūsų ir kitų tautų pinigus okupantas naudoja propagandai ir dar daugiau spaudžia pavergtos Lietuvos žmones.

Okupuotoje Lietuvoje žmonės geriau gyvena už kitų Rusijos kraštų gyventojus, nes Amerikos ir Kanados lietuviai savo gausiais siuntiniais aprenčia pavergtos Lietuvos gyventojus. Įvairiose Rusijos vietose matosi daug žmonių, kurie dėvi popierinius vatinukus, o Lietuvoje tokių nesimato.

Į okupuotą Lietuvą Maskva siunčia daug rusų, o ir jie patys veržte veržiasi į Lietuvą, nes Lietuvoj gyvenimo lygis daug aukštesnis. Tų rusų uždavins greičiau Lietuvą surusinti.

Po paskaitos klausytojai prelegentą klausinėjo apie pavergtos Lietuvos ir lietuvių tremtinių gyvenimą Sibire.

Kuopos pirmininkas dr. K. Pautienis padėjo prelegentui už įdomią paskaitą ir visus svečius pakvietė prie sesių A. Mekešienės, A. Smelstoriėnės, M. Velykienės, M. Jarašiūnienės ir O. Pautienienės paruoštų vaišių.

K. P.

Toronto "Vlado Putvio" šaulių kp. moterų veikla

1976 m. vasario 8 d. Marijos Jokubaitienės bute susirinko moterų būrelio 10 sesių. Būrelio p-kė, CV kandidatė M. Jokubaitienė pasiūlė dienotvarkę: 1. Vasario 16-os minėjimas, 2. Metinis kp. narių susirinkimas, 3. Sąjungos atstovų suvažiavimas, 4. Moterų šaulių gegužinė, 5. protokolų skaitymas, 6. vaidintojų grupės "Aitvaras" A. Rūko 3-jų veiksnių komedijos "Slidus pusmilijonis" pastatymas, 7. kiti reikalai. Sekretoriauti pakviesta sesė Juodienė.

Nutarta Vasario 16 d. iškilmėse dalyvauti uniformuotiems. Metinį kp. susirinkimą baigti vaišėmis. Atstovų suvažiavimas iš sesių pareikalavus daug darbo, nes reikės atstovus priimti ir pavaišinti. Prie gegužinės prisidėti darbu ir dovanomis laimėjimų stalui. Po vai-

Jonas Kreivėnas skaito šauliams paskaitą. V. Bacevičiaus nuotr.

dinimo ir pertraukų metu publiką veltui pavaišinti kava ir pyragaičiais. Perskaityti praėjusių metų ir moterų gegužinės, kuri labai gerai pavyko, protokolai.

Po susirinkimo visos buvo pavaišintos sesės Jukubaitienės pyragais ir kava.

Šaulė

Naujosios Anglijos Rinktinė

Kiekvienais metais CV Spaudos-Informacijos vadovas Vladas Mingėla paveda kuriam šaulių daliniui sudaryti tais metais pasižymėjusių šaulių laikraštinių ir foto reporterių Apdovanojimo Komisiją. 1975 m. komisija sudaryta iš Naujosios Anglijos Rinktinės šaulių: pirm. Kazys Česna, sekretorė Elena Gorodeckienė ir narys Algis Zenkus. Laimėjusiems šauliams laikraštiniams premijos ir garbės pažymėjimai bus įteikti Sąjungos Atstovų suvažiavime, Toronte, balandžio 24 d.

Centro Valdybos pavedimu, šių metų šaulių Kultūrinė savaitė ruošama Naujosios Anglijos Rinktinės. Ji įvyks liepos mėn. 3-10 dienomis pas Tėvus Pranciškonus, Kennebunkporte, Maine. Rinktinės vadovybė dar tariasi dėl sąlygų ir visa informacija bus paskelbta spaudoje ir išsiuntinėti aplinkraščiai visoms šaulių kuopoms. Kadangi laikas jau žinomas, tai šauliai gali pradėti tvarkyti savo atostogas, kad galėtų jas praleisti Kultūrinėje savaitėje.

e. g.

“Dr. Vinco Kudirkos” šaulių kp. veikla

1975 m. Kariuomenės šventės proga kuopa užrašė šv. Mišias už žuvusius karius ir dalyvavo organizuotai su sa-

“DLK Algirdo” kp. Hamiltonė žinios “DLK Algirdo” šaulių kp. Hamiltonė surengė bendras Kūčias 1975 m. gruodžio 24 d., 8 v.v., Jaunimo Centro salėje, tuo sudarydama sąlygas visiems atšvęsti šį vakarą savųjų tautiečių tarpe, prisilaikant lietuviškų papročių.

Baltai padengti, žvakėmis papuošti stalai, apdėti tradiciniais Kūčių patiekalais, sudarė šventinę nuotaiką. Kūčios pradėtos prel. dr. J. Tadarauko malda. Po to visi lauzė plotkeles ir dalijosi linkėjimais. Dalyvių buvo beveik dvigubai daugiau nei 1974 metais, nes tie, kurie tada dalyvavo, gražiai atsiliepė apie šaulių rengtas Kūčias ir tuo patraukė kitus. Skanų maistą pagamino kp. moterų vadovė Stasė Petkevičienė, talkinama S. Agurkienės, St. Šukaitienės ir A. Petraitenės. Salėje skambėjo kalėdinės giesmės, kuriomis pasirūpino š. Ant. Šukaitis. Salę puošė didžiulė š. A. Petraitenės darbo šiaudinukais papuošta eglutė.

Kūčios rengtos nesiekiant pelno, bet sudarant sąlygas visiems drauge praleisti Kūčias, todėl suaugusiems kaina buvo 4 dol., o vaikams iki 10 metų veltui. Tas mokestis padengė išlaidas, visi dirbo veltui, o Stasė ir Andrius Petkevičiai paaukojo dalį maisto produktų. Prelatas J. Tadaraukas leido be užmokesčio naudotis sale.

Visi dalyvavusieji džiaugėsi šventine nuotaika, kuri sujungė visus jaunikion bendruomenėn. Tegul sekančios Kūčios būna dar jaukesnės. Ačiū prel.

vo vėliavomis bažnyčioje. Minėjimą ruošė skautai, kurie pakvietė šaulius minėjime su vėliava dalyvauti. Minėjimo

Tadaraukui ir visiems talkininkams ir talkininkėms.

Ad.

Šaulės Janinos Narūnės “Vaikystė”

1975 m. prieš pat Kalėdas, pasirodė nauja rašytojos Janinos Narūnės knyga — “Vaikystė”. Spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyne. Ši autobiografinių atsiminimų knyga ne tik patraukli, gražiai išleista, bet įdomi ir lengvai skaitoma ir suprantama ne tik vyresniesiems skaitytojams, bet ir lituanistines mokyklas lankančiam jaunimui.

Savo pasakojimus rašytoja pradeda pačia ankstyvąja vaikyste Panevėžyje ir baigdamą vėl prisiminimais iš Panevėžio vidurinės mokyklos ir gyvenimu pas tetą.

Gražiai aprašytos autorės Balninkuose praleistos mylimų tėvų namuose dienos, santykiai su kaimynais, apylinkės dvarininkais. Gražūs gamtos aprašymai.

Skaitydamas šią knygą, vyresnis skaitytojas prisimins savo Lietuvoj praleistą vaikystę, pajus gaivų laukų vėjelį, žaistus žaidimus ir brangų kraštą prie Baltijos. Gi jaunieji skaitytojai, susižavėję tuo pasauliu, kurio jie nepažįsta.

J. Narūnės “Vaikystė” graži dovana Velykų, gimtadienių ar mokslo metų užbaigimo progomis. Tai dovana, kuri nepasens, nenusibos.

— — —

1976 m. gegužės 1 d. “Vytauto Didžiojo” šaulių Rinktinė Čikagoj iškilmingai pašventins savo namus. Tai bus pirmieji šaulių namai svetimame krašte.

pagrindinę kalbą pasakė NAR Kultūros reikalų vedėjas Vl. Gedmintas. Jis apibūdino buvusio Lietuvos kareivio gy-

“Kar. A. Juozapavičiaus” kp. šauliai J. Kreivėno paskaitoje Klevelando “Lietuvių Namuose”. V. Bacevičiaus nuotr.

venimą ir palygino su Amerikos karieviu.

Negailestinga mirtis iš kuopos išplėšė vieną iš pirmųjų kp. narių — Joną Stankevičių. A.a. Jonas buvo pašarvotas šauliškoj uniformoj, nes toks buvo jo paskutinis noras. Uniformuoti broliai ir sesės stovėjo prie jo karsto garbės sargyboj. Pirm. Zenkus atsisveikino trumpu, bet jautriu žodžiu.

Šių metų sausio 10 d. įvyko metinis kp. susirinkimas ir valdybos rinkimai. Kuopa įsikūrė prieš ketverius metus. Įstojo 10 narių. Šiuo metu jau yra 52 šauliai. Trečiam terminui išrinkta valdyba šios sudėties: pirm. A. Zenkus, vicepirm. K. Prapuolenis, sekr. E. Gorodeckienė, išd. F. Spirauskienė, kuri išrinkta vietoj tas pareigas ėjusio jos vyro J. Spirausko. Ji kartu yra ir ūkio skyriaus vedėja. Be to, išrinktas naujas narys kultūriniais reikalams Vl. Gedmintas. Revizijos komisija: R. Molienė ir Juozas Jurkėnas.

Brolio Vyto Abromavičiaus dėka jau šešios kuopos sesės įsigijo uniformas ir žada jis dar dviems pasiūti. Worcesterysty tokių uniformų nėra pirkti, todėl jis atliekamu nuo darbo laiku siuva sesėms uniformas. Šauliškas ir nuoširdus aciū, Broli Vytai!

Dviem savaitėm praslinkus nuo kp. susirinkimo, sausio 24 d. kp. nariai susaūkė naują susirinkimą. Įvykę valdybos nariai nustebo radę pobūviui paruoštus stalus. Sesės, pasikvietusios į talką kultūros reikalų vedėją Vl. Gedmintą, nutarė atsidėkoti senajai ir paskatinti naująją valdybą tolimesniems darbams. Į šį pagerbimą buvo pakviesti LŠST atkūrėjas A. Mantautas ir jo žmona Sofija, Naujosios Anglijos rinktinės pirm. J. Stašaitis, šv. Kazimiero parapijos klebonas Micūnas, LB pirm. Židžiūnas, Organizacijų Tarybos pirm. P. Molis ir W.L.M.M. Ratelio pirm. V. Rozevičius. Pobūvį pradėjo Vl. Gedmintas, pakviesdamas vakarieniškas, o po vakarieniškas programą toliau vesti perdavė K. Čėsna. Visi kalbėtojai linkėjo dirbti Lietuvos labai ir bendrauti su kitomis organizacijomis. Kalbėti pakviesta Sofija Mantautienė pabėrė žiupsnį savo atsiminimų iš šaulių stovyklos Palangoje. Tai nepaprastos atminties ir valios moteris. Nors būdama ligonis, nors vežiojamoj kėdėj, bet vis dar siejosi šaulių veikla ir reikalais.

Sesių vardu kalbėjo š. Ona Pajėdienė. Ji apibūdino kiekvieną valdybos narį, išskeldama jo gerąsias ir blogąsias puses. Kuopos vardu žodį tarė Vl. Gedmintas.

Sumaniai ir su jumoru programą vedė K. Čėsna. Tarp kalbėtojų įterpė

ir meninės dalies. Savo kūrybos eilėraščių paskaitė š. A. Maskeliūnienė, o pats programos vedėjas paskaitė J. Cijūnelienės humoristinį eilėraščių "Gyvybės Elekstras", o V. Ramonas parodė filmą iš J. Stašaičiui ruošto pagerbimo jo 60 metų sukakties proga ir iš paskutinio metinio susirinkimo.

Valdybos vardu už tokį gražų vakarą padėkojo pirm. A. Zenkus. Jis pabrėžė, kad valdyba be narių pagalbos nieko nenuveiktų.

Kadangi kuopoj turim ir akordeonistą, jauniausią narį E. Meilų, tai jam grojant, dar ir pašokom. Visas vakaras praėjo jaukioj šeimyniškoj nuotaikej ir dar labiau visus sutarino bendram darbui.

e. g.

Detroitas

Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje pirm. Vincas Tamošiūnas, vertindamas Detroito aukštesniosios lituanistinės Žiburio mokyklos mokinių pastangas geriau pažinti Lietuvos praeitį, suprasti dabartinę padėtį okupuotoje tėvynėje ir tobulintis lietuvių kalboj, bei norėdamas paskatinti kitus Detroito ir apylinkių jaunuolius, baigusius žemesniąsias lituanistines mokyklas, lankyti aukštesniąją mokyklą, paskyrė 8 premijas už geriausiai parašytus klasėje konkursinius rašinius.

Temas rašė 20 mokinių. Vertinimo komisija: š. istorikas Jonas Švoba, DLK Birutės d-jos, Detroito sk. p-kė mokytoja Kristina Daugvydienė ir LB Detroito apylinkės p-kas Jaunius Gilvydis, gerai išstudijavę rašinius, premijavotus Neverauskaitės, Aliuko Lelio, Vido Neverausko, Astos Šepetytės, Tauros Zrankaitės, Kristinos Butkūnaitės, Kristinos Jankutės ir Reginos Butkūnaitės rašinius.

Premijos buvo įteiktos Vasario 16-sios minėjime, Lietuvių Kultūros Centre. Tuo norėta iškelti jaunuolius, parodyti, kad ir Detroito veikia aukštesnioji lituanistinė mokykla, o tiems jaunuoliams pabrėžti, kad mūsų tautinės šventės turi apjungti visų kartų lietuvių, kurių širdyse dega tėvynės meilė, bendram darbui.

Vienas iš jaunuolių, Vidas Neverauskas, pasirinko temą "Lietuvos Kariuomenė Amžių Bėgyje" ir savo rašinį buvo pasirašęs slapyvardžiu Lietuvos Karys. (Jo rašinys telpa šio "T.T." puslapiuose).

Pirmieji Šaulių Sąjungos Nariai Detroito

Kada Detroito Šaulių Sąjungos nariai rėmėjai susiorganizavo, žinių neturime; rėmė pavieniai, kas rado tinkamiau. Oficialus šaulių pasirodymas įvyko 1922

m. spalio 22 d. Šv. Antano parapijos pastangomis buvo pagerbtas Šaulių Sąjungos atstovas atvykęs į Ameriką rinkiti aukas šaulys, dail. Antanas Žmuidzinavičius. Svečio pagerbimo metu detroitiečiai greitomis sudėjo 83.50 dol. Šaulys F. Motuzas buvo tų aukų priėmėjas. Kun. dr. Ignas Bareišis už 1922 m. F. Motuzui įmokėjo 14.50 dol. Šioms sumoms pagrįsti yra šaulio Žmuidzinavičiaus išduoti pakvitavimai, kurie laikomi "St. Butkaus" šaulių kuopos archyve. Kiek tada šaulys Žmuidzinavičius Detroito gavo aukų, nežinoma, daugiausia aukojo pavieniai lietuviai.

1958 m. gruodžio 21 d. Detroito įsteigtas šaulių dalinys, vėliau pasivadino "Stasio Butkaus" vardu. Savo gretose turėjo pirmuosius 1922 m. spalio 22 d. šaulius, Sąjungos veteranus: kun. dr. Igną Bareišį ir Feliksą Motuzą, ir juos pakėlė Garbės šauliais. Trečias iš jų grupės, šaulys Kajetonas Šnuolis, buvo miręs.

a. g.

Garbės šaulys Feliksas Motuzas atšventė aštuoniasdešimt penktą gimimo sukaktį

Žinau gerai, kad garbės šaulio ir visuomenės veikėjo Felikso Motuzo atliktų darbų negalėsiu sutalpinti šiame rašinyje. Jo darbams aprašyti reikėtų atskiro leidinio.

Feliksas Motuzas gimė 1891 m. vasario 2 d., Šaulių apskr., Joniško valsč., Rudiškių bažnytkaimyje, mažą

Lietuviška juosta ir gvazdikų apdovanotas sukaktuvininkas šaulys Feliksas Motuzas. K. Sragausko nuotr.

Vasario Šešioliktosios minėjimo metu Detroite, Lietuvių Kultūros Centre, buvo įteiktos premijos "Žiburio" aukštesniosios liuanistinės mokyklos mokiniams, laimėjusiems LŠST CV pirm. Vinco Tamošiūno paskirtas premijas už geriausius istorinėmis temomis rašinius. Iš k. į d. vertinimo komisijos narė, DLK Birutės d-jos Detroito sk. pirm., mok. Kristina Daugvydienė, Taura Zarankaitė, Kristina Jankutė, Asta Šepetytė, premijų mecenatas LŠST CV p-kas Vincas Tamošiūnas, Rita Neverauskaitė, Aliukas Lelis, Vidas Neverauskas, komisijos p-kas LŠST CV narys kultūriniais reikalams istorikas Jonas Švoba ir komisijos narys LB Detroito apylinkės p-kas Jaunius Gilvydis. Nuotr. foto koresp. Kaz. Sragausko

žemio ūkininko šeimoje. Pradžios mokslus ėjo pas savo dėdę aušrininką Juozą Motuzą. Vėliau įgytąsias žinias gilino ir toliau mokėsi pas vargonininką Joną Merkelį. Iš jų F. Motuzas išmoko ne tik skaityti ir rašyti, bet ir knygą pamilti. F. Motuzas, dar jaunas būdamas, jau dalyvauja J. Merkelio suorganizuotame jaunimo ratelyje. Šio ratelio tikslas buvo šviestis per dainas, žaidimus ir vaidinimus. F. Motuzas pirmą kartą viešai scenoje pasirodė 1902 m., statant veikalą "Aušra Giedroje".

Nepatiko rusų žandarams Lietuvoje rengiami vaidinimai ir dėl to vienas F. Motuzo giminaičių turėjo apleisti Lietuvą ir prieglobstį rasti Amerikoje.

1905 m. vasarą, per vienus atlaidus Joniškyje, dėdė J. Motuzas sušaukė didelį susirinkimą. Susirinkime kalbas sakė iš kitur atvykę lietuviai-veikėjai. Užuođę rusai dragūnai tą susirinkimą žiauriai išvaikė ir keletą asmenų ant bažnyčios laiptų nušovė. Nušautųjų tarpe buvo ir F. Motuzo dėdė, J. Motuzas. Dėdės žuvinimas ir žiaurus dragūnų pasielgimas jauną Feliksą dar daugiau užgrūdino kovoti už lietuviybę. Jis dar su didesniu uolumu skaitė lietuviškas knygas, jas platino, dalino ir prie stulpų klijavo atsišaukimus.

Spaudos darbas sukaktuvininkui irgi nebuvo svetimas. Jis jame pasireiškė dar būdamas visai jaunas. 1911 m. jis parašė "Rygos Naujienoms" pirmą savo korespondenciją. Jis taip pat rašė ir

į "Vilniaus Žinias", "Ūkininką" ir kitus laikraščius. F. Motuzas nenorėjo tarnauti okupantui ruskiui ir nestojo į jų kariuomenę. Jis pasirinko laisvą kraštą ir 1913 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Po poros metų persikėlė į Detroitą, kur ir dabar tebegyvena.

Detroite F. Motuzas su žmona Veronika įsijungė į visuomeninę veiklą. Dainavo choruose, vaidindavo įvairiuose rateliuose. F. Motuzui neretai tekdavo tokiems vaidinimams vadovauti ir juos režisuoti. Jo iniciatyva Detroite buvo įsteigtas "Dailės" choras. 1917 m. kartu su M. Petrausku jis suorganizavo "Lietuvos Operos Draugiją". F. Motuzas visur dalyvavo ir priklausė. Kartą jis man pasakė: "Jeigu kurį sekmadienį aš niekur nedalyvauju, gailiuosi tos dienos, kad ji taip veltui ir be naudos praėjo".

Sukaktuvininką pažįsta veik visi. Maža yra tokių organizacijų, kurioms jis nepriklausytų: SLA, Tėvynės Mylėtojų D-ja, Santara, Organizacijų Centras, ALR Klubas, Dariaus ir Girėno klubas, žurnalistai, šauliai ir kitos organizacijos turi jį savo eilėse. F. Motuzas, būdamas jaunas, čia Amerikoje rašė į "Tėvynę", "Naujienas", "Sandarą", "Dirvą" ir į kitus laikraščius. Yra parašęs ir jau "Naujienose" atspausdinta, bet dar nesurišta, jo atsiminimų knyga.

Gaila, jis dabar ne tik nerašo, bet akims susilpnėjęs ir paskaityti nebegali.

F. Motuzas yra malonaus būdo. Su

visais gražiai sugyvena. Jis neskiria senųjų ateivių nuo naujųjų. Jam visi brangūs ir lygūs. Jis juos visus vienodai traktuoja.

"St. Butkaus" kp. šauliai, įvertindami garbės šaulio F. Motuzo atliktus kilnius darbus, 1966 m. balandžio 17 d., Lietuvių Namuose, buvo surengę jo deimantinės sukakties paminėjimą ir kad jubiliatas ir toliau būtų tvirtas, ten jis buvo perjuostas per petį gražia lietuviška juosta.

F. Motuzas turėjo gausią biblioteką ir įvairių raštų, bonų bei medalių turtingą kolekciją. Žmonai Veronikai susirgus ir apsigyvenus pas dukterį Mirgą, F. Motuzas turėjo kraustyti į naują gyvenamąją vietą ir sąryšyje su tuo turėjo išdalinti ir pavesti saugoti savo brangenybes. Jo turtingą biblioteką perėmė "St. Butkaus" šaulių kuopa. Perimtų knygų katalogą sudarė šaulys Algirdas Vaitiekaitis. Knygų ir albumų tarpe didžiausia brangenybė yra "Vytauto Didžiojo Albumas".

Raštus ir įvairius atsižymėjimo ženklus ir seną V. Kudirkos paveikslą jis perdavė saugoti savo kaimynui Antanui Norui.

F. Motuzas savo senosios vietos gailisi ir dažnai sako: "Išivaizduok, tu man, 50 metų išgyvenau toje vietoje ir po 50 metų turėjau keltis į naują vietą, 7311 Navy Str., Detroit, Mich. 48209 ir pradėti gyventi iš naujo".

Nukelta į 112 psl.

LIETUVOS KARIUOMENĖ AMŽIŲ BĖGYJE

VIDAS NEVERAUSKAS

Pastovios, nuolatinės kariuomenės senais laikais niekas neturėjo. Beveik visose tautose, kilus karui, kiekvienas sveikas vyras turėjo stoti į kunigaikščio kariuomenę. Tokia karinė prievolė taip pat buvo ir Lietuvoje. Tačiau tautai susigrupavus į luomus, karinė prievolė virto bajorų prievole. Kilus karui bajorai būdavo įpareigoti stoti į kariuomenę — raiti ar pėsti, savo žemės, savo sodybų, savo šeimų ginti. Turtingesni bajorai ne tik privalėjo patys stoti, bet taip pat atsivesti ir daugiau karių. Maždaug nuo 5-11 valstiečių sodybų turėjo būti duodamas bent vienas karys. Neturtingesni bajorai tik patys stoji į kariuomenę, o dar neturtingesni bajorai — susidėję siųsdavo vieną kareivį.

Jei dvarininkas valdė dvarą ir nebuvo kokia privilegija atleistas nuo karinės prievolės, savo vietoj galėjo siųsti bajorą. Buvo prievolė nuo 20 valakų duoti 1 husarą, o nuo dešimties valakų — vieną gerai aprengtą ir šarvuotą raitininką.

Miestiečiai privalėjo stoti į karą pėstininkais. Taip pat valstybės dvarai nuo 10 valakų žemės privalėjo duoti vieną pėstininką.

Kilus rimtam reikalui, bajoriją pašaukdavo į kariuomenę. Bajorai turėdavo susirinkti pas pavietų vėliavininkus. Jie surašydavo atvykusių pavardes, patikrindavo apsiginklavimą, patyrinėdavo ir patikrindavo sergančiųjų pavaduotojus. Centrinuose pavietuose vėliavininkai nuvesdavo pas pilininkus, o necentrinuose pas maršalkas. Po to, vaivados perimdavo bajorus karius. Jie nuvesdavo savo vaivadijos kariuomenę Lietuvos didžiajam etmonui. Kunigaikščiai ir ponai nuvesdavo savo karius patys pas valdovą.

Kariuomenės Organizacija

Tarp IX-XII amž. visų Europos kraštų kariuomenėse vyravo pėstininkai, o Lietuvoje — raitininkai, todėl jie sudarė kariuomenės branduolį. Ne tik bajorai, bet ir eiliniai valstiečiai turėjo stoti į karą raiti. Kai ordinų riteriai pradėjo puldinėti Lietuvą, reikėjo dar labiau sustiprinti Lietuvos kavaleriją, nes ir anie puldinėjo tik raiti. Vilniaus seimas 1528 m. paskelbė, kad nuo kiekvienų 8 tarybų žmonių (reikia suprasti — nuo 8 kiemų) privalo statyti vieną gerai aprengtą, ginkluotą raitininką.

Pagal vokiečių pavyzdžius lietuviai įkūrė husarų, ulonų ir dragūnų kavalerijos junginius.

Husarus sudarė turtingi bajorai. Kiekvienas bajoras atsivesdavo dar 4 raitininkus. 20 bajorų ir 80 raitininkų sudarė eskadroną (100 žirgų). Eskadronui vadovaudavo rotmistras.

Karalius Steponas Batoras lengvosios kavalerijos husarus įjungė į reguliarią kariuomenę. Jie buvo ginkluoti ilgomis ietimis su vėliavėlėmis. Prie šarvų būdavo pritvirtinti sparnai. Husarai išsilaikė iki Lietuvos žlugimo.

Ulonai — tai kita lengvosios kavalerijos dalis — buvo ginkluoti ietimis. Vėliau ietys prarado savo svarbą karuose. Po to, ulonai nuo kitų dalinių skyrėsi tik savo uniforma.

Dragūnai buvo raiti pėstininkai. Vienu tarpu jie buvo padaryti raitininkais, vėliau vėl pėstininkais.

Samdytoji kariuomenė

Jau Vytauto Didžiojo laikais buvo pradėta samdyti kariuomenės. Nelengva karinė prievolė bajorams nepatiko. Todėl jie taupydavo pinigus algininkų samdymui. Samdytinės kariuomenės daugumą sudarė pėstininkai, nes jų paruošimas buvo sunkesnis. Samdytinę kariuomenę surinkdavo iš svetimų kraštų.

Karinei technikai žengiant pirmyn, reikėjo kariuomenei daugiau specialistų. Lietuva samdė vokiečius karininkus. Jie įvedė į Lietuvos kariuomenę vokiečių rikiuotę ir komandą. Iki kar. Sobieskio laikų kariuomenėj komandos buvo vokiečių kalba.

Samdytųjų, arba algininkų vyriausias viršininkas buvo Lietuvos lauko etmonas. Vėliau algininkai buvo pakeisti nuolatine tautine kariuomene.

Vienu tarpu (1699-1874 m.) Rusijoje pradėjo imti rekrūtus į kariuomenę. Valstiečius ėmė eiliniaisiais kariais, o bajorus — raitininkais. Rekrūtus prižiūrėjo valdžia.

Po padalijimų Rusijai atitekusioje Lietuvos dalyje buvo įvesta rekrūtų davimo prievolė. 1817 m. buvo įkurtas lietuviškas korpas. Jis, tačiau, buvo už Lietuvos sienų ir rusų vadovybėje. Sugaudytus rekrūtus, nežiūrint amžiaus, siųsdavo į lietuviškąjį korpa. Vėliau siųsdavo rekrūtus 20-35 metų amžiaus, dar vėliau 20-30 metų amžiaus.

Pagaliau, 1874 m. rekrūtų prievolė buvo panaikinta. Buvo įsteigta visuotinė karinė tarnybos prievolė. Lietuviai vyrai turėdavo kariuomenėj išbūti 6 metus. Lietuviams jaunuoliams nepatiko ši karinė prievolė. Jie bėgdavo į Angliją, Ameriką ir Vokietiją.

Po I Pasaulinio karo lietuvių kariuomenę sudarė savanoriai. Tačiau, atsiradus daugiau priešų, buvo išleistas įsakymas, kad visi lietuviai jaunuoliai, sulaukę 21 metų, privalo stoti į kariuomenę.

Nepriklausomybės laikais Lietuvos kariuomenėj vyravo pėstininkai, tačiau buvo trys kavalerijos daliniai: gusarai, ulonai ir dragūnai.

Bolševikų okupacijos metu rusai perorganizavo kariuomenę, pakeitė vadus ir stengėsi perauklėti karius. Kai prasidėjo bolševikų-vokiečių karas, dauguma lietuvių pabėgo iš sovietinės kariuomenės.

Šiandien pavergtoj tėvynėj lietuviai privalo stoti į kariuomenę ir tarnauti už Lietuvos sienų, Rusijos gilumoj. Lietuvos kareiviai negali tarnauti kariuomenėj lietuviškoj atmosferoj, bet yra siunčiami į Rusiją, kur juos laukia svetima kultūra.

“Naujienu” atkarpą savo rašiniams dažnai užpildęs Jonas Augustaitis, 1976 m. sausio 29 ir 31 d., Naujienu atkarpoje “Dviejų pasaulėžiūrų varžybos”, pamini ir savo tarnybą Karo statybos skyriuje (ši įstaiga vėliau buvo pakeista į Karo Butų valdybą). Kam teko su Jono Augustaičio spausdinamais atsiminimais susipažinti, galėjo susidaryti įspūdį, kad J. Augustaitis buvo veiklus ir pilnas energijos žmogus, dažnai dėl įvairių priežasčių suėjęs į konfliktą su savo tiesioginiais viršininkais ar bendradarbiais. Neišvengė konfliktų jis ir Krašto Apsaugos ministerijos tarnyboje. Čia jis mini, kad Lietuvos karininkų Ramovei buvo pasiūlyta pirkti iš vieno Lenkijoje gyvenančio lenko sklypą, esantį Laisvės alėjos ir Maironio gatvės kampe. Krašto Apsaugos ministru tuomet buvęs prof. Voldemaras, kuris šiai minčiai nepritaręs. Bet vėliau, prof. Voldemarui jau nebesant ministru ir J. Augustaičiui pasitraukus iš Krašto Apsaugos ministerijos, tas sklypas vis dėlto buvęs nupirktas, ir pastatyta gana ištaiginga Karininkų Ramovė.

1976 m. vasario 3 d. “Draugas” išspausdino Kazio Škirpos straipsnį “Dar dėl diplomatinio laimėjimo sužlugdymo — atsakymas plk. Šovai”. Autorius, tęsia diskusijas dėl Lietuvos kariuomenės organizavimo ir dėl Lietuvos suverenumo atstatymo vokiečių okupacijos metu. Plk. Šova įrodinėjo, kad Lietuva neteko valstybinės nepriklausomybės dėl Hitlerio ir Stalino slaptų susitarimų, o Kazys Škirpa nori įrodyti, kad pati Lietuvos vyriausybė, susilaikydama 1939 m. rugsėjo mėn. žygiuoti į Vilnių ir pastoti raudonajai armijai kelią į sostinę Vilnių, jau pati tą valstybinę nepriklausomybę buvo nuvertinusi. Škirpa įrodinėja, kad Maskva, užgrobusi Vilnių ir jo sritį, susidarė ir tolimesnį pretekstą išsiderėti iš Vokietijos užs. reik. ministerio Ribbentropo ir likusią Lietuvos dalį. Iš to pagaliau sekė ir sovietinių karinių bazių atsiradimas Lietuvos teritorijoje ir pagaliau, visiškai Lietuvos

okupacija. Toliau savo atsakyme Kazys Škirpa smerkia tuos Lietuvos diplomatus užsienyje, kurie dėl įvairių priežasčių rado reikalą pasitraukti iš savo postų ir išvykti į saugų užsienį (konkrečiai tai liečia Lietuvos karo attache Vokietijai gen. št. plk. Grinių). Patikslindamas plk. A. Šovos teigimą, kad dėl VLIKo pasiuntinio Estijoje su laikymo katastrofos neįvykę, Škirpa nurodo, kad dėl to buvo likviduota Vietinė Rinktinė, apie 100 jos narių sušaudyta, o keli tūkstančiai išvežti į Vokietiją. Esą tas įvykis sužlugdęs ir Lietuvos posto Reicho sostinėje diplomatinį laimėjimą, žadėjusį Lietuvos valstybinio suverenumo atkūrimą...

1976 m. pradžioje per “Draugo” atkarpoje spausdinamus M. Kleinaičio atsiminimus “Tironų naguose”, autorius, buvęs mokytojas ir ats. karininkas, trumpai pamini savo pasitraukimą iš Klaipėdos krašto, vykdamas Vokietijos ultimatumą, ir pagaliau paliečia Lietuvos kariuomenės mobilizaciją žlungant Lenkijai. Autorius buvo taip pat mobilizuotas ir paskirtas automatinį pabūklų būrio vadu, nors, atlikdamas karinę tarnybą, jis visai nebuvo supažindintas nei su automatiniais pabūklais nei su jų taktika. Jis čia teisingai įžiūri mobilizaciją vykdyusių karinių vadų apsileidimą ir nesiorientavimą. Čia pat autorius noro ir kitus mobilizacijos trūkumus, kaip netinkamų arklių, vežimų ir pakinktų į mobilizacinius taškus pristatymą ir pan.

1976 m. vasario 6 d. “Naujienose” Vl. Bakūnas straipsniu “Pastabos iš tolo” pamini Lietuvos jūrininko Kosto Burbulio tarnybą Belgijos, Lietuvos, Vokietijos ir Amerikos prekybos laivyne, užtrukusią prie 46 metų. Autorius čia nepašykšti priekaištų jūrininkystei studijuoti stipendijas skirsčiusiems pa-

reigūnams, kurie stipendijas skyrė ne pagal kandidatų sugebėjimus, bet pagal jų gautas rekomendacijas. Daugiausia pylos tenka mūsų karo laivyno karininkams, kurių išmokslinimas valstybei daug kaštavęs, bet kurie, rusams okupavus Lietuvą, pabėgo, palikdami “Prezidento Smetonos” įgulą nežinomam likimui.

1976 m. vasario 11 d. “Naujienose” J. Klauseikis, straipsnyje “Iš karinės ir sovietiškos spaudos: kpt. Darius — didis kankinys”, mini Petro Jurgėlos nepriklausomoje Lietuvoje plautą knygą “Sparnuoti lietuviai — Darius ir Girėnas”. Esą knygą rašydamas autorius turėjęs ir privatų kpt. S. Dariaus archyvą — dienoraštį ir kt. dokumentus, bet, kariuomenės štabo v-kui plk. S. Raštikiui pageidaujant, archyvo davinių knygoje neskelbęs. Tik 1974 m. 6 ir 7 “Kario” numeriuose tame archyve minimus faktus P. Jurgėla išdrįsęs paskelbti. “Karyje” paskelbti faktai buvo komentuoti ir okupuotoje Lietuvoje leidžiamame žurnale “Svyturys”. Čia apie juos rašė Jonas Dovydaitis, cituodamas S. Dariaus raštus, bet pridėdamas savus komentarus. Bet ir iš cituojamų dokumentų Dovydaičio yra išleista vietos apie S. Dariaus veiklos aprašymą JAV kariuomenėje, įstojimas į Lietuvos kariuomenę, dalyvavimas Klaipėdos sukilime ir darbas Mažosios Lietuvos Gelbėjimo komitete. Jonas Dovydaitis nepagaili priekaištų tuometiniams Lietuvos kariuomenės viršininkams, kurie buvo susirūpinę tik karjera ir bijoję jaunos ir gabios kartos bet kokios iniciatyvos. (J. Dovydaitis pabijojo paskelbti pavergtiems lietuviams, kad visą tą informaciją jis gavo iš KARIO žurnalo, leidžiamo laisvųjų lietuvių Amerikoje. Red.)

ATVIRAS LAIŠKAS

Vyriausiam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui

Džiaugiuosi, kad VLIKas ryžosi organizuoti savąjį fondą grynai Lietuvos laisvės kovai vesti, nors tai galėjo būti atlikta anksčiau LIETUVOS SAKALŲ vardu, nes tie asmenys, kurie įsijungs nuolatiniais nariais į tą šventąjį lietuvišką darbą, tikrai to vardo verti.

Šia proga reiškiu norą tapti Tautos Fondo nuolatinio nariu iki mano gyvos galvos, su metiniu įnašu 100 dol.

Su pagarba

KL. ČEPUTIS

Vasario 27 d. 1976

— Rusai MiG 25 naikintuvo modelį pritaikė skristi vienam lakūnui, pridėdami eilę navigacinių instrumentų. Be pagrindinio naikintuvo uždavinio naują modelį naudos ir žvalgymui. Naujo tipo MiG 25 turi du Tumanski sprausminius variklius; sveria apie 15,5 t., pakelia apie 4 tonų krūvį; greitis 3,2 Mach (apie 3800 km/val.) dvidešimties kilometrų aukštyje. Lubos 22 km., ginkluotas "Atol" ir "Ash" raketom.

— Gynybos departamentui patvirtinus, amerikiečių privačios bendrovės tiesioginiai parduoda kitiems kraštams ginklus, kurie kartais yra geresni už pačių amerikiečių dalinių turimus. Pav. 1974 m. parduota kovos lėktuvų už 3,7 bilijono dol., laivų — 1,0 bil., šaudmenų — 5 bil., raketų — 170 mil. dol. Pagrindiniais pirkėjais buvo Iranas — 3,8 bil. dol., žydai — 2,1 bil. dol. Saudi Arabija ir graikai po pusę bilijono dolerių, Vakarų Vokietija už ketvirtį bilijono, Ispanija — 150 mil., Kanada — 94 mil., Kinija — 88 mil. dol.

— Lenkų šarvuotų dalinių tankams buvo pritaikyti minų ieškotojai ir naikintojai. Pėstininkų šarvuočiai BMP ginkluoti prieštankinėm ir priešlėktuvinėm raketom.

— Po 1947 metų taikos sutarties, suomiams leista turėti 34,000 vyrų žemyno kariuomenę, 4,500 — laivyno, 3,000 aviacijos, 60 kovos lėktuvų, 10,000 bruto tonų laivyno. Povandeniniai ir torpediniai laivai uždrausti. Aviacijos bazė su 50 kovos lėktuvų Saab-135 Bs — šiaurinėje Rovaniemi, MiG 21 dalinys — Rissala. Aviacijos mokykla — Kauhava su 4 MiG 17 ir 30 dviviečių švedišku "Safir" apmokymui.

— 1960 m. balandžio 1 dieną amerikiečiai išmetė žemės orbiton pirmą satelitą "Tiros" — 1 žemės oro atmainų stebėjimui, kuris perdavė žemės stebėjimo stotims virš 23,000 debesų formacijų nuotraukų. Iki šiol yra išmesta virš 30 "Tyros" tipo satelitų žemės atmosferos stebėjimams. Iki 1965 m. "Tyros" satelitų stebėjimo įrengimai buvo

nesudėtingi. Nuo 1966 m. svoris padidintas iki 300 svarų ir jie pavadinti "Nimbus", kurie perduodavo tarp kitų ir vertikalinę oro sluoksnių temperatūrą. 15 metų bėgyje iš oro stebėjimo satelitų buvo gauta apie 2,5 milijono vaizdų, gi satelitų nueitas kelias viršija 7,5 bilijono mylių.

— Švedų žiniomis, 1975 m. rugpjūčio 23 d., Novaja Zemlia saloje, rusai susprogdino požemyje branduolinės energijos bombą vieno mgt. galinumo (plg. 1 mil. tonų TNT). Kiekvienais metais, tuo pačiu laiku, paskutinių dešimties metų bėgyje, ten sprogdinamos branduolinės energijos bombos. Novaja Zemlia susideda iš dviejų salų, kuriose rusai turi įrengę eilę stočių, kur vykdomi tų bombų požeminiai sprogdinimai.

— 1975 m. spalio mėn. buvo pastebėtas rusų bandymas, infra raudonais spinduliais "apakinti" amerikiečių satelitą, skirtą sekti rusų tarpžemyninių raketų laidymo stotis. Tokie bandymai buvo kartojami ir vėliau. Baiminamasi, kad rusams pavyks nukreipti link satelitų infra raudonų spindulių pluoštą tokio stiprumo, kad satelitų stebėjimų perdavimai ženklų priėmimo stotims bus visiškai sutrukdyti. Žemės sekimo satelitai skrieja orbitoje kartu su žemės sukumis rytų link (reliatyviai), tuo būdu sekimo satelitas visą laiką stebi tą patį žemės paviršių iš 22,000 mylių (apie 35,000 km) atstumo — šiuo atveju satelito padėtis yra centruota link pietrytinės Uralo kalnų srities, kur yra centrinės rusų tarpžemyninių raketų laidymo stotys.

— 1975 m. rugpjūčio 21 d. iš Cape Canaveral, amerikiečiai iššovė erdvėlaivį "Viking" į planetą Marsą, kuris, nukeliavęs 506 milijonus mylių, 10,738 mylių per valandą greičiu, šių metų liepos 4 d., nusileis ant planetos, atžymėdamas Jungtinių Amerikos Valstybių 200 metų gyvavimo sukaktį. Erdvėlaivis yra aprūpintas sudėtin-

gais instrumentais, kurie siunčia žemėn kelionės metu aptiktus pakelyje erdvių reiškinius, o nusileidęs ant Marso paviršiaus, ten gautus duomenis taip pat persiųs žemės stebėjimo stotims. Tikimasi Marse aptikti gyvybės apraiškų.

— Lenkų armija aprūpinta naujomis dujokaukėmis, kurios pritaikytos prieš "gama" kritulius, bakterijas ir chemines medžiagas. Nujos dujokaukės panašios į rumunų M 10, turimas dar nuo 1972 metų.

— Kiekvienais metais, spalio 12 d., Varšuvos karo mokykla išleidžia laidą jaunų karininkų. Pastebėtina, kad į leitenanto laipsnį pakėlimo ceremonijos tebėra senosios lenkų armijos — vienu keliu priklausų kariūnų, kardo "smūgiu" į kairį petį, pakelia į karininkus.

— Rusai ginklaviman įvedė naują artimų atstumų priešlėktuvinę raketą GASKIN (SA 9), kuri užpildys tarpą tarp GRAIL (SA 7), laidomą pėstininkų nuo peties, ir GOA (SA 3), dviejų dalių, tolumo našumo, laidomą nuo platformų. GASKIN (SA 9) raketos laidymo įrengimas vežiojamas ant šarvuoto automobilio, kuris priedo turi sunkius kulkosvaidžius pritaikytus kauti žemės ir oro taikinius.

— Šalia Liddell Hart veikalų "History Of The Second World War", išleisto 1971 m., kuriame greta įvykių — veiksmų aprašymų, telpa ir analizės pluoštai, 1975 m. knygų rinkoje pasirodė antras panašaus pobūdžio veikalas, parašytas anglų autoriaus A.J.P. Tylor — "The Second World War", 240 puslapių. Nežiūrint detalesnės apžvalgos, veikalas yra aiškiai probritiškas. Bendrai apžvalgai skirta apie 30% su nuotraukom ir žemėlapiams. Kita dalis skirta atskirų operacijų aprašymams, išryškinant politinius motyvus surištus su karinėm operacijom. Pavyzdžiui, sakoma, kad gen. Eisenhoweris buvo paskirtas vyriausiu invazijos Normandijon vadu todėl, kad amerikiečiai manė anglus nenorėjusius tos invazijos. Tylor visai šališkai nušviečia Montgomerio klaidą, dėl fronto plyšio ties Falaise. Ryškina amerikiečių vadų asmenines intrigas, Eisenhowerio neapykantą Pattonui. Rommelį vaizduoja buvusį daugiau kavalerijos dalinio vadu, negu fronto generolu. Esą amerikiečių nuostoliai Filipinų operacijoje buvę tik MacArturo asmeniško prestižo reikalas. Tylor teigiamai įvertina vokiečių invaziją Rusijon, tik, autoriaus manymu, vokiečių pralaimėjimą nulėmęs ne Stalingradas, bet Kurskas. Bendrai, A.J.P. Tylor patiekia naujų aspektų II Pas. karo veiksmuose.

— Amerikiečiai išbandė naują Roland priešlėktuvinės apsaugos sistemą, kuri su raketų laidymo įrengimu ir radaro taikymo priemonėmis, įrengta ant specialiai pritaikyto lauko sąlygoms autovežimio.

— Vakariniuose Islandijos pakraščiuose aptikti nuo inkarų atitrūkę rusų povandeniniai klausymo aparatai, apie 3,5 metrų ilgio ir 1 metro skersmenio su 32 hidrofonais. Sveria apie vieną toną. Tokių aparatų, spėjama, esant prisodinta įvairiuose žemynų pakraščiuose. Jie naudojami rusų povandeninių laivų navigacijai.

— Amerikiečiai pagamino naują keleivinį lėktuvą, B 747 SP, kuris be kuro papildymo, su keleiviais, galės nuskristi iš New Yorko į Tokio, viso 6,930 mylių, per 14 valandų, skridamas tarp 550 ir 600 mylių per valandą greičiu. Kitais lėktuvais, su nusileidimais kuro papildymui, užtrunka 17 valandų. B 747 SP yra mažesnis už savo pirmtakūną B 747, trijų aukštų: apatinis krūviui, vidurinis keleiviams ir trečias pirmos klasės su skraidančio personalo patalpomis; talpina 490 keleivių, keturių sprausminių variklių, po 47,000 svarų varymo galios kiekvienas, pritvirtintais po 196 pėdų ilgio sparnais. Liemens ilgis 184 pėdos (47 pėdom trumpesnis už B 747), turi 18 nusileidimo ratų, kurie išdėstyti trikampio formoje. Bendras lėktuvo svoris apie 660,000 svarų (330 tonų). Lubos — 45,000 pėdų aukštis (apie mylia aukščiau už kitus). Kilimui reikia trumpesnio tako, lėktuvo aptarnavimas pigesnis, mažiau naudoja kuro (vienam svarui bendro svorio), moderni navigacinė aparatūra, lėktuvas yra saugesnis skristi.

VOKIEČIŲ RAKETOS "V" KELIAS Į RUSIJĄ

Salietiš

Įpusėjus II Pasauliniam karui, vokiečiai pagamino naują ginklą, kurio pagalba tikėjosi karą laimėti. Tai buvo raketa, pavadinta "V" (vokiškai tariant Fau), kuri galėjo nunešti užtaisus su sprogtama medžiaga į tolimus atstumus. Pirmų bandymų laikotarpyje keletas tokių raketų buvo paleista į Angliją, į Londoną, kur didelių nuostolių nepadarė, tačiau buvo baiminamasi, kad tokios raketos leidžiamos didesniame kiekyje, gali padaryti daug žalos.

Dėl laiko stokos ir susidėjusių aplinkybių vokiečiai raketos "V" neišsvys-

tė. Tolesnis raketos tobulinimas karui pasibaigus perėjo į rusų rankas. Štai, keletas broužių iš istorijos.

Pagrindinė raketos "V" gamybos vieta buvo Pinemiundėje, požemiuose įrengtose dirbtuvėse. Ten dirbo eilė mokslininkų, technikų, tūkstančiai darbininkų ir karo belaisvių. 1943 m. rugpiučio mėn. 18 d. apie 22:00 val. anglai minėtą dirbtuvių rajoną bombardavo. Nukentėjo miesto pastatai, tačiau požemiuose įrengtos laboratorijos ir raketų dirbtuvės išliko veik nepalietos. Kai rusai Pinemiundę užėmė, raketos "V" dirbtuvių didesnę dalį rado visiškoje tvarkoje. Čia jie pamatė, kad šioje srityje jie yra atsilikę nuo vokiečių bent 60 metų. Buvo sudarytas ypatingas dalinys organizuoti tolesnį raketos tyrimų darbą, kuriam vadovavo plk. Šostak. Marš. Žukovas, išskivietęs plk. Šostaką į Berlyną, asmeniškai įsakė surinkti visus vokiečius mokslininkus, kurie ką nors bendra turėjo su raketos "V" tyrimais ir gamyba. Prasidėjo mokslininkų "medžioklė", tuo pačiu — ir įvairių išradimų, nes Maskvoje buvo suorganizuotas specialus skyrius, vadovaujamas Malenkovo, rinkti Vokietijoje visus išradimus susijusius su ginklavimu.

Vienas iš pirmųjų vokiečių mokslininkų, patekusių į rusų rankas, buvo Hans Kueler, kuriam buvo įsakyta surinkti visus jam žinomus mokslininkus. Vėliau į rusų karininkų štabą buvo nugabentas kitas vokiečių mokslininkas, Helmut Grottrup, kuris gen. Gaidukovo buvo įsakytas tuojau suorganizuoti reikiamus mokslininkus ir technikus, kad neatidėliojant pradėtų raketos "V" gamybą, kurios bus siunčiamos į Rusiją. Praslinkus keliems mėnesiams, Pinemiundėje raketos "V" gamyba prasidėjo.

Reikia pastebėti, kad vakariečiai, atrodė, nekreipė dėmesio į raketą "V" ir nerinko mokslininkų, dirbusių tos srities darbą. Iš 5,000 mokslininkų, apie 250 prasiskverbė Vakaruos, tarp jų — ir raketos "V" išradėjas — konstruktorius von Braun. Amerikiečiai perleido rusams Nordhauseno ir Niedersaksenverfeno raketos "V" dirbtuves. Stebėdamasis amerikiečių "džentelmeniškumu" plk. Šostakas pareiškė: "Amerikiečiai dėl paliktų mums taip brangių dovanų labai apgailėtaus, kai vieną dieną mūsų raketos, perskridę Atlantą, pradės kristi jų žemėje". Ruso pranašystė nebuvo visai be pagrindo.

1946 m. spalio mėn. 21 d. gen. Gaidukovas sukvietė daugiau kaip 200 raketos "V" darbuotojų į iškilmingą balių, kur buvo vaišinamasi vodka, ikra

ir įvairiomis dešromis. Gen. Gaidukovas, apvaikštinėdamas svečių stalus, gėrė "už bendrą reikalą ir draugystę". Rytojaus dieną, kai svečiai po vakarykščių vaišių dar nebuvo atsipeikėję, rusai įsakė visiems pasiimti reikalingiausius daiktus, susodino juos į mašinas ir nuvežė į artimiausią geležinkelio stptį "pakrovė" į prekinis vagonus transportui į Rusiją. Buvo išvežta apie 12,000 vokiečių darbininkų, dirbusių karo pramonėje.

Netoli Maskvos, Hans Kueler ir Helmut Grottrup buvo apgyvendinti butuose, o likusieji — mediniuose barakuose, apstatytuose sargybmis. Iš barakų niekam nebuvo leidžiama išeiti. Stovyklose buvo įrengtos bendros valgyklos ir krautuvės. Vokiečiams darbininkams buvo pranešta, kad jie gaus atlyginimą keturis kart didesnį už tolygų darbą dirbančius rusus. Helmut Grottrupas asmeniškai pareiškė protestą darbo ministruui Ustinovui dėl priverstino iš Vokietijos išvežimo. Ustinovas pareiškė: "Daktare Grottrup, jūs esate įmonės vadovas ir kai įmonė ir joje dirbę darbininkai yra pergabenti čia, tai ir jūsų vieta taip pat yra čia. Jūs, vokiečiai, karą pralaimėjot ir, pagal Potsdamo susitarimą, mes turime teisę pasiimti 5,000 mokslininkų į Sovietų Sąjungą atstatymui sugriautų įmonių".

1947 m. spalio mėn. 30 d. Kazachstane buvo paleista pirmoji Rusijoje pagaminta raketa, nulėkusi 800 kilometrų. Įvykį stebėjo tūkstančiai įvairių rusų pareigūnų, jų tarpe — 7,000 kaliniių darbininkų.

Vėliau buvo pagaminta raketa R-10, kurią bandė įvairiose vietose. Šiam laikotarpyje, prie kiekvieno vokiečio inžinieriaus ir mokslininko buvo priskirta po keturis rusus inžinierius. Tas pats buvo padaryta ir su technišku personalu. 1949 metų balandžio mėn. ministras Ustinovas, atvykęs į vokiečių stovyklą, pareikalavo, kad būtų pagaminta raketa 3,000 kilometrų tolimašos, su trijų tonų sprogtamos medžiagos krūviu. 1950 metais, tokia raketa, pavadinta R-14, buvo baigta, bet jos bandyme nei vienas iš vokiečių nedalyvavo. Buvo spėliojama raketą turint branduolinės energijos užtaisą ir skirtą apšaudyti Ameriką. Iki 1953 m. dr. Grottrupo grupė padarė keleta raketos R-14 pakeitimų ir tuo vokiečių mokslininkų darbas Rusijoje baigėsi. 1953 m. lapkričio mėn., įsakymu iš Maskvos, visi mokslininkai su šeimomis buvo surinkti į vieną vietą, ir po padėkos už atliktus darbus Sovietų Sąjungai, gražinti į okupuotą Vokietiją.

L/Cpl. Kęstutis J. Šliūpas šią vasarą savanoriu įstojo į U.S. Marine Corps. Baigė "basic training" Camp Pendleton ir San Diego, Calif. Šiuo metu yra Marinių bazėje Camp Lejeune, N.C.

Kęstutis yra sūnus Vandos ir Vytauto Šliūpų, gyv. Burlinghame, Calif., prie San Francisco miesto ir anūkas aušrininko dr. Jono Šliūpo.

Baigęs karinį apmokymą, Kęstutis planuoja studijuoti medicinos mokslus.

L/Cpl. Kęstutis J. Šliūpas

Mjr. R.V. Paukštaitis pasakė kalbą Ramovės suruoštame Lietuvos kariuomenės šventės minėjime. Joje rimtai pažvelgta, kodėl jaunimas Kanadoje nesidomi kariniu gyvenimu ir nestoja į kariuomenę, kaip kitų etninių grupių. Peržiūrėjo faktus praecy ir aiškino gaires atečiai.

Vidmantas Povilionis, okup. Lietuvoje, buvo nuteistas okupanto valdžios 2 metams katorgos už "antitarybinę veiklą". Povilionis buvo garbingas II Pas. karo veteranas, tačiau, matomai jis nenorėjo nei veikti, nei kalbėti už Lietuvos naikinimą ir kolonizavimą.

Algis Ruseckas, Amerikos aviacijos kapitonas, šią žiemą atostogas praleido Sun City, Arizonoje, pas savo tėvelius.

Bronius Liudvinavičius, gimęs Škotijoje, vėliau gyvenęs Lietuvoje, Pajavonio valsč., atlikęs 5 pėst. LK Vytenio pulke karinę prievolę, vertėsi siuvėjo amatu. Mirė Londone, Anglijoje, sulaukęs 68 m. amžiaus.

Valteris Šileris, LVK Ramovės Klevelando skyriaus narys, sausio 9 d. grįždamas iš darbo į namus, gavo širdies priepuolį ir vietoje mirė, tesulau-

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

kę vos 63 m. Ramovėnai ir SLA 136 kuopos nariai jį palydėjo į Visų Sielių kapines. Sausio 14 d. šv. Elzbiotos ligoninėje, Dayton, mirė Jonas Jaškauskas, kilęs iš Utenos apskr. I Pas. karo veteranas, sulaukęs 72 m. amžiaus.

Aleksas Visockas, buv. karys, gyv. St. Catharines, Ont., eidamas į savo namo rūšį, paslydo ir smarkiai sutrenkė galvą. Nuvežtas į ligoninę, mirė.

Mjr. dr. Denis Mažeika tarnauja Wuerzburge, V. Vokietijoje, amerikiečių karinėje ligoninėje akių gydytoju. JAV jis veikė vyčių gretose.

Jonas Stašys, kūrėjas-sav., mirė sausio 12 d. Čikagoje, sulaukęs 75 m. amžiaus. Priklausė Šaulių Rinkinei, Venezuolos, Panevėžiečių, Ramovėnų ir BALFo org. Kilęs iš Panevėžio valsč. Lietuvoje liko žmona, 3 dukros ir sūnus.

Pranas Pangonis, gyv. Lee Park, N.Y., mirė lapkr. 9 d. veteranų ligoninėje Syracuse, N.Y., palaidotas Hanover Township kapinėse. Buvo II Pas. karo veteranas ir mokytojas. Antanas Masonis, gyv. Swoyersville, Pa., II Pas. karo veteranas, tarnavęs oro laivyne, mirė lapkr. 26 d.

Algirdas Makaitis, neseniai baigęs JAV kariuomenės tarnybą ir įstojęs į "Jono Vanagaičio" šaulių kuopą, tesulaukęs 30 metų, mirė Georgia valstijoje, gruodžio 11 d. Buvo palaidotas Norwoode, Mass. Kilęs iš Bostono.

Kęstutis Gustas, 1940 m. pašauktas įstojo į Lietuvos kariuomenę. Vokiečių okupacijos metu tarnavo Savisaugos daliniuose. Baigiantis karui, pateko į nelaisvę Belgijoje, vėliau, išsilaisvinęs vyko į Angliją, kur dirbo akmenų laužykloje ir plytinėje. Gavo širdies priepuolį ir mirė sulaukęs 58 m. amžiaus.

Alfonas Vainauskas, Hamiltone, Ont., Šv. Juozapo ligoninėje mirė spalio 4 d. Jis buvo mokytojas ir baigęs aspirantų Karo Mokyklą. Buvo vietos LB pirm. II Pas. karo veteranas Jonas Maslauskas, gyv. Plymouth, mirė spalio 23. Palaidotas Muhlenburg kapinėse. Dr. A. Vasas, mirė sulaukęs 73 m. amžiaus. II Pas. karo metu jis tarnau-

vo JAV armijoje kapitono laipsniu, medicinos korpuse. Tapęs pensininku, gyvena Oak Parke, Ill.

Vilius Trumpjonas, gyv. Oak Lawn, Ill., neseniai grįžo iš karinės tarnybos, neatitolęs nuo lietuviškos spaudos. Jo tėvai kilę iš Mažosios Lietuvos.

Alozas Paluilis, gyv. Adelaidėje, Austr., mirė gruodžio 3 d. sulaukęs 68 m. amžiaus. Buvo kilęs iš Vabalninko, Biržų apskr., buvęs Prekybos mokyklų direktorius. Sausio 4 d. Worcesterystery mirė viršila Jonas Stankevičius, sulaukęs 70 m. amžiaus. Gruodžio 6 d. mirė Ignas Bilaišis, Floridoje, palaidotas Čikagoje. Tarnavo gelež. valdyboje telegrafistu, V. Vokietijoje — Darbo kuopoje.

K.A. Miežaitis, gyv. Bridgeport, Conn., JAV laivyno sanitaras, išvyko įvairiems moksliniams pratimams į Japoniją.

Vasario mėn. KARYJE — a.a. kūr-sav. Lisauskas. Esame prašomi atitaisyti: Lišauskas, 1929-1940 m. Liet. Cuokr. akc. b-vėje. Domėjosi numizmatika, ne matematika. Red.

F. Motuzas ..... (iš 107 psl.)

Nors F. Motuzas dar stiprus, bet negalėdamas vairuoti automobilio ir skaityti knygų ir laikraščių, daugiausia laiką leidžia prie televizijos. Taip pat mažiau lankosi susirinkimuose ir renginiuose. Feliksas kuklus. Kad kas nuvežtų — nenori prašyti, o pasisiūlančių, tur būt, irgi mažai atsiranda. Žiūrėk ir paveji F. Motuzą pėsčiomis einant į SLA 352 kuopos susirinkimą. SLA jis labai gerbia ir kiek galėdamas stengiasi į kuopos susirinkimus atvykti, nors ir pėsčiomis, nežiūrint, kad jo pečius sleigia 85 metų našta. Rengdamasis šį rašinį rašyti, paskambinau Feliksui ir paklausiau: "Feliksai, ką norėtum, kad parašytum?" Jis tiek teatsakė: "Nesukubėk, palauk dar truputį. Kai sulauksiu ir švėsiu 100 metų sukaktį, galėsi daugiau parašyti". Linkime Feliksui to gražaus metų skaičiaus sulaukti.

A. Grinius

VILNIUS MŪSŲ — O MES RUSŲ

Malonu vesti polemiką, kai oponentas atsako į kritiko iškelto klausimus ir savo rimtais argumentais atremia jo samprotavimus. Visai kitas reikalas kai susiduri su tokiu oponentu, kuris ne tik neatsako į kritikų mestus samprotavimus, bet pats sugalvoja, neva taip kritikai teigė ir tada savo sugalvotą prasimanymą, kritikuoja kaip atsakymą savo kritikams, tuo parodydamas visą savo naimumą.

Kai rašiau savo straipsnelį "Štrauso politika", visai nepagalvojau, kad turėsiu reikalą su tokiu Saliečiu, kuris visai nesistengia atsakyti į mano kritiką, bet tik į savo prasimanymus. Kodėl Salietis nieko neatsako į apie mano iškeltą teigimą, kad jis susipainiojo "N. Vilties" žurnale; čia ne žodelio apie tai ir tyli kaip pelė po šluota. Kodėl Salietis nesugriaua mano teigimo, jei 1923 metų vyriausybė būtų žiūrėjusi per tuos pačius akinius, kaip kad 1939 metų vyriausybė, šiandien Klaipėdos kraštas nebūtų priskirtas, kad ir pavergtos Lietuvos teritorijai? Kodėl Salietis nepaaiškina man, ir šio laikraščio skaitytojams, tuometinės vyriausybės pasielgimo, atleisti iš ministerio pareigų, įsakyti policijai suimti generolą Skučą ir atiduoti bolševikams nužudymui?

Jo teigimas, kad aš ne taip griežtai kaltinu buvusią mūsų kariuomenės vadovybę, yra tik prasimanymas, nes mano straipsnyje nėra ne vieno žodžio, kuriuo aš būčiau metęs nors mažiausią kaltės šešėlį mūsų kariuomenės vadovybei.

Mano palyginimas: "... kad Lietuva, kurios proseneliai šimtmečiais daug kartų lamdė slavų ir germanų šonkaulius ir kurių ainiai dabar yra atkūrę tos Lietuvos tėsinį" ... nėra jokia citata apie Lietuvos senovę, kaip Salietis prasmano. Antra, man ir nebuvo jokio reikalo brautis į senovę, kaip sako Salietis, nes reikalas eina ne apie senovės laikotarpį, bet apie 1939-1940 buvusią Lietuvos vyriausybę, kuri tuo metu nieko neveikė ir nieko nedarė nepriklausomybei išsaugoti. Dar blogiau: atsižadėjo savo sostinės Vilniaus ir trečdaliai Lietuvos teritorijos, priklausančios mums, pagal 1920 m. liepos 12 d. pasirašytą su Leninu Maskvos sutartį ir daugiau kaip milijono toje teritorijoje gyvenančių lietuvių arba lietuviškos kilmės gyventojų, save vadinančių "tuteišais". Dėl šito laikotarpio, t.y., turėtos progos 17 dienų laikotarpyje atsimti Vilnių, daugiau nerašysiu, nes šito laikotarpio istorija la-

bai išsamiai, argumentuotai ir dokumentais paremta, yra parašyta dr. B. Jonaičio "Naujosios Vilties" 1 nr. 5-65 puslapiuose.

Saliečio manymu, jeigu mes būtume atsiėmę Vilnių ir jo teritoriją, tuo pačiu jau būtume "prisijungę" prie Vokietijos ir tuo pačiu: "... Lietuvos Vyriausybę, kaip "kolaborantus" pakvietę į Niurnbergą ir paprašę atsisėsti į kaltinamųjų suolą?" Jeigu jau taip, tai kodėl į kaltinamųjų suolą Niurnberge nebuvo pasodinta Suomija, kuri net du kartus kariavo tuo pat metu su rusais, taip pat Vengrija, Rumunija, Bulgarija ir Italija, kurios buvo karo sąjungininkės su hitlerine Vokietija ir jų divizijos kovojo prieš rusus?

Toliau Salietis metasi į visą praeitį 35 metų laikotarpį ir apie komunizmo plėtimasi (dėka naivių Vakarų demokratų pagalbos), kuris nieko bendro neturi su mūsų 1939-40 metų vyriausybės neveikimu. Čia yra visai atskira tema ir visai neliečia tuo laikotarpiu Lietuvos istorijos.

Tolimesnė Lietuvos istorija visai kitaip būtų besiklosčiusi, jei Lietuva tada būtų atsiėmusi sostinę Vilnių ir jai priklausančias žemes. Pirmiausia, būtų buvę užsachuoti Stalino ir Hitlerio planai: pirmam okupuoti, o antram kolonizuoti. Antra, Stalinas tikrai nebūtų pasisiūlęs įvesti į tuometinę Lietuvą savo įgulų ir nebūtų buvę 1939 m. spalio 10 d. sutarties, pagal kurią, tuometinio "Pupų Dėdės" žodžiais: "Vilnius mūsų — o mes rusų" (Pupų Dėdė už šios tiesos žodžius administraciniu būdu buvo nubautas). Tada visiškai būtų atrikusi ir 1940 m. birželio 15 d. okupacija ir 1941 m. birželio 13-17 d.d. pirmieji trėmimai, arba, daugelio tūkstančių lietuvių suėmimai ir kankinimai kalėjimuose, žudynės Pravieniškiose, Panevėžyje, RAINIŲ MIŠKELYJE ties Telšiais ir žmonių skerdykla, įrengta NKVD, buvusio Saugumo departamento garažuose.

Jei Lietuva, šitos Dievulio duotos progos nebūtų pražipsojusi ir atsiėmusi Vilnių, kuris mūsų konstitucijoje buvo įrašytas kaip Lietuvos sostinė, ir visą jo sritį, būtų buvę sumaišyti ir visi vokiečių planai "kolonisieren". Lietuva tuo metu neturėjo jokios karinės sutarties su Vokietija ir tuo pačiu nebuvo jos sąjungininkė, ar koks jos satelitas. Jo okupuoti, kad ir mažą kaimyną, kuris tuo pačiu metu kariavo prieš tą patį priešą, viešojo opinija, tikrai būtų to neleidusi padaryti. Tokiai padėčiai susiklosčius, apdairi vyriausybė, būtų keliais metais ilgiau išlaikiusi Lietuvos nepriklausomybę. Kad Lietuva vėliau būtų tapusi "demokratinė" ir Vakarų būtų buvusi

išduota kaip visa vidurinė Europa, įskaitant ir Lenkiją (dėl kurios Vakarai ir pradėjo karą), tai visai jau kitas klausimas, nieko bendro neturįs su 1939 m. mūsų naivių politikų, sudariusių Lietuvos vyriausybę 1939.IX.1 — 1940.VI.15 laikotarpyje.

Apie Lietuvos vyriausybės to laikotarpio žlibumą, rodo dar ir šitas faktas. Kai 1939.X.10 Maskvoje pasirašė taip vadinamą sutartį "Vilnius mūsų — o mes rusų" ir kai Gaižiūnų poligone, vos 30 km. nuo Kauno įsikūrė rusų tankų daliniai, kuriuose jau žvangėjo Lietuvai paruošti pančiai, vyriausybė visiškai nežiūrėjo čia jokios grėsmės Kaunui ir visai Lietuvai. Kad su įgulų įvedimu visiškai pasikeitė krašto gynimo situacija — nebuvo skaitomasi. Iš Vakaruose išleistų mūsų politikų atsiminimų matome, kad vyriausybė nedavė jokių parėdymų kariuomenės štabui paruošti gynimosi planus, tinkančius esamai situacijai ir pergrupuoti taip kariuomenės dalinius, kad jeigu rusų įgulos mėgintų pajudėti, užkirsti joms kelią, o tik pliauskė liežuviais apie krašto saugumo būvimą "tvirtose" rankose. Net ir paskutinėmis nepriklausomybės dienomis, kai jau pasirodė aiškūs grėsmės ženklai, vyriausybė ramiausiu būdu išsiuntė beveik pusę Lietuvos kariuomenės dalinių į Švenčionėlių poligoną manevrams... Šito rusams ir tereikėjo.

Teko nustebti, kad Salietis yra tikras ginklavimosi specialistas. Jis rašo: "Kalbėti apie Lietuvos kariuomenės auktesnį pajėgumą ir apginklavimą moderniais ginklais, tai tikra sensacija, tai tikra fantazija" (sic!). Čia Salietis paskelbė tai tikrą sensaciją. Jeigu jau taip, tai gal Salietis paaiškins ir atsakys į čia mano keliamus klausimus ne tik man, kaip jo samprotavimų kritikui, bet ir "Kario" skaitytojams. Kuo buvo modernišknessis pagrindinis pėstininko ginklas, šautuvas, ruso, už naudojamus mūsų pėstininkų šautuvus? Kuo buvo rusų pėstininkų lengvas kulkosvaidis pranašesnis už mūsų kariuomenėje naudojamus Z.B. Bruno kulkosvaidžius? Kiek buvo modernišknessis rusų sunkieji kulkosvaidžiai už mūsų sunkiuosius kulkosvaidžius? Kuo buvo modernišknessis rusų priešlėktuvinės patrankėlės (20 mm) už mūsų, iš vokiečių pirktas priešlėktuvinės patrankėlės, kurias vokiečiai naudojo per visą II Pasaulinį karą? Kuo gi buvo pranašesnis rusų artilerija už mūsų turimus pabūklus ir jų sviedinius? Mūsų tankėtos, taip pat buvo moderniškoss, kaip ir pačių anglų, o šarvuoti automobiliai taip pat moderniškai ginkluoti kaip ir vokiečių to paties tipo šarvuočiai.

Visiškai atskiras reikalas buvo mūsų

karo aviacija, kuri tuo metu buvo viena iš gausingiausių Pabaltijo valstybėse ir apginkluota moderniaisiais to laikotarpio lėktuvais: žvalgybos ir bombonešių eskadrilės mūsų genialaus konstruktoriaus gen. Gustaičio konstrukcijos "ANBO" lėktuvais ir naikintojų eskadrilės greitaisiais prancūzų naikintuvais "Devoitine D501" ir tuo metu geriausias ir greičiausias Europoje naikintuvais britų "Gloster-Gladiator". Mūsų naikintuvų pilotai buvo apmokomi tais pačiais metodais, kaip kad vokiečių naikintuvų pilotai, nes tam reikalui iš Vokietijos buvo nupirkti to meto moderniausios akrobatinio skraidymo lėktuvai "Bucker-Jungmeister". Kaune gyvenantieji ne kartą iš savo kiemų ar savo langų matydavo, kaip padangėse, Kaune stovinti naikintuvų eskadrilė, atlikdavo pasigėrėtinas akrobatines figūras ir kitus imponuojančius oro kautynių vaizdus.

Tuo tarpu rusų lėktuvai savo kokybe ir pačių lakūnų apmokymu, buvo labai daug atsilikę nuo mūsų karo aviacijos. Kad tai tikrėybė, sako ir šis faktas, kad kai rusai okupavo Lietuvą, liepos mėnesyje jie suruošė Kauno aerodrome rusiškos aviacijos šventę. Į ją buvo pakviestas ir mūsų aukštojo pilotazo instruktorius kapitonas Rimas, kuris tuo metu atliko paskutinį Vyčio Kryžiais pažymėtu lėktuvu skridimą. Pirmiau aukštąjį pilotazą buvo leista atlikti kpt. Rimui, o po jo su aukštuoju pilotazu turėjo pasirodyti rusų "sakalai". Čia kpt. Rimas pademonstravo tokį pilotazą, kuris pritrėnkė visus rusų "sakalus", o rusų pilotazo programa bu-

vo atšaukta ir viešai paskelbta, kad jų lakūnas esąs "susirgęs".

Mūsų kariuomenės apmokymo kadras visose ginklų rūšyse, kaip jaunesni karininkai ir puskarininkai, savo darbui buvo paruošiami labai stropiai ir eiliniai kariai labai gerai išmokomi kaip aptarnauti ir vartoti tuos ar kitus ginklus. Nevargino mūsų karių mokymo metu jokie politrukai su savo paskaitomis apie Lenino plikę ar Stalino ūsus. Visi turintieji atlikti karinę prievolę, ją atlikdavo noriai ir atlikę tapdavo dar sąmoningesni lietuviai.

Kai 1938 metų rudenį Vakarai išdavė Čekoslovakiją, tai tuometinė Lenkijos vyriausybė, be jokių sentimentų, smeigė durklą į nugarą, vien dėl kelių tūkstančių lenkų, gyvenančių Tiesino apylinkėje ir tą sritį pasiglemžė. Tuo tarpu pati Lenkija buvo pagrobusi Lietuvos sostinę Vilnių, trečdali Lietuvos teritorijos, su daugiau kaip milijonu gyventojų, mūsų to meto politikams buvo neliečiama "nekaltybė" ir kai spalio 17 dieną Lenkija jau buvo subyrėjusi, tam, kad kuo iškilmingiau sutikus atbėgančius kelis tūkstančius (daugiausia iš Vilniaus ir jo artimų apylinkių) civilių ir kelis tūkstančius karių iš atskirų kariuomenės dalinelių, buvo sumobilizuota visas šimtas tūkstančių mūsų kariuomenės...

O mes mobilizuotieji, tada dar tikėjome, kad dabar mūsų vyriausybė tai jau išnaudoja paskutinį momentą (mat jau rusai buvo peržengę Lenkijos sieną) ir ties demarklinija esantieji daliniai gal jau žygiuoja į Vilnių, Gardiną ir

į kitus strateginius krašto taškus. Todėl, nežiūrint tamsos, nuo lietaus kelyje atsiradusių balų ir purvyno, kaip iš kibiro pilant lietui už kalnieriaus (tris dienas teko džiovinti perslapusias mišines), skubėjome užimti mums skirtus karinius postus, ir ne bet kaip, bet su daina: "...Į Vilnių, į Vilnių, tą mylimą šalį, prie Gedimino, prie brolių savų!" Ir kaip nustebome, kai anksti rytą per radiją išgirdome, kad esantiems prie demarklinijos daliniams įsakyta, kuo švelniau sutikti atbėgančius lenkus ir suteikti jiems visokeriopą pagalbą... Žodžiu, sutikti kaip senai laukiamus svečius... O tuo tarpu savo broliams vilniečiams, kurie per visus 19 metų taip laukė ir tikėjosi, kad mes juos išvaduosime, Lietuvos vyriausybė tada parodė špygą...

Tai buvo laikotarpis, kuris reikalavo ne tuščių plepalų, bet veiksmų. O kokie veiksmai turėjo būti vykdomi, diktavo prie pietinės demarklinijos dundančios patrankos, užiančių karo lėktuvų garsai ir bombų sprogimai. To meto visos politinės sąlygos ir visa Europos padėtis diktavo Lietuvai eiti savo keliu, kaip kad buvo pasielgta 1918-1923 metų laikotarpyje, o visiškai nesirūpinti kitų valstybių reikalais. Tuometinės Lietuvos vyriausybės tūpčiojimas vietoje ir privedė prie to, kad lietuvių tauta šiandien yra tik mažytė SSRR dalelė ir mūsų tautos vardas blykstelėja pasaulinėje spaudoje tik dėka šio meto atskirų didvyrų, kaip Kalantos ar S. Kudirkos veiksmų.

J.N.

LIETKA FANTAZIJA, BET NE FAKTAS IR NE TIKROVĖ

Aš kritikavau K. Ališausko str. "Klaipėdos krašto sukilimas". Jame parašyta: "Įdomūs atvykusių iš Šilutės šaulių kuopos veiksmai. Kuopa buvo nedidelė, apie 60 vyrų. Laimė kuopoje buvo ltn. Stepas Darius (kuopos vadas buvo kitas karininkas), kuris perėmė vadovavimą. Šiame žygyje dalyvavo viršila Antanas Šukys, kuris suteikė man vertingų žinių". J. Budriui prisistatė Darius su apie 60 vyrų (L.E. XII t. 42 psl.).

Ant. Šukys aprašė kaip tikrai su ta "vadinamąja" Dariaus kuopa buvo ("Karys", Nr. 5, 1975 m.). "I-ma kuopa, daugiau kaip 80 vyrų, atvyko iš Šilutės vadovaujama kompanijos vado Zėniaus ir jaunesnio karininko Dariaus". Iš to seka, kad Ant. Šukys nežino kiek kuopoje buvo vyrų ir kas kuopai vadovavo.

Ant. Šukys teigia, kad antroje gru-

pėje buvo 200 vyrų. 1-mos kompanijos vadas vyr. ltn. Zėnius, 2-ros kompanijos vadas ltn. Darius. Iš aukščiau išdėstyto atrodo, kad tose dviejose kompanijose, iš viso, ten buvo tik apie 60 vyrų, kurie su savo vadais atžygiavo pas. J. Budrį. Ltn. Darius buvo apskresnis ir tai dviejų kompanijų grupei apsiėmė vadovauti.

J. Budrio str. sakoma, kad iš ateinančių savanorių antrai grupei teko pasirinkti 40-50 vyrų, o visus likusius siųsti Klaipėdon. Toliau pasakyta: 2 ir 3 grupėms atlikus savo uždavinį, vyr. skilimo vadas J. Budrys I.13 įsakė atvykti papildyti kairįjį pamario sparną. Iš Šilutės antros grupės I.14, apie 2 val. po pietų atžygiavo apie 60 vyrų vedami amerikiečių lietuvių Dariaus ir Zamkaus. Iš to seka, kad antroje grupėje buvo ne apie 200 vyrų (šaulių), bet tik apie 60, ir jiems išžygiavus Šilutėje nieko neliko. Mjr. Jaktas su pora vyrų išvežiojo

daliniams maistpinigius.

Tilto pavadinimas: Aš, pagal savo schemoje artimiausią gyvenvietės užrašą, pavadinau Paupio tiltu, K. Ališauskas vadina Paupio (Bachmatų) tiltu. Ant. Šukys tą patį tiltą pavadino, pagal kitoje upės pusėje esančią gyvenvietę, Šilfabrikės tiltu.

Antanas Šukys pirmas ėjo per tiltą? "Kuopa į Bachmano dvarą atžygiavo voroje, iš dvaro parko, palei siaurąjį geležinkelį, perėjo vilnin ir artėjo prie Dangės tilto, vadinamo Šilfabrikės tiltu. Tuo pačiu metu, kitas puolamasis dalinys geležinkeliu nužygiavo į stotį ir ją užėmė. Žandarai įsitvirtinę Šilfabrikėje prie tilto, pamatė, kad supami, be šūvio pabėgo į miestą. Kuopa atėjus prie tilto nuardė vielas, pašalinio barikadas ir gatvės pakraščiais nužygiavo Aleksandro gatve ir t.t. iki Magistrato koridorių poilsui".

Ant. Šukys aiškiai parašė, kad gatvėmis nužygiavo, o K. Ališauskas pa-

rašė, kad tomis gatvėmis kuopa puolė. Ant Šukys darydamas man pastabą, kad puolimas yra faktas ne fantazija — neskiria puolimo nuo žygio.

Ir kpt. J. Iljasevičius pirmas ėjo per tiltą? K. Ališauskas, aprašęs Kaufmano perėjimą per geležinkelio tiltą, pabrėžė: “Panašiu būdu kpt. Iljasevičius perėjo Dangės tiltą prie Paupio (Bachmatų) dvaro. Buvo leidžiama stipri kulkosvaidžių ugnis, kuri išblaškė freištatinkus. Perėjimą per tiltą parėmė kpt. Astupėno karo mokyklos kuopa esanti rezerve. Kpt. Iljasevičius užėmė geležinkelio stotį ir sustojo” (Draugas, 1973 m. gruodžio 22 d. 6 psl.).

Jeigu Ant. Šukys pirmas ėjo per tiltą, tai Iljasevičiui nebuvo ko pulti ir šaudyti.

Jeigu Iljasevičius pirmas ėjo, tai Ant. Šukiui nereikėjo ardyti vielų, šalinti barikadų, nebuvo prie tilto ir žandarų.

Iš to matyti, kad viename taške susidūrė dvi fantazijos.

Lieka trečias variantas: — tiltas buvo sukilėlių dispozicijoje ir sukilėliai buvo dešiniame Dangės krante.

Kuopos atvykimo laikas. J. Budrys parašė I.14 apie 2 val. po pietų. Ant. Šukys — I.15 apie 4 val. ryto. Skirtumas 14 val. Po Ant. Šukio aprašytos “tikrovės”, ar galima jam tikėti?

J. Tapulionis

Atsakymas P. Balzarui į pastabas tilpusias “Karys” Nr. 6, 1975

Žodį “leitenančiukas” P. Balzaras laiko neblogu, vadina maloniniu ir dėkoja. Bekalbant, kaip iš kuklumo pats save vadino. Taip, neiškraipydamas, parašiau be minties įžeisti.

Iš P. Balzaro pastabų aišku, kad į Strelniko kuopą gusarų puskarininkis nebuvo siųstas, tad ir negalėjo žūti.

Mano nusiteikimas prieš a.a. kpt. Noreiką (“Karys” 1974 m. Nr. 4, 159 psl. ir 1975 m. Nr. 3, 117 psl.).

P. Balzaras, man buvo davęs pastabą, kad ne tą dieną Kalmantas puolė miestą, kai 2-rai kuopai nepasisekė puolimas, bet po dienos ar dviejų (“Karys” 1974 m. Nr. 6, 219 psl.). Tą savo “teisybę” įrodė viešai tvirtindamas: “Gerai atsimenu, kad žuvus Noreikai buvo įsakyta surinkti išsiblaškiusią kuopą. Visą dieną basčiausi ir rinkau. Tos dienos vakare mano vadas K. Labutis, davė man paketą ir įsakė joti į pietus, surasti Kalmanto rinktinę. Visą naktį jojau. Audra iš žmogaus ir arklies darė tik sniego stulpą. Paryčiui užtikau Kalmanto rinktinę...”?

Klaipėdos miesto puolimas pradėtas ir baigtas sausio 15 d., dalyvaujant Kalmanto rinktinei ir audra siautė naktį iš 14 į 15 d. (“Draugas” 1973.XII.

22 d., 6 psl., “Karys” 1975 m. Nr. 5, 196 psl.).

Noreikos kuopoje buvo du trečdaliai šaulių (“Draugas” 1973.XII.15, 2 psl.). P. Balzaras: “Visai nesuprantamas pono Tapulionio nusistatymas prieš šaulius. Šauliai buvo puikūs kariai, daugelis jų atsargos kariai, turėję gerą kovų patirtį kovose su bolševikais, bermon-tininkais, lenkais”. Tad kokio nusistatymo prieš tuos puikius šaulius yra P. Balzaras, patsai nieko neatsimindamas, juos savo pastabose taip suniekinęs?

Iš pastabų galima sudaryti aiškia išvadą: Audringąją naktį P. Balzaras ne-jodinėjo, bet toliau užnugaryje su savo gusarais miegojo. Gavęs įsakymą vykti į miestą paradiui, su Labučiu vyko štaban, įsitikinti įsakymo tikslingumu. P. Balzaras pastebi: “Kas tai pranešė, kad Klaipėda jau paimta ir Budrys su visu štabu jau Klaipėdoje”. Tiek jis ir težiנו apie Klaipėdos miesto paėmimą.

Kaip Kalmanto rinktinė atsirado prie Klaipėdos? J. Budrys yra apie tai parašęs: “Vyr. sukilimo vadas J. Budrys I.13 įsakė atvykti Kalmantui su didesniu savanorių skaičiumi, papildyti kairįjį pamario sparną ir iš Smeltės priemiesčio pulti miestą. I.14 buvo gautas jo pranešimas, kad jis su geriau-

Klevelando “Ramovėnų choras” Niagaros Pusiasalyje, ramovėnų šventėje. Iš k. trečias — choro vadovas J. Kazėnas, greta — pianistė G. Korsakienė, dešiniau — solistas B. Kazėnas, viduryje už pianino paskaitininkas Pr. Karalius, pirmas iš deš. — A. Liutkus, choro pirmininkas.

Niagaros ramovėnų šventės metu s. pirm. P. Polgrimas skaito aktą, kuriuo kun. J. Liauba pakeliamas skyriaus garbės nariu, deš. garbės narė V. Alonderienė.

sia savo kuopa tikisi atvykti I.15 apie 5 val. ryto". (LE XII t. 42 psl.).

Kalmantas dėl audros pavėlavo ir I.15 apie 10 val. ryto mes susitikome.

J. Tapulionis

Ramovėnų Šventė

St. Catharines, Ont.,

Niagaros Pusiasalio ramovėnai, 1975 bal. 26 d. iškilmingai atšventė savo dvidešimtmečio veiklos jubiliejų.

Skyrius įsisteigė 1955 metais, ir per dvidešimt metų yra pasižymėjęs Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimais, duodamas gerą programą ir iš gauto pelno parėmęs įvairiausių lietuviškų institucijų veiklą.

Birželio 29 d. suruošė gegužinę, lapkričio 8 d. — kalakutų šaudymą ir lapkričio 22 d. kariuomenės atkūrimo minėjimą. Viso 4 parengimai ir visi praėję lietuviškoji ir kariškoji dvasioj.

Iškilmingiausias parengimas ir jubiliejinių metų užbaigimas buvo kariuomenės atkūrimo minėjimas, į kurį buvo pakviestas Klevelando ramovėnų choras, kuris išpildė tai dienai pritaikytą, ir širdžiai miela, programą.

Minėjimą pradėjo pirm. P. Polgrimas, paprašydamas atsistojimu pagerbti įnešamas vėliavas. Po to, pakvietė sol. Bronių Kazėną ir akompaniatorę G. Korsakienę sugiedoti Kanados himną. Invokaciją skaitė parapijos klebonas T. Juvenalis Liauba, O.F.M. Savanorius pagerbiant, mergaitės gražuolės, R. Brawn ir Christine Kuraitytė ir A. Pranckus, prisegė jiems po gėlytę Paskaitą skaitė p. Karalius iš Klevelando, labai suindomindamas publiką.

Po oficialiosios dalies, prasidėjo meninė programa. Programai vadovavo choro pirm. A. Liutkus. Programa susidėjo iš dviejų dalių: solo dainos ir kariškos dainos. Šis ramovėnų jubiliejinių metų minėjimas valdybos buvo stropiai ir apgalvotai pritaikytas, nes ramovėnai rengė, ramovėnai ir išpildė programą.

Labiausiai publiką sujaudino, kai duetą užtraukė tėvas su sūnum: Julius Kazėnas ir Bronius Kazėnas. Jiems publika be sustojimo plojo. Jie dainavo dviese ir solo, solo dainavo ir Aleksas Liutkus ir dar keli, kurių pavardžių neteko sužinoti.

Minėjimo dalyviai pageidavo, kad

tokia pat programa būtų duodama ir kitais metais.

Sveikinimo žodį tarė šaulė, N.P. "Povilo Lukšio" šaulių kuopos moterų sekcijos vadovė ir einanti B-nės pirm. pareigas, A. Ališauskienė. Minėjimas buvo užbaigtas Tautos himnu.

Po programos vyko pasilinksminimas, kuris truko dar po vidurnakčio. Sekmadienį buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos 10 val. ryto. Pamokslą tai dienai pasakė T. Juvenalis Liauba, O.F.M. Kovojuosiems ir žuvusiems dėl Lietuvos laisvės pagerbti, buvo prie lietuviško laisvės paminklo minutėlę susikaupta ir buvo padėtas gvyų gėlių vainikas. Už suorganizavimą tokio gražaus minėjimo pagarba tenka N.P. ramovėnams.

Narys

Omahos, Nebr. Ramovėnų skyriaus metinis susirinkimas

P. Totilų namuose, sausio 17 d., 7 val. 30 min. vakare, įvyko metinis susirinkimas. Skyr. p-kas Pranas Totilas, atidarydamas susirinkimą, trumpai apibūdino mirusį Vytautą Sederavičių, kaip buvusį gerą patriotą lietuvių. Vienos minutės susikaupimu buvo pagerbtas jo atminimas. Be to, priminė išsikėli-

mą, su visa šeima, Čikagon, valdybos išdininco savanorio-kūrėjo Jono Šermukšnio, kuris buvo daugumoje valdybų nuolatiniu išdininčiu.

Susirinkimui pirmininkauti pakviėtė Romaną Drukteinį, kuris sekretoriauti pasikviėtė Stasį Radžiūną. Pereito susirinkimo protokolas, kurį perskaitė Jonas Smailys, buvo priimtas be pataisų. Su Centro V-bos bendraraščiais supažindino p-kas P. Totilas. Revizijos komisijos aktą perskaitė Pranas Kazlauskas. Valdybos pranešimą darė jos p-kas P. Totilas, pabrėždamas, kad valdyba nesinėmė atsakomybės pereitą rudenį surengti kultūrinį parengimą, kokį surengdavo kiekvienais metais, dėl ir pas mus vykstančio nesugyvenimo. Nėra malonu paminėti savo kiemo negeroves plačiau, bet nepageidaujami reiškiniai negali būti toleruojami ir negalima tytomis pro juos praieiti. Netolimoj ateity to viso nebuvo, tik prieš keleta metų prasidėjo nesutarimai. Manau, kad esant gerai valiai, galima bus viską grąžinti į normalią padėtį, nes to reikalauja mūsų tautiniai įsipareigojimai tremties kelyje.

Naują valdybą išrinkus, ją sudaro p-kas Pranas Totilas, sekretorius Jonas Smailys ir išdinininkas Stasys Pagonis; Revizijos komisiją — Pranas Kazlauskas, Stasys Radžiūnas ir Stasys Martinkus. Buvo pasiūlyta lietuvišką — šeštadieninę mokyklą paremti pinigine auka. Vienbalsiai pradžia paskirta 25 dol.

P. Kazlauskas padėkojo Totilų šeimai už teikiamas susirinkimams patalpas, bei visuomet pavaišinimą kava ir pyragaičiais. Ateity pasiūlė susirinkimus daryti iš eilės, pas kuriuos yra galimybė, privačiuose namuose. Daugumas tam sumanymui pritarė. Labai mažas nušimtis narių lanko susirinkimus, bei kitus ramovėnų parengimus — reikėtų daugiau parodyti pareigingumo. "Kario" platintojui ramovėnui Jeronimui Kantanavičiui išvykstant nuolat gyventi Floridoj, jo vietoje apsiėmė jo pareigas tęsti Juozas Naikelis. Naujam platintojui linkiu geros sėkmės, kad "Kario" prenumeratos didėtų Omahos lietuvių tarpe.

Kapsas

A.A. PLK. ANDRIŲ BUTKŪNŲ prisimenant

Iš karo ir chaoso kėlėsi Lietuva. Paskelbta nepriklausomybė, bet į ją kėsinosi Lietuvos priešai. Sekdami paskui iš Rytų fronto besitraukiančių vokiečių kariuomenę, rusų bolševikai pasiekė Alytų, Jiezną, Kėdainius, Šiaulius. Tačiau skubiai susiorganizavusi Lietuvos kariuomenė savo pasiaukojimu, ryžtu bei iš-tverme, ne tik sustabdė bolševikų ver-

Pulkininkas Andrius Butkūnas su šeima

žimąsi, bet per 4 mėnesius juos galutinai išstūmė iš Lietuvos. Tolimesnėse kovose buvo pašalintas bermontininkų pavojus ir apginta Lietuvos laisvė nuo Lenkijos pasikėsinimų. Du metus trukusiose kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės, daug žygių atlikta, pergalių pasiekta; daug vardų iškilio, kuriais gali lietuvis didžiūotis. Jų tarpe yra ir Andrius Butkūno vardas.

— — —

Andrius Butkūnas gimė 1890 m. stambiam Gražionių ūkyje, kur jo tėvas Juozas Butkevičius buvo administratorium. Savo pavaldiniams jis buvo tiesus, griežtas, teisingas, paremdamas ir užjausdamas juos bėdose ir nelaimėse. Patriararchališkai valdė jis ir savo gausią šeimą. Tokioje aplinkoje ir įtakoje augo Andrius, vėliau jau nepriklausomybės laikais pakeitęs savo pavardę į Butkūno.

Andrius Butkūnas mokėsi Liepojos gimnazijoje. 1911 m. buvo pašauktas į Rusų kariuomenę ir tarnavo gvardijos gusarų pulke. 1914 m., prasidėjus I Pasauliniam karui, jis su gvardija išvyko į frontą ir kariavo prieš vokiečius Rytprūsioose, o vėliau Lietuvoje. 1916 m. pabaigoje įstojo į karo mokyklą Žitomire. Baigęs karo mokyklą, tarnavo pėstininkų dalyse vokiečių-austrų fronte. Prasidėjus revoliucijai ir rusų kariuomenės pakrikus, Andrius Butkūnas patraukė į Ukrainą, kur tuomet formavosi lenkų legionas, tačiau, nors ir kviečiamas, prie jų nesidėjo. 1918 m. grįžo Lietuvon į savo tėviškę — Gražionius. Čia kurį laiką padėjo kurtis lietuviškai administracijai, o bolševikams priartėjus, pradėjo

partizanauti. Įsitikinęs, kad su partizanais nedaug ką galės nuveikti, išvyko į Kauną ir stojo į besikuriančią Lietuvos kariuomenę.

— — —

1919 m. kovo 24 d. Andrius Butkūnas buvo priimtas į 2 p. pulką ir paskirtas 7-tos kuopos vadu. Jis turėjo visas gerąsias kario-vado ypatybes: savo pavaldiniams buvo reiklus, griežtas, bet kartu ir teisingas bei rūpestingas; visuomet ramus ir šaltas. Tarnaudamas rusų kariuomenėje, pažino kareivio psichologiją, kaip taikos taip ir karo apstovose. Šis patyrimas daug prisidėjo prie abipusio supratimo ir pasitikėjimo tarp karininko-vado ir kareivio, taip reikalingų kovų metu.

1919 m. gegužės mėn. mūsų kariuomenė pradėjo ofenzyvą prieš bolševikus tikslu išstumti juos iš Lietuvos. 2 p. pulkui paskirta puolimo kryptis: Ramygalą-Panevėžys ir toliau dešiniąja puse Panevėžio-Kalkūnų geležinkelio. A. Butkūnas dalyvavo kautynėse užimant Panevėžį, Subačių, Kupiškį, Obelius, Aleksandravėlę ir visur reiškėsi savo sumanumu bei sugebėjimu įvertinti ir išnaudoti padėtį ir vykusias manevrais priversti prieš trauktis. Frontas kelioms dienoms sustojo ežerų tarpekluose (gintis patogiose pozicijose) linijoje Eg-laitė-Aviliai. Ruošiantis atnaujinti tolimesnius bolševikų puolimus, A. Butkūnui buvo pavesta vadovauti 2 p. pulko III batalionui ir užimti Raudinės dvaro aukštumas. Gerai suplanuotu manevru batalionas dvarą užėmė ir atidengė kelią tolesnei mūsų kariuomenės ofenzy-

vai Daugpilio link. Rugpiūčio 30 d. buvo užimti Kalkūnai ir mūsų kariuomenė visu frontu pasiekė Dauguvos upę.

Rusų bolševikai buvo išstumti iš Lietuvos, bet Šiaulių-Radviliškio srityje įsikūrė bermontininkai. Kontroliuodami Radviliškio ir Šiaulių geležinkelio mazgus, jie kiekvienu metu galėjo nutraukti susisiekimą su šiaurine ir rytine Lietuvos dalimis. Reikėjo pašalinti ir šį pavojų.

Spalio mėn. pabaigoje Šiaulių-Radviliškio rajonai buvo sutelkta mūsų kariuomenė įskaitant ir 2 p. pulką, ir pradėti bermontininkų puolimai. A. Butkūnas, kaip kilęs nuo Radviliškio, gerai pažinojo apylinkes ir buvo aktyvus, planuojant ir vykdamas operacijas prieš bermontininkus. Ir čia jam teko atlikti svarbų žygį: lapkričio 21 d. jis su 30 vyrų daliniu apėjo bermontininkų saugą, nakties metu nužygiavo apie 20 km ir užėmė Aleksandrijos dvarą apie 4 km į pietus nuo Šiaulių. Žygis sukėlė bermontininkų paniką ir pagreitino jų išsikraustymą iš Lietuvos.

Sekdamas besitraukiančius bermontininkus, 2 p. pulkas nužygiavo iki Gargždų, o iš ten pasuko į Mažeikius. Pulko kariai, kurių daugelis buvo kilę iš Suvalkijos, turėjo progos pažinti Žemaitiją, o žemaičiai — Lietuvos kariuomenę. A. Butkūnui ir Žemaitijoje pavyko laimėti: Tirkšliuose jis susipažino su vietos mokyklos mokytoja Sofija Songailaite ir ją vedė.

Kritiškas Lietuvos nepriklausomybei laikas buvo 1920 m. lapkričio mėnuo. Tuo metu lenkai, persekiodami besitraukiančius bolševikus, vėl užėmė Vilnių ir stiprias jėgas nukreipė Ukmergės kryptimi, o jų priešakiniai daliniai pasiekė Želvą. Mūsų kariuomenė pradėjo priešpuolį, kuriame dalyvavo 2 p. pulko III ir po vieną batalioną iš 7 ir 9 p. pulkų, ir lapkričio 1 d. Giedraičius atsiėmė. Tačiau lapkr. 17 d. lenkai vėl pradėjo plačiu frontu puolimą ir vėl užėmė Giedraičius, o jų raitelių brigada prasiveržė per frontą giliai į mūsų užnugarį. Kautynėse 2 p. pulko III Bn. vadas kpt. Noreika buvo sunkiai sužeistas ir tolesnį bataliono vadovavimą perėmė A. Butkūnas. Buvo įsakyta vėl pulti ir atsiimti Giedraičius. Šio puolimo centriniame ruože veikė 2 p. pulko III Bn., vadovaujamas A. Butkūno. Batalionas puolimą vykdė dviem kuopom, o trečią turėjo atsargoje, bet jai buvo įsakyta sekti čia pat paskui puolančias kuopas. Lenkai puolančias kuopas kontratakavo ir šios su-

svyravo ir pradėjo trauktis. Tačiau čia pat įsijungė ir kautynės atsarginė kuopa, lenkai buvo priversti trauktis ir Giedraičiai atsiimti. Šios kautynės vyko lapkričio 20 ir 21 d. Įsikišo Santarvinių kontrolės komisija, reikalaujama kautynės sustabdyti lapkr. 21 d. 9 val. ryto. Taigi, Giedraičiai buvo atsiimti jau po Komisijos nustatyto termino.

Lenkai per parlamentarą paprašė prisiųsti karininką padėčiai išsiaiškinti. Pulko vadas Petraitis paskyrė A. Butkūną: "Tu moki lenkiškai, eik ir kalbėk su jais". Perėjus frontą, A. Butkūnas buvo nuvežtas į lenkų gen. Baranovskio štabą ir generolo mandagiai priimtas. Priminė, kad lietuviai užėmė Giedraičius po paliaubų įsigaliojimo ir turi iš Giedraičių pasitraukti. A. Butkūnas paprašė reikalavimą duoti raštu. Gavęs raštą ir atsisveikindamas generolui pastebėjo: "Pranešiu savo viršininkui, bet galiu iš anksto pasakyti, kad lietuviai iš Giedraičių nepasitrauks". Sugrįžęs į pulką A. Butkūnas pranešė apie savo misiją pulko vadui ir pridūrė savo įspūdžius: lenkai išvargę, ruošiasi poilsiui ir jokių pasirošimų pulti nepastebėjęs. Lenkai nepulė ir Giedraičiai pasiliko mūsų rankose.

Su Giedraičių kautynėmis kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės praktiškai pasibaigė. A. Butkūnas savo kario pareigą atliko. Už nuopelnus šiose kovose buvo apdovanotas dviem Vyčio Kryžiais. Kariuomenės dalyvių apsisisto daugiau ar mažiau pastovesnėse taikos meto stovyklose. A. Butkūnas dar ilgai tarnavo 2 p. pulke, Šančiuose.

Prasidėjo intensyvus kariuomenės rušimas ir tobulinimas, o karininkams kursai, pratimų pravedimai, kuriuos ir A. Butkūnui teko pereiti. 1932 m. jis buvo paskirtas 4 p. pulko vado padėjėju, 1933 m. Karo Mokyklos bataliono vadu, o 1936 m. pakeltas į pulkininko laipsnį ir paskirtas 8 p. pulko vadu.

Pasibaigus kovoms dėl nepriklausomybės, aštrėjo ir mūsų politinių partijų kovos bei rietenos, kurios pradėjo atsilipti ir kariuomenėje. A. Butkūnas, nors laikėsi dešinių pažiūrų, bet su jokia politine grupe nesuserišo.

1940 m. po sovietų okupacijos, naujųjų Lietuvos valdovų patvarkymu, A. Butkūnas buvo atleistas iš kariuomenės, kurioje jis taip rūpestingai virš 20 metų iš tarnavo. Apsigyveno Raudondvarįje. 1941 m. birželio mėn. prasidėjus karui tarp Sovietų S-gos ir Vokietijos ir paskelbus Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, A. Butkūnas tuoj pradėjo or-

ganizuoti Kauno komendantūros batalioną ir kurį laiką jam vadovavo, tačiau netrukus jis buvo nuo vadovavimo nušalintas. Tuomet lietuviškosios savivaldos vadovybė A. Butkūną paskyrė Pilviškių alaus bravoro direktorium, kur jis su šeima ir išgyveno iki antrosios bolševikų okupacijos.

1944 m. raudonajai armijai vėl užplūstant Lietuvą, A. Butkūnas su šeima pasitraukė į Vokietiją, o 1949 m. emigravo į J.A.V. Pradžioje apsigyveno Filadelfijoje, o vėliau persikėlė į St. Charles miestelį prie Čikagos. Sunku A. Butkūnui buvo kurtis Amerikoje: 60 metų amžiaus našta, kalbos trūkumai, sunkino jo prisitaikymą naujose sąlygose. Teko tenkintis paprastais, varginančiais darbais. Bet jis vis nenustojo sielęsis Lietuvos likimu; iš savo kuklių išteklių dažnai paremdavo persikėlus, laikraštį, knygą. 1963 m. išėjo į pensiją ir dukters Aldonos ir žento dr. Bui-nausko globojami abu su žmona gyveno St. Charles.

Andrius Butkūnas mirė, sulaukęs 85 m. amžiaus. Palaidotas St. Charles kapinėse.

Kazys Germanas

MIRĖ ATS. KPT. KAZIMIERAS VYGANTAS

1975 m. lapkr. 13 d., Čikagoje, po ilgesnės ligos, mirė Lietuvos kariuomenės ats. kapitonas K. Vygantas, palikdamas didžiame nuliūdime žmoną Her-tą Mariją ir 2 sūnus — dr. Vytautą ir dr. Mindaugą su šeimomis, o taip pat gimines ir artimuosius okup. Lietuvoje bei Amerikoje. Jo kūnas buvo pašarvotas Lack-Lakawicz koplyčioje, lapkr. 17 d. nulydėtas į Šv. Marijos Gimimo parapijos bažnyčią, kurioje įvyko gedulingos pamaldos už jo sielą. Po pamaldų, ilgos vilkstinės automobilių palydėtas į Lietuvį tautines kapines ir palaidotas prie žmonos motinos kapo. Šv. Mišias bažnyčioje atnašavo ir religines apeigas prie kapo atliko kan. V. Zakarauskas. Velionis buvo gimęs 1900 m. Lietuvoje, Vižgailių kaime, Raseinių apskr. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje ir iš ten įstojo į Lietuvos Karo Mokyklą, kurioje 1923 metais baigė V laidą ir buvo pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį.

Paskirtas į 7 pėst. Žemaičių Kuni-gaikščio Butegeidžio pulką Klaipėdoje. Perkėlus pulką į Tauragę, jis likosi trumpam laikui 6 pėst. Liet. Kunig. Margio pulke, bet vėliau pakėlus į kapitono laipsnį, vėl buvo perkeltas į 7 pėst. pulką, Ryšių kuopos vadu. Ten išbuvo iki pirmosios sovietinės okupacijos.

A.A. Kpt. Kazimieras Vygantas

Tuo metu ir velionis buvo perkeltas tolimesnei karinei tarnybai į Vilnių. Būdamas kariuomenėje, be tiesioginių pareigų, laisvu laiku, rašinėjo į "Kario" žurnalą, o taip pat buvo didelis sporto mėgėjas.

Įsikūrus 1926 m. Klaipėdos įgulos ir krašto lietuvių sporto sąjungai K.S.S., kuri apėmė: gimnastiką, lengvąją atletiką ir sunkiąją atletiką, vandens, žiemos, dviračių, motociklų, automobilių, šaudymo sportą, futbolo, krepšinio, tinklinio, teniso, stalo teniso, ledo rutulio ir kitas žaidynes, buvo ilgą laiką tos sąjungos valdybos narys, eidamas įvairias pareigas. 1928 m. vedė to krašto lietuvaite Hertą Mariją Peth, kurios tėvas buvo tarnautojas Klaipėdos uosto valdyboje, o motina kilusi iš lietuvininkų šeimos (Klovas), kurios šeimoje labiau buvo vartojama lietuvių kalba, negu vokiečių, nors vaikai privalėjo lankyti vokiškas mokyklas. 1930 m. Klaipėdoje, gimė sūnus Vytautas, o 1937 m. Tauragėje — Mindaugas. Prasidėjus II Pasauliniam karui ir okupavus Lietuvą, siaučiant karo audrams ir Lietuva jų buvo žiauriai paliesta. Abu Vygantai visas jėgas pašventė gyvybės išlaikymui ir vaikų išmokslinimui.

Aprimus karo audrams ir kiek susinormalėjus gyvenimui susidarius galimybėmis emigruoti karo pabėgėliams į kitus kraštus, iš Vokietijos Vygantų šeima 1949 m. pasiekė Jungtines Amerikos Valstybes ir sustojo Wisconsin valstijoje. Po kelių mėnesių persikėlė į Čikagą, kur Kazimieras susirado darbą traukinių pakrovimo stotyje ir ten iš-

dirbo iki pensijos, žmona pradėjo dirbti fabrike, kur taip pat išdirbo iki pensijos.

Sūnus Vytautas, išsirūpinęs mokslui siekti stipendiją ir tėvų remiamas, pasiekė aukštojo mokslo aukštumą — doktoratą. Šiuo metu jis yra vice-prezidentas American Airlines, personel department. Jis yra vienas iš steigėjų "Lituanus" žurnalo, ilgametis Pasaulio Katalikų Studentų Federacijos "Pax Romana" pirmininkas, ateitininkų veikėjas, rašęs įvairiais klausimais lietuvių spaudoje, vedęs Mariją Ingelevičiūtę, augina 2 dukras, gyvena New Yorke.

Kitas sūnus — Mindaugas, taip pat pasiekęs doktoratą — yra gydytojas, akių — retinos ligų chirurgas-specialistas, asist. profesorius Medicinos Fakultete, Illinois Universitete, buvęs Pasaulio ir Amerikos Lietuvių Gydytojų Sąjungos sekretorius ir išdininkas, priklausęs "Medicinos" žurnalo redakciniam kolektyvui, pasižymėjęs sporte lietuvių ir amerikiečių tarpe, vedęs Austę Paliokaitę, augina dukrą, gyvena Willmethe, Illinois.

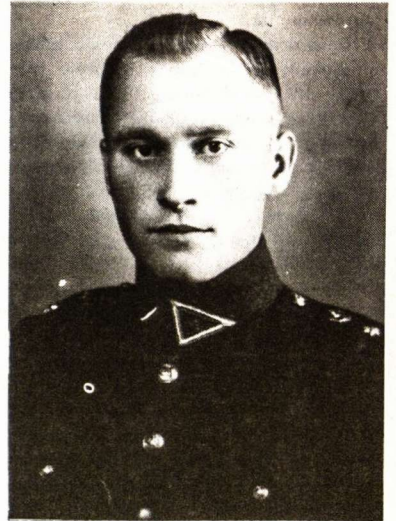
Velionis Kazimieras buvo ramaus ir taikaus būdo, nuolat besisielojąs savos tautos reikalais. Paminėtinas vienas iš ryškesniųjų momentų: 1973 m., suėjęs 50 metų (auksiniam jubiliejui) nuo baigimo Lietuvos Karo Mokyklos, norėdamas paminėti šią vertingą sukaktį, kurios, atrodo, buvo iniciatorius, be pamaldų ir paminėjimo prie Žuvusiųjų už Lietuvos Laisvę paminklo, su tos pat laidos auklėtiniumi Vl. Dzubinsku paaugojo Lietuvių Fondui 1,000 dolerių ir L. Tėvų Jėzuitų išlaikomam bei globojamam Jaunimo Centrai — 500 dol. Tuo metu tai buvo vienos iš ryškiausių lietuvių institucijų, besirūpinančių mūsų tautos tęstinumu Amerikoje.

Velionis su savo žemiškosios kelionės palydove Herta Marija, būdami didūs tolerantai vienas kitam, tokiais jie buvo ir kitiems Dievo vaikams, žengė per gyvenimą sekdami Kūrėjo nurodytais keliais.

S. Juras

TOPOGR. LTN. INŽ. JONAS LUKAS (LUKOŠEVIČIUS)

1975 m. lapkričio 22 d., Floridoje, St. Petersburgo mieste, Palms of Pasadena ligoninėje, sunkios vėžio ligos išvargintas, mirė topografijos leitenantas, geodezijos inžinierius Jonas Lukas (Lukoševičius). Lapkričio 26 d., po pamaldų šv. Jono bažnyčioje, jo palaikai buvo padėti Beach Memorial kapinių mauzoliejuje. Liko dideliame liūdesyje žmona Viktorija, Lietuvoje brolis ir dvi seserys. Jonas buvo gimęs

A.A. Topogr. ltn. inž. Jonas Lukas

1911 m. spalio 23 d., ūkininkų Justino ir Ežbietos Velykytės (gen. Velykio sesutės), Lukaševičių šeimoje, Lilonių kaime, Spirakių parapijos, Panevėžio apskr. Pradžios mokyklą baigė Spirakiuose, o gimnaziją Panevėžy. 1938 metais baigęs Kultūrtechnikų mokyklą, prie Žemės Ūkio Akademijos Dotnuvoje, buvo pašauktas atlikti karinės prievolės.

1939 m., baigęs Karo Mokyklos aspirantų kursą tapo pakeltas leitenanto laipsnin ir paskirtas Vyr. Štabo Karo Topografijos skyriui. Čia, topografo pareigose ištarnavo iki vokiečių okupacijos.

Apsigyvenęs Kaune, savo dėdės gen. Velykio remiamas, Jonas griebėsi tolesnio mokslo ir Vytauto Didžiojo universitete studijavo statybą ir geodeziją, iki nauja rusų okupacijos grėsmė privertė jį, 1944 m. vasarą, apleisti gimtąjį kraštą.

Atsidūręs Vokietijoje toliau tesė nutrauktą mokslą ir 1948 metais birželio 25 d. baigė Karlsruhe Aukštosios Technikos Mokyklos geodezijos skyrių, įsigydamas diplomuoto geodezijos inžinieriaus titulą. Tais pačiais metais, Jonas vedė, tokią pat kaip ir jis "dypukę", Viktoriją Martinkaitę, su kuria, darnioje rikiuotėje, toliau žygiavo vingiuotu gyvenimo keliu. Pradžioje Jonas bandė įsikurti Australijoje, Argentinoje ir Kanadoje, bet, pagaliau, pasirinko šį kraštą ir gražiosios Kalifornijos Angelų mieste galutinai apsisoto. Dirbo savo specialybėje privačiose matavimo įstaigose, o nuo 1967 m. Los Angeles

apskrities įstaigoje, Žemės Tvarkymo Departamente.

Nepaprastai geros širdies, ramau, nuosaikaus būdo, Jonas neturėjo priešų — tik daug draugų. Visi jį mėgo ir kaip žmogų ir kaip bendradarbį. Apsigyvenęs gretimose Santa Monikoje lankė ir rėmė lietuvišką šv. Kazimiero parapiją, neapleido lietuviškų susibūrimų. Jonas buvo karštas lietuvis patriotas, labai mylėjo savo gimtąją Lietuvą, tikėdamasis įgytąjį mokslą ir patyrimą panaudoti jos žemėje ir jos gerovei. Bet Apvaizdos buvo lemta kitaip. Jau sunkiai sirgdamas, praėjusių metų rugsėjo mėn. išėjo pensijon ir persikėlė Floridon, arčiau savo žmonos giminių. Atsisveikinant, įdomavosi kitų savo buvusių bendradarbių-topografų likimu, žadėjo vienas kitam parašyti, gal su vienu kitu ir pasimatyti, bet liga stiprėjo, jėgos seko, mirties angelas jau dengė jį savo juodu sparnu. Nuvykęs Floridon, nebeilgai džiaugėsi jos saule ir šiluma. Greit teko gulti ligoninėn ir čia nutrūko jo gyvenimo siūlas, praretindamas ir taip jau negausias buvusių Lietuvos kariuomenės topografų eiles. Ilsekis, mielas Jonai ramybėje šiltos Floridos žemėje, gi likusiems: našlei Viktorijai, broliui ir seserims Lietuvoje, reiškiau nuoširdžią užuojautą ir liūdžiu kartu su jais.

J. Andrius

A. A. PSK. PETRAS JUOTKA

1974 m. rugsėjo 8 d. okupuotoje Lietuvoje mirė buv. Lietuvos karo aviacijos psk. Petras Juotka.

Velionis buvo gimęs 1909 m. Bajorų km., Salako valsč., Ežerėnų apskr., vidutinio ūkininko šeimoje. Vytauto Didžiojo metais (1930) buvo pašauktas atlikti karinės prievolės ir buvo paskirtas į karo aviaciją, kaip kalvis į ūkio dalinį.

Baigęs pirmuoju arklių kaustymo kursą, buvo apdovanotas laikrodžiu ir sidabrine pasaga, kuri pritvirtinta užstalėje, ant sienos, puošė kambarį.

Velionis buvo pareigingas ir darbštus žmogus ir karys.

Nuliūdime paliko žmona Emilė, šeši vaikai ir brolis Pranas.

Tebūnie lengva, Tau, Petrai, gimtoji ir brangi Lietuvos žemelė, kurią Tu mylėjai.

Petras Juotka, brolėnas

LAIŠKAI KARIUI

1976 m. vasario 23 d. "Draugas" Nr. 45, 2 psl. antraštė: "Nepriklausomybės Atstatymo Šventė".

Autorius "A" savo ilgame straipsnyje aprašo mūsų Los Angeles Vasario 16 šventės minėjimą: vienus giria be pas-

Karo aviacijos dirbtuvėse Kaune, 1931-32 m.
Deš. priekyje a.a. psk. Petras Juotka.

tabų, kitus — su pastaba, o trečius išbara, būtent, išbara šaulių kuopos vadovybę. Čia autoriaus nuomonė. Aš noriu patikslinti, ten kur liečia šaulių kuopos pirmininką. "A" pastebėjo, kad šaulių kuopos pirmininkas įkyriai visur spraudžiasi. Kadangi Los Angeles šaulių kuopa yra skaitlingiausias dalinys, turi narių apie šimtą dvidešimt, yra organizuota ir turi savo vėliavą, todėl jokia tautinė šventė, jokios tautinės iškilmės be šaulių neapsieina. Net ir

laidotuvėse šauliai pribūva su patarnavimu, nors mirusieji būtų ir ne šaulių nariai.

Šauliai džiaugiasi turėdami tokį pirmininką, kuris savo sumanumu organizacijoje veikloje pirmauja. Kitaip ir būti negali. Tai vado gera savybė pirmauti.

Vasario 16 minėjime aš irgi dalyvauju šaulių dalinyje, bet man neteko nei girdėti, nei matyti, kad tarp dalinių vadų ar tarp organizacijų būtų kilę

A. A. muz. BRONIUI JONUŠUI

mirus, žmonai, sūnums, dukrai su šeima ir broliams
reiškiame giliausią užuojautą ir kartu liūdime

Omahos ramovėnai

Šauliui EUGENIJUI ABROMAIČIUI ir jo šeimai,
motinai

GENOVAITEI

mirus, reiškiame brolišką užuojautą

"DLK Kęstučio" Šaulių Kuopa

ginčai dėl pirmavimo. Mūsų Nepriklausomoje Tėvynėje dalinio vadas eidavo priekyje ir vėljava buvo nešama priekyje ir išėivijoje mes laikomės tų pačių tradicijų.

Autorius "A" vėl išsireiškia: "...nors jo niekas neišrenka ir neprašo..." Šaulių kuopos pirmininkas yra išrenkamas per visuotinį kuopos susirinkimą ir iki kitos kadencijos jo niekas neberenka ir nebeprašinėja.

Štai dar kita pastaba: "...nes tie apdovanojimai yra daug smulkesni už šią šventę..." Šaulių kuopa vadovaujasi LŠST statutu ir Centro Valdybos aplinkraščiais. Statute, 44 psl. 216 str., pasakyta: ŠZ Ordino Taryba gali išleisti apdovanojimui pristatymų ir ordinui bei medaliui įteikti instrukcijų. Tačiau apdovanojimui naudotinos galimai iškilmingos progos, k.a., susirinkimai, konferencijos, suvažiavimai, tautos, valstybės ir kariuomenės šventės ir pan." Čia paduota ištrauka pasako, kad "A" nepagrįstai, per spaudą žemina Los Angeles šaulių kuopos pirmininką ir kartu mūsų seses šaules ir brolius šaulius. Toks "A" pasielgimas per spaudą nedaro garbės nė "A", straipsnio autoriui, nė išėivijai, nė mūsų broliškam sugyvenimui...

Šaulys

...KARIO 9 Nr. (1975) tik atklydau į 356 puslapį, — ir stabtelėjau ties žurnalo skyriumi "Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje"...

Va, tau, boba — ir "pyragai": parašyta: Juozas Gaigalas ir jo brolis Kęstutis yra atitarnavę JAV kariuomenėje ir dabar išėję į atsargą. Abu turi gerus darbus Čikagoje... Juozas tarnavo aviacijoje". Tai iškarpa iš Čikagos leidžiamo savitiraščio "Sandara".

Gi tikroviškai "Sandaraj" buvo kronikoj minėta štai kas:

Juozo Gaigalo vyr. sūnus Vytautas Kazimieras Gaigalas 4 metus išstarnavo USA Air Force bazėse Japonijoje, jo brolis Kęstutis Gaigalas tarnavo Vietnamo kare ir grįžo viršilos laipsniu. Jis yra karo veteranas. Vytautas dirba Chicago Telegraph Co. inspektorium; o Kęstutis, po karinės tarnybos, valdžios lėšomis baigė Technikumo Institutą ir dabar dirba gerose pareigose.

Gi Juozas Gaigalas, Karo Mokyklos aspirantas, — jau yra 64 metų, tai negalėjo tarnauti aviacijoje...

Su gilia Jums pagarba

Juozas Gaigalas
Čikaga

AUKOJO KARIUI:

Vasaris, 1976

\$50.00:

LKVS "Ramovė" Hartfordo Sk.
LŠST Vl. Pūtvio š. kp., Toronto, Can.
(Tremties Trinitui paremti)
Lukas Victoria, Treasure Island, FL

\$25.00:

Vileišis P., Waterbury, CT

\$20.00:

Naudužas Kl., Sutton, W., Can.

\$10.00:

Astrauskas J., Toronto, Can.
Bagdonavičius J., Hot Springs, AR
LŠST R. Kalantos š. kp., St. Petersburg,
Petrušaitis P., Racine, WI
Plenys K., Chicago, IL
Stemplys J., Granby, CT

\$8.00:

LŠST Paterson, NJ, Š. Br.

\$5.00:

A.J., Rockford, IL
Barauskas St., St. Michel, Can.
Biveinis Vl., Waramanga, Australia
Brazas Kazė, Oak Lawn, IL
Burkauskas Izabella, Chicago, IL
Čeliauskas K., Hamilton, Can.
Dudėnas K., Chicago, IL
Eidukevičius V., Rich. Hill, NY
Ignas Monika, Cleveland Hts., OH
Jakimavičius Vl., Brockton, MA
Janulis V., Cicero, IL
Jasiūnas Ed., Chicago, IL
Kaklauskas J., Cleveland, OH
Kanopa Pov., Hamilton, Can.
Kažemėkaitis V., Racine, WI
Klausutis L., Syracuse, NY
Latauskas P., Hamilton, Can.
Mazilis St., Fishkill, NY
Mazulis J., Santa Monica, CA
Mykolaitis K., Detroit, MI
Murinas J., Detroit, MI

Oželis Vyt., Malartic, Can.
Pačenkis P., Elizabeth, NJ
Pleškys A., Chicago, IL
Ramančionis L., Brooklyn, NY
Reikalas N., Kenosha, WI
Stapulionis A., Dorchester, MA
Šaudzis Liucija, Phila, PA
Škirpa K., Washington, DC
Tamošiūnas V., Detroit, MI
Telksnys J., Great Neck, NY
Tveras A., Chicago, IL
Vieraitis K., Chicago, IL

\$4.00:

Rimas Z., Brooklyn, NY

\$3.00:

Griauzdė A., Avon, MA
Keiba Vl., Rochester, NY
Mylė A., La Salle, Can.
Nenortas Vc., Hartford, CT

\$2.00:

Adamkavičius Ig., Chicago, IL
Baniulis St., Cicero, IL
Cieminis A.M., Rochester, NY
A.E., Rexdale, Can.
Jelionis Adf., Chicago, IL
Jonikas P., Mississauga, Can.
Juškaitis K., Chicago, IL
Keris V., England
Mikeliūnas D., Michigan City, IN
Ramanauskas Vyt., Chicago, IL
Ramoška J., Chicago, IL
Romanauskas Z., Hallandale, FL
Vadišius K., Verdun, Can.
Valaitis J., Great Neck, NY
Venckus J., Los Angeles, CA
Vitkus V., Rochester, NY
Zakas St., Washington, PA
Žitkus Pr., Chicago, IL

\$1.00:

Gatautis A., Sudbury, Can.
Macionis R., Southgate, MI

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Didžiausią istorinį karą sukėlė Vilkaviškis

1812 metų karas su Rusija Napoleono buvo paskelbtas birželio 10 dieną Lietuvos miestelyje Vilkaviškyje ir jau birželio 12 dieną Napoleono kariuomenė persikėlė per Nemuną Kauno ir Gardino tarpe.

Ir dabar tebėra (?) Vilkaviškio dvare,

prie paties miestelio, sena liepa, kurią žmonės vadina Nepoleono liepa. Galima manyti, kad ir toje vietoje, po Lietuvos medžio šakomis, didysis mažiukas (Napoleonas buvo nedidelio ūgio) galvoje turinį savo notos Rusijos imperatoriui Aleksandrui I-jam.

Arėjas Vitkauskas

PRENUMERATORIŲ DĖMESIUI!**1. PRENUMERATOS MOKESČIO LYDRAŠČIAI**

Kartais į žurnalą įdedame geltonus lapelius, tai yra prenumeratos mokesčio lydraščiai, bet ne paraginimai, kaip daugelis prenumeratorių mano. Juos naudojame norėdami padėti prenumeratoriui ir palengvinti administracijos darbą. Atsiskaitant su administracija prašome juos būtinai naudoti ir užpildyti aiškia rašysena, arba rašoma mašinėle, arba užspausti savo adreso štampą. Kas nori gauti pakvitavimą už prenumeratą, prašome užpildyti du lapelius (siunčiu ir gauta) ir abu pasiųsti su mokesčiu administracijai. Vienas iš jų (gauta) bus pakvituotas ir Jums gražintas. Administracija gavusi vieną lapelį pakvitavimo neišduoda.

2. ČEKIŲ UŽADRESAVIMAS

Čekių arba "Money Order" grafoje "PAY TO THE ORDER OF" prašome įrašyti tik "Karys". Prašome nerašyti: "Karys Administracijai", "Warrior", pavardes ir t.t.

3. UŽSIENIO ČEKIAI

Užsienio prenumeratoriai atsiskaitydami už žurnalą yra prašomi naudoti pašto perlaidas, arba autorizuotų bankų čekius ar "Money Order", kuriuose būtinai turi būti pažymėta "U.S. currency" arba "U.S. Dollars".

Užsienio asmeniniai čekiai ir valiuta nebus priimama.

4. ADRESO PAKEITIMAS

Pakeitę gyvenamą vietą, prašome pranešti SENĄ ir NAUJĄ adresus. Prašome nedelsti su adresų pakeitimu ir pranešti administracijai tikslius ir pilnus adresus.

Malonūs prenumeratoriai, prašome atsižvelgti į šiuos administracijos pageidavimus ir juos vykdyti. Tai padės išvengti nesusipratimų, bereikalingo susirašinėjimo bei laiko gaišinimo.

"KARIO" Administracija

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.